ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΟΥΛΙΟΥ 1854. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΦΥΛΛ. 103.

Η ΚΥΡΙΑ ΕΩΣΕΛΛΑΙ.

—o—

Α'.

Ἀνεμένετο ἀνυπομόνως εἰς Βερσαλλίας ταχυδρόμος ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Ἱσπανίαν στρατοῦ.

Ὁ δοὺξ Βανδὸμ, ὅστις ἐπολιόρκει διὰ ξηρᾶς τὴν Βαρκελόνην, τὴν ὁποίαν ὁ ἀντιναύαρχος κόμης Ἑστρὲ ἀπέκλειε διὰ θαλάσσης, εἶχε γράψει τὴν 16 Ἰουλίου 1695 ἐπιστολὴν πρὸς τὸν βασιλέα, δι' ἧς προανήγγελλε τὴν προσεχῆ ἅλωσιν τοῦ φρουρίου, ὡς ἐφεξῆς· "Ὁ Χεμερὼ δὲν ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὸν ἵππον του διὰ νὰ σᾶς φέρῃ τὴν εἴδησιν, καθὼς καὶ τὴν περιγραφὴν τῶν ἀνδραγαθημάτων τὰ ὁποῖα ἴδε καὶ ἔπραξε μετὰ τῶν ἄλλων." Ἀλλὰ μὴν σχεδὸν παρῆλθεν ἀφοῦ ὁ Χεμερὼ δὲν ἀπεχωρίζετο ἀπὸ τὸν ἵππον του, καὶ ὅμως αἱ εἰδήσεις δὲν ἤρχοντο. Ἦσαν ἄρα πολλὰ ἀνήσυχοι εἰς τὴν αὐλὴν, ὅπου ἐκυκλοφόρει πρόωρος φήμη ἥττης, χαλκευθεῖσα εἰς τὰ καπηλεῖα τῶν Παρισίων.

Ὑπῆρχε δέ τις πλέον τῶν ἄλλων ἀνησυχῶν διὰ τὴν βραδύτητα τοῦ Χεμερὼ, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ τὸν ἴδῃ ἔφιππον καὶ κάθιδρον, ὡς προέγραψεν ὁ δοὺξ Βανδὸμ· διότι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ κομιστὴς ἀξιολόγων εἰδήσεων, ἐξελέγετο μεταξὺ τῶν γενναιοτέρων ἀξιωματικῶν, καὶ ἀντεμείβετο ἀπὸ τὸν βασιλέα.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὅστις ἐφρόντιζε διὰ τὸν ἀξιωματικὸν Χεμερὼ, ἦτο νέα τις ἐξ εὐγενῶν, Λουΐζα Βωσελαὶ καλουμένη, τὴν ὁποίαν ἠγάπα ἡ Κ. Μαιντενὸν, ἂν καὶ ὀλίγη συμπάθεια ὑπῆρχε μεταξὺ δύο χαρακτήρων τοσούτῳ ἀντιθέτων· διότι, ἡ μὲν ἀνεπίσημος σύζυγος Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', ἦτο σεμνότυφος, εὐλαβὴς, ῥαδιοῦργος, καὶ ὕπουλος, ἡ δὲ νέα Λουΐζα, ζωηρὰ, κοῦφος, ἀθῶα καὶ ὀλίγον εὐλαβής.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Κ. Βωσελαὶ δὲν ἠγωνίσθη διόλου εἰς τὸ νὰ ἑλκύσῃ τὴν εὔνοιαν τῆς Κ. Μαιντενὸν εἰς τὰς θελήσεις τῆς ὁποίας ἦσαν τότε ὑποτεταγμένοι καὶ ὑπουργοὶ καὶ μεγιστᾶνες. Ἐξ ἐναντίας, ἡ φαιδρότης, τὸ πνεῦμα, ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ χάρις αὐτῆς ἐμάγευσαν τὴν προστάτιδά της, καὶ διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἐφρόντισε νὰ τὴν ἀναθρέψῃ ἐπιμελῶς, τὴν προσήρτησεν εἰς τὴν συνοδείαν τῆς δουκήσσης Μαίν.

Ἡ Κ. Βωσελαὶ ἦτο ὀρφανὴ, μὴ ἔχουσα ἄλλην περιουσίαν ἢ τὸ κάλλος, τὴν χάριν, καὶ τὴν γοητευτικωτάτην ἁπλότητά της.

Ἡ δούκησσα Μαὶν ἥτις τὴν ἠγάπα τόσῳ μᾶλλον καθόσον ὡμοίαζον κατὰ πολλὰ καὶ τῶν δύο οἱ χαρακτῆρες, ἔλεγε πολλάκις ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὴν σοβαρότητά του, ἐὰν ἡ Λουΐζα παρουσιάζετο ἐνώπιόν του ἐν ὥρᾳ χοροῦ ἢ μουσικῆς συμφωνίας, φέρουσα βραχεῖαν ἐσθῆτα, καὶ πίλον καὶ σανδάλια νυκτικά.

Καὶ τῳόντι ἡ νέα Βωσελαὶ, ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἰδέας της, δὲν τὴν ἐμπόδιζεν οὔτε συστολὴ οὔτε φόβος. Ἐκίνει τὸν γέλωτα τῆς ἀναδόχου της, (οὕτως ὠνόμαζε τὴν Κ. Μαιντενὸν), μὲ ἔργα καὶ μὲ λόγια τὰ ὁποῖα, ἐὰν προήρχοντο ἀπὸ ἄλλην θὰ ἦσαν καταγέλαστα. Πλὴν τούτου, ἡ Κ. Μαιντενὸν, ἥτις ἐφέρετο ἀνηλεῶς πρὸς πάντας, ἦτο συγκαταβατικωτάτη πρὸς τὴν νέαν, εἰς βαθμὸν ὥστε ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὴν νὰ ἀγαπᾷ καὶ ἐκεῖνον ὅστις τὴν ἐλάτρευε καὶ ἔμελλε νὰ τὴν νυμφευθῇ μετ' ὀλίγον.

Ὁ ἐραστὴς καὶ μνηστὴρ αὐτῆς ἦτο ὁ Χεμερὼ, ἡ δὲ Λουΐζα τοσοῦτον ὀλίγον ἔκρυπτε τὸν πρὸς αὐτὸν ἔρωτά της, ὥστε ἐπροσπάθει νὰ τὸν συστήσῃ καλῶς εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Βερσαλλιῶν ἐνῷ ἐμάχετο εἰς τὴν Καταλονίαν.

Β'.

Τὴν 15 Αὐγούστου, περὶ τὴν αὐγὴν, μικρὸν ὄχημα πανταχόθεν κεκλεισμένον καὶ καταφερουπωμένον, εἰσῆλθεν εἰς Βερσαλλίας διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Sceaux, ὅπου ἔσκαπτον τινες ἐργάται μισοθωρηκισμένοι ἐπὶ τῶν λίσγων των, οἵτινες ὅμως ἀνεσκίρτησαν ὅτε ἤκουσαν τὸν κρότον τῆς μάστιγος καὶ τῶν τροχῶν.

Ὁ ἡνίοχος ἠρέθιζε τὴν προθυμίαν τῶν ἵππων οἵτινες, ὅλως κάθιδροι, ἐκάλπαζον διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ἱπποστάσιον· ἐφαίνετο δὲ ἀπὸ τὸν κόπον τῶν ταλαιπώρων τούτων ζώων, ὅτι ἡ ἄφιξις τοῦ μυστηριώδους ἐκείνου ὀχήματος ἐπροσδοκᾶτο ἀνυπομόνως. Οἱ ἐργάται ἀνεσήκωσαν τὴν κεφαλὴν καὶ ἴδον διαβαίνουσαν τὴν ἅμαξαν ὡς ἀστραπήν.

— Ὁ ἀόριστος αὐτὸς ἁμαξηλάτης, εἶπέ τις αὐτῶν τὸν ὁποῖον εἶχε ἐγγίσει τὸ ὄχημα, θὰ ἐσυντρίβε τὰ κόκκαλα δέκα ἀνθρώπων, ἂν ἦσαν εἰς τὸν δρόμον.

— Εἶναι ταχυδρόμος, εἶπεν ἄλλος ἀτενίζων τὸ ὄχημα τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη μακρυνθῆ, φέρων εἰς τὸν βασιλέα σημαντικὰς εἰδήσεις.

— Καὶ τί εἰ ἤσεις! ἀνεφώνησε τρίτος· νίκην, ἅλωσιν πόλεως, κατάκτησιν ἐπαρχίας! παντοῦ δόξα στεφανώνει τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως.

— Λοιπὸν, τόσῳ καλήτερα καὶ διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ δι' ἡμᾶς.

— Δι' ἡμᾶς! ἡμεῖς ἀς κυτάζομεν τ' αὐγά μας. Καὶ ὅλην τὴν Εὐρώπην ἂν κυριεύσῃ ὁ βασιλεὺς, ἡ τιμὴ τοῦ ψωμίου δὲν θὰ ὀλιγοστεύσῃ.

— Ὦ καὶ σύ! ἐξ ἐναντίας αὐξάνουν αἱ ἐργασίαι διότι ἡ Μεγαλειότης του διατάττει καὶ γίνονται ἀψίδες, ἀγάλματα, εἰκόνες, πυρὰ κτλ.

— Πόσον εἶσαι ἀνόητος! μήπως τὰς εἰκόνας, καὶ τὰ ἀγάλματα καὶ τὰς ἀψίδας τὰς κάμνωμεν ἡμεῖς; Ὅσον διὰ τὰ πυρὰ δὲν λέγω τίποτε, ἐπειδὴ βλέπομεν καὶ ἡμεῖς καὶ διασκεδάζομεν· ἐν συνειδήσει ὅμως δὲν κερδίζομεν τίποτε ἄλλο. Ὅθεν, καὶ ἂν παραδοθῇ ἡ Βαρκελόνη τὴν ὁποίαν πολιορκεῖ πρὸ δύο μηνῶν ὁ Κ. Βανδὸμ . . .

— Ἀ! καλὰ μὲ τὸ ἐνθύμισες! Ἐκεῖνο τὸ ὄχημα ἤρχετο κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὴν Ἱσπανίαν, διὰ νὰ ἀναγγείλῃ ὅτι ὁ Κ. Βανδὸμ ἐκυρίευσε τὴν Βαρκελόνην.

— Καὶ τί μὲ μέλει; μήπως θὰ κερδήσω κἂν μίαν βελόνην ἀπὸ τὰ λάφυρα; Θὰ εἶμαι ὁ ἴδιος καὶ ἑκατὸν Βαρκελόνας ἂν κυριεύσουν.

— Μάρκελλε, ὁμιλεῖς ὡς Ἑλβετὸς ὅπως εἶσαι· ἡ Βαρκελόνη αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀνήκει εἰς τὴν Γαλλίαν· καὶ θὰ πίω εἰς ὑγείαν τῶν νικητῶν.

Τὸ ὄχημα ἠναγκάσθη ἐν τοσούτῳ νὰ σταθῇ μεταξὺ τῆς ὁδοῦ Σατορῆ, διότι ἀπήντησε πλῆθος κυνηγῶν καὶ σκύλων ἐξερχομένων ἀπὸ τὴν οἰκίαν Κουρταϊὲ διὰ νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὸ δάσος τῆς Βερρίερας.

Ἠκούοντο φωναὶ, καὶ ὑλακαὶ, καὶ βοαὶ σαλπίγγων, αἱ ὁποῖαι ἐξηγρίωσαν τοὺς ἵππους τοῦ ὀχήματος, καὶ παρ' ὀλίγον θ' ἀνετρέπετο ἡ ἅμαξα, ἐὰν ὁ ἡνίοχος δὲν ἀπέφευγε τὸν κίνδυνον δι' ἐπιδεξιότητος μᾶλλον ἢ διὰ φρονήσεως· διότι ἠγωνίζετο πάντοτε νὰ προχωρήσῃ, καταφρονῶν καὶ τὰς ὕβρεις τῶν κυνηγῶν καὶ τὸ πλῆθος.

— Τί ἀναθεματισμένος ἡνίοχος! ἀνέκραξαν οἱ κυνηγοὶ ἀπειλήσαντες μὲ τὰς μάστιγάς των τὸν ἐπίμονον ἁμαξηλάτην (ἀ σκοτώσῃ τοὺς σκύλους μας, ἂν τὸν στείλωμεν δύο ἀπὸ αὐτοὺς νὰ διορθώσουν τὰ ποδάριά του! Πλὴν δὲν θαυμάζετε τὴν ὡραιότητα τῆς ἁμάξης; φέρει ἐπάνω της ἑκατὸν ὀκάδας λάσπην. Πόθεν ἄρα ἔρχεται τὸ λαμπρὸν αὐτὸ ὄχημα;

— Ἔ! ἀνέκραξεν ὁ ἡνίοχος, περιστρέφων τὴν μάστιγά του διὰ νὰ βιάσῃ τοὺς κυνηγοὺς ν' ἀποχωρήσωσιν, ὁ ἐξοχώτατος μαρκίων Βαρβεζιὲ θὰ σᾶς πνίξῃ ἂν μάθῃ ὅτι μ' ἐμποδίσετε ἔστω καὶ διὰ λεπτόν. Μάθετε ὅτι ἔχω διαταγὴν νὰ φθάσω πρὸ τῆς πέμπτης ὥρας εἰς τὸν ὄρον μου.

— Διὰ τί δὲν μᾶς τὸ εἶπες προτήτερα, φίλε; ἀπεκρίθησαν οἱ κυνηγοὶ, οἵτινες ἀπεχώρησαν μετὰ σπουδῆς ἅμ' ἀκούσαντες τὸ ὄνομα τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ. Πλὴν, ὅσον καὶ ἂν φθάσῃς ἐγκαίρως, δὲν θὰ εὕρῃς τὸν μαρκίονα διότι ἐκοιμήθη εἰς Μελὸν διὰ νὰ ἐξυπνήσῃ ἐνωρὶς καὶ ὑπάγῃ εἰς τὸ κυνήγιον· εἶναι μάλιστα πολλὰ πιθανὸν νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ σήμερον. Ἀλλὰ, πόθεν ἔρχεσαι, φίλε; φέρεις γράμματα ἀπὸ τὴν Φλάνδραν ἢ ἀπὸ τὴν Ἱσπανίαν.

— Εἶσθε πολλὰ περίεργοι, κύριοι· ἐὰν ἔρχωμαι ἀπὸ τὴν Φλάνδραν, δὲν ἔρχομαι βεβαίως ἀπὸ Ἱσπανίαν· ἰδοὺ ὅ,τι ἠμπορεῖτε νὰ μάθετε. Ἐγκαίνετε!

— Στοιχηματίζω ὅτι εἶναι ταχυδρόμος τῆς Ἱσπανίας, εἶπέ τις τῶν κυνηγῶν παρατηρῶν τὴν ἅμαξαν διευθυνομένην πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργεῖον.

— Βέβαια, ἀπεκρίθη τις ἄλλος· διὰ νὰ φέρῃ τόσην λάσπην δὲν θὰ ἔκαμε μικρότερον ταξείδιον. Θὰ φέρῃ τὴν εἴδησιν τῆς ἁλώσεως τῆς Βαρκελόνης.

— Ἄρα θὰ εἶναι ὁ Κ. Χεμερώ. Πρὸ ἑνὸς μηνὸς τὸν περιμένουν.

— Ἐὰν φέρῃ τὴν εἴδησιν αὐτὴν, ὁ Κ. μαρκίων θὰ μᾶς κάμῃ νὰ εὐκαιρώσωμεν μερικὰ βαρέλια κρασίου.

— Ζήτω ὁ δοὺξ Βανδὸμ! ἀνεφώνησαν οἱ κυνηγοὶ συνοδεύοντες τὰς φωνὰς καὶ μὲ τὰς σάλπιγγάς των· ἐντὸς ὀλίγου θὰ κατακτήσῃ ὅλην τὴν Ἱσπανίαν.

— Τί τρέχει; ἠρώτησαν οἱ περὶξ κάτοικοι προτείναντες τὰς κεφαλὰς διὰ τῶν παραθύρων· μήπως ἀπέθανεν ὁ βασιλεύς; ἢ μήπως ἀσθενῆ ἡ Κ. Μαιντενόν;

— Καλαὶ εἰδήσεις, κύριοι, ἀπεκρίθησαν οἱ κυνηγοί· ἦλθε ταχυδρόμος νὰ ἀναγγείλῃ τὴν ἅλωσιν τῆς Βαρκελόνης ἀπὸ τὸν δοῦκα Βανδὸμ.

Οἱ ἀκούσαντες τὴν εἴδησιν αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἔπλασεν ἡ φαντασία τῶν κυνηγῶν, ἔσπευσαν νὰ τὴν μεταδώσωσιν εἰς τὰς γυναῖκας, τοὺς γείτονας καὶ τοὺς φίλους των. Ἐξύπνησαν μίαν ὥραν πρὸ τῆς συνήθους εἰς τὰς Βερσαλλίας, καὶ δὲν ὠμίλουν πλέον εἰμὴ περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Βαρκελόνης.

Ἡ ἠχὼ τῆς πόλεως ἐξύπνισεν ἐντὸς ὀλίγου καὶ τὴν ἠχὼ τοῦ παλατίου, καὶ πρὶν ἔτι ἐγερθῇ ὁ βασιλεὺς, ἐπανελαμβάνετο ὡς θετικώτατον ὅτι ὁ Κ. Χεμερὼ ἔφθασε τὴν νύκτα εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν, καὶ ὅτι ἐνεχείρισεν ἔγγραφον εἰς τὸν ὑπουργὸν ὅστις ἐκυνήγει μετὰ τῶν βασιλοπαίδων.

Ἡ φήμη αὕτη, διαδοθεῖσα ἅπαξ, ἐστολίσθη μὲ πλῆθος λεπτομερειῶν αἱ ὁποῖαι τὴν ἐπεκύρουν μεταβαίνουσαι ἀπὸ στόματος εἰς στόμα. Ὁ Κ. Χεμερὼ, ἔλεγον, διηγήθη εἰς πολλοὺς τὰ περιστατικὰ τῆς ἁλώσεως ὠνόμαζον τοὺς διακριθέντας ἀξιωματικοὺς, καθὼς καὶ τοὺς φονευθέντας καὶ πληγωθέντας· ἐβεβαίουν ὅτι εἰσῆλθον δι' ἐφόδου εἰς τὸ φρούριον, ὅτι ἐκυρίευσαν τὰς οἰκίας μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, ὅτι ὁ στρατηγὸς τῆς Ἱσπανίας Πιμεντὲλ ἀπεχώρησεν ἐν ἀταξίᾳ, ὅτι ὁ δοὺξ Βανδὸμ θὰ ἐξουσιάζεν ὅλην τὴν Καταλονίαν εἰς μίαν μόνην ἐκστρατείαν. . . .

Ἐν τοσούτῳ τὸ ὄχημα ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι ἐξῆλθον αἱ εἰδήσεις αὐταὶ, ἔφθασεν ἔμπροσθεν τῆς θύρας τῶν μαγειρείων τῆς οἰκίας τοῦ Βαρβεζιὲ, ἥτις ἠνοίχθη καὶ ἐκλείσθη ἐν τάχει ἅμα εἰσελθούσης εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἁμάξης, ὅπου ἔμεινεν ἐκτεθειμένη εἰς τὰ βλέμματα τῶν ὑπηρετῶν, οἵτινες ὅμως δὲν τὴν παρετήρουν, ἂν καὶ ἡ εἴδησις τῆς ἁλώσεως τῆς Βαρκελόνης διεδόθη παντοῦ, πλὴν μόνου τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως ὅστις ἐκοιμᾶτο εἰσέτι.

Γ'.

Ἡ Κ. Βωσελαὶ ἥτις εἶχε λάβει τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὴν δούκησσαν Μαὶν νὰ κατοικήσῃ εἰς Βερσαλλίας διὰ νὰ περιμείνῃ ἐκεῖ τὸν Χεμερὼ, ἐξύπνησεν ὅλη περιχαρὴς τὴν αὐγὴν ἐκείνην, διότι ἴδε κατ' ὄναρ τὸν μνηστῆρά της φοροῦντα στολὴν στρατοπεδάρχου, ἤτοι τοῦ βαθμοῦ ἐκείνου τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθη ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν ἀγγελιαφόρον τοῦ δουκὸς Βανδὸμ ὅστις θὰ ἐκόμιζε πρῶτος τὴν εἴδησιν τῆς νίκης τοῦ στρατοῦ του.

Τὸ πρῶτον ὄνομα τὸ ὁποῖον ἤκουσεν ἡ Λουΐζα ἐξυπνήσασα ὑπῆρξε τὸ τῆς Βαρκελόνης· καὶ ἀμέσως ἐπρόφερε τὸ ὄνομα τοῦ Χεμερὼ χαίρουσα, πηδῶσα, γελῶσα, καὶ ἄδουσα.

— Πῶς! δὲν ἦλθεν ἀκόμη; εἶπεν εἰς τὴν ἀμφίπολον ἥτις τὴν ἐβοήθει νὰ ἐνδυθῇ. Εἶσαι βεβαία ὅτι δὲν ἦλθεν; Ἔπρεπε νὰ μ' ἐξυπνήσῃς, ἔπρεπε νὰ μὲ εἰδοποιήσῃς ὅτι ὁ Κ. Χεμερὼ ἦτον ἐδῶ καὶ ἐπεθύμει νὰ μὲ ἴδῃ! Δὲν ἀπορῶ πλέον διὰ τὸ ὄνειρόν μου· τὸν ἴδα, τὸν ὡμίλησα· ἦτον αὐτὸς ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ εἶναι πληγωμένος, ἂν καὶ ἐπολέμησεν ὡς λέων. Εἶναι τόσῳ γενναῖος! εἶναι τόσῳ ὡραῖος! Καὶ σπαθιὰν ἂν εἶχεν εἰς τὸ πρόσωπόν του πάλιν θὰ τὸν ἠγάπων. Τὸν ἴδες, Μαριάννα; Σ' ἐφάνη πολὺ ἀλλοιωμένος; τὸν ἔβλαψεν ὁ κόπος τοῦ ἀλόγου; Πλὴν ὄχι, μὲ εἶπες ὅτι ἦλθε μὲ ὄχημα. Εἶσαι βεβαία ὅτι δὲν ἀνεποδογυρίσθη εἰς τὸν δρόμον ἡ ἅμαξα τρέχουσα; Στοιχηματίζω ὅτι ὑπῆγεν εἰς τὸ λουτρὸν διὰ νὰ καθαρισθῇ. Πῶς ἦτον τὸ ἐξωτερικόν του μὲ τὰ φορέματα τῆς αὐγῆς; Ἴσως δὲν ἔλαβε καιρὸν ν' ἀλλάξῃ τὸ φόρεμα τοῦ ταξειδίου. Γρήγορα, Μαριάννα, ὅπως πηγαίνεις δὲν θὰ τελειώσῃ ποτὲ τὸ στολισμά μου· καὶ ὅμως θέλω νὰ εἶμ' εὔμορφη καὶ καλήτερα στολισμένη παρὰ ὅταν ἀνεχώρησε· εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦσαν κατακόκκινα τὰ μάτιά μου διότι ἔκλαυσα. Σήμερον θὰ κλαύσω ἀπὸ χαρὰν, καὶ τὰ δάκρυα τῆς χαρᾶς δὲν ἀσχημίζουν. Τί λέγεις, Μαριάννα, διὰ τὸ πρόσωπόν μου; ὁ καθρέπτης μου εἶναι πολὺ εὐχαριστημένος.

Ἡ Λουΐζα Βωσελαὶ ἐσυντρόφευε μὲ τὴν ἐπιτεταμένην αὐτὴν πολυλογίαν τὴν ἀναγκαίαν βραδύτητα τοῦ καλλωπισμοῦ της, τὴν ὁποίαν θὰ συνετέμε προθύμως, ἐὰν ἦτο συγχωρημένον· ἀλλ' ἡ Μαριάννα παρετήρησεν ὅτι ἦτον ἄτοπον νὰ φανῇ ἐνώπιον πολλῶν χωρὶς νὰ βοστρυχίσῃ τὴν κόμην της καὶ νὰ ἀναμίξῃ αὐτὴν μὲ μαργαριτας καὶ μὲ ταινίας, χωρὶς ὁ λαιμός της νὰ ἀκτινοβολῇ μεταξὺ κεντημάτων καὶ ἄλλων ὡραϊσμῶν, χωρὶς τὰ ποδαράκιά της νὰ περισφίγγωνται ἀπὸ σανδάλια μεταξωτά.

Καὶ ὅμως ἡ Λουΐζα δὲν θὰ ἐνέδιδεν εἰς τὰς παρατηρήσεις τῆς Μαριάννης, ἐὰν δὲν ἐπρόσθετεν ἡ καλὴ αὐτὴ ὑπηρέτις ὅτι ἦτο πιθανώτατον νὰ δεχθῇ ἐπισήμως ὁ βασιλεὺς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ δουκὸς Βανδὸμ. Τότε ἔλαβε τὴν ὑπομονὴν νὰ στολισθῇ, ἂν καὶ ἦτον ἀνυπόμονος νὰ ἴδῃ τὸν Χεμερὼ, καὶ διὰ νὰ διασκεδάσῃ νόσῳ τὴν ἐκτένιζεν ἡ ἀμφίπολός της, ἐξηκολούθει νὰ συνδιαλέγεται ποτὲ μὲν μὲ αὐτὴν, ποτὲ δὲ μὲ τὸ κάτοπτρον, καὶ ἄλλοτε μὲ τὸν στρατοπεδάρχην τὸν ὁποῖον ἐπεκαλεῖτο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, εἴτε διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ εἴτε διὰ ν' ἀποκριθῇ εἰς αὐτόν.

Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ μείνῃ μέχρι τέλους ἀκίνητος, κτενιζομένη ἀπὸ τὴν Μαριάνναν· ὥστε, πρὶν κυματίσωσιν οἱ τελευταῖοι βόστρυχες περὶ τὰς ἀν-

θηρᾶς παρειᾶς της, ἔρριψε καὶ τὰ μύρα, καὶ τὰς καρφίδας, καὶ ἀναπηδήσασα ὡς ἔλαφος ἀναλαμβάνουσα τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸν θάλαμόν της καλοῦσα τὸν Χεμερῶ οὗ τινος ἐνόμισεν ὅτι ἤκουσε τὴν φωνήν.

— Ὁ Κ. Χεμερῶ δὲν ἦλθε νὰ μὲ ζητήσῃ; ἠρώτησε τὸν θυρωρὸν τοῦ μέρους τοῦ παλατίου ὅπου κατῴκει· διὰ τί νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃς νὰ ἐμβῇ;

— Δὲν ἦλθε κανείς, καὶ κανεὶς δὲν σᾶς ἐζήτησεν, ἀπεκρίθη ὁ θυρωρός· ναὶ μὲν ἔμαθα ὅτι ἔφθασεν ἀπόψε ὁ Κ. Χεμερῶ καὶ ὅτι ἐκυριεύθη ἡ Βαρκελόνα, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον δὲν ἠξεύρω.

— Ἀ! δὲν ἦλθεν ἀκόμη! ἀνεφώνησε δυσαρέστως· θὰ ἔλθῃ βέβαια μετ' ὀλίγον, ἐὰν δὲν τὸν ἀπαντήσω.

Καὶ ἔδραμεν εἰς τὴν μεγάλην αὐλὴν ὅπου ἤρχιζον νὰ συνέρχωνται οἱ κατοικοῦντες τὸ παλάτιον καὶ οἱ στρατιῶται τῆς φρουρᾶς, διὰ νὰ μάθωσι τὰς περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Βαρκελόνης εἰδήσεις. Ἔβλεπες ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διαφόρους σωρούς, καὶ ἀναιδεῖς ψεύστας ῥητορεύοντας.

Ἡ Κ. Βωσελαὶ ἤτις ἐζήτει μὲν τὸν Χεμερῶ ἀλλ' ἠγνόει ποῦ νὰ τὸν εὕρῃ, ἐπλησίασεν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς διαφόρους ἐκείνους σωρούς, καὶ ἠκροάζετο ὅσα ἐλέγοντο· ἠρυθρίασε δὲ ἀπὸ εὐχαρίστησιν καὶ ὑπερηφάνειαν ὅτε ἤκουσε τὸ ὄνομα τοῦ Χεμερῶ, πρὸς τὸν ὁποῖον τινὲς ἐδίδον καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἐξοχωτάτου, ὡς ἂν ἦτο ὑπουργὸς ἢ ἀρχιστράτηγος.

Ἀλλὰ τοσοῦτον ἡ εἴδησις τῆς νίκης τοῦ δουκὸς Βανδὸμ εἶχεν ἐλκύσει τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων, ὥστε κανεὶς δὲν ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ τὴν ἴδῃ.

— Δὲν μὲ λέγετε, κύριε, ποῦ εἶναι τώρα ὁ Κ. Χεμερῶ; ἠρώτησεν ἡ Λουΐζα γέροντα θυρωρόν, ὅστις ἐδείκνυεν ὅτι ἐγνώριζε καλῶς τὰ τοῦ ἐκτάκτου ταχυδρόμου.

— Κυρία, ὁ Κ. Χεμερῶ εἶναι κλεισμένος μαζῇ μὲ τὸν μαρκίωνα Βαρβεζιὲ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν, ἀπεκρίθη μὲ ἦθος ἀνθρώπου εἰδότος καλῶς τὰ διατρέχοντα ὁ τοιοῦτος ψεύστης, ὁ ὁποῖος ἡτοιμάζετο νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ καὶ εἰς λεπτομερείας· ἡ Κ. ὅμως Βωσελαὶ τὸν ἀφῆκε καὶ ἀνεχώρησε.

— Κυρία, θὰ ἐκάμνετε φρόνιμα ἐὰν ἐκάθεσθε εἰς φορεῖον, εἶπέ τις ἐκ τῶν τοῦ παλατίου, ἰδὼν τὴν ἀγαπητὴν αὐτὴν σύντροφον τῆς δουκήσσης Μαὶν τρέχουσαν πεζὴν καὶ μὲ γυμνὴν κεφαλήν. Θὰ πηγαίνῃ εἰς καμμίαν συνέντευξιν ἐρωτικήν, εἶπε καθ' ἑαυτόν.

Ἐκείνη δὲ ἥτις ἔσπευδε νὰ εὕρῃ τὸν Χεμερῶ, τὸν ὁποῖον κατεδίκαζε καθ' ἑαυτὴν διὰ τὴν ὀλίγην του προθυμίαν, διευθύνθη ἀμέσως εἰς τὸ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργεῖον, ἐξέταυε τοὺς ὑπηρέτας οἵτινες συνωμίλουν παρὰ τὴν πύλην, καὶ ἠθέλησε νὰ εἰσχωρήσῃ, ἂν καὶ τὴν ἐμπόδιζεν ὁ κλητήρ.

Αὐτὸς ὅμως δὲν ἠρνεῖτο νὰ ὑπακούσῃ· ἀπεκρίνετο δὲ πάντοτε προτείνασα τὸ ὄνομα τοῦ Χεμερῶ, τὸ ὁποῖον ἐπανελάμβανεν ὁ κλητὴρ χωρὶς νὰ ἐννοῇ ποίαν δύναμιν εἶχε τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐναντίον τῶν αὐστηρῶν παραγγελιῶν τὰς ὁποίας ἔδωκεν ὁ Κ. Βαρβεζιὲ πρὶν ἀναχωρήσῃ εἰς Μεδόν.

— Ὁ Κ. Χεμερῶ δὲν εἶν' ἐδῶ· ἠρώτα μὲ γλῶσσαν εὐστροφον ἡ Λουΐζα· ἀπαιτῶ νὰ τὸν ἰδῶ ἀμέσως. Ὅσῳ καὶ ἂν τὸ ἀρνῆσαι, ἠξεύρω ὅτι εἶναι μέσα μαζῇ μὲ τὸν ὑπουργόν.

— Τῷόντι, κυρία, ὁ μαρκίων εἶναι κλεισμένος εἰς τὸ γραφεῖόν του, ἀλλὰ δὲν θὰ φανῇ παρὰ τὸ ἑσπέρας.

— Ἀδιάφορον διὰ τὸν μαρκίωνα, θέλω μόνον τὸν Χεμερῶ· εἰδοποίησέ τον λοιπὸν ἐν τῷ ἅμα ὅτι εἶμαι ἐδῶ, καὶ ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἰδῶ παρευθύς. Εἰπέ τον μόνον τὸ ὄνομά μου· Λουΐζα Βωσελαί· καὶ βεβαιώσου ὅτι δὲν θ' ἀργήσῃ.

— Κυρία, δὲν μὲ εἶναι συγχωρημένον νὰ ἐμβῶ εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ἐξοχωτάτου.

— Λοιπὸν θὰ ἐμβῶ ἐγώ! Εἶσαι ἀδιάκριτος, Κ. κλήτωρ, καὶ θὰ ὁμιλήτω τὸν βασιλέα διὰ νὰ σὲ ἀποδάλῃ. Μὴ μ' ἐμποδίζῃς.

— Σᾶς ὁμνύω, Κυρία, ὅτι σᾶς ἐμποδίζω παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου· βεβαιωθῆτε ὅμως ὅτι ὁ Κ. Χεμερῶ δὲν εἶναι ἐδῶ.

— Βεβαιώσέ με ὅσῳ θέλεις, δὲν πιστεύω τίποτε. Ὁ Κ. Χεμερῶ ἔφθασε χθὲς τὸ ἑσπέρας φέρων γράμματα τοῦ Κ. Βανδὸμ, καὶ θὰ ὁμιλῇ τώρα βεβαίως περὶ τῶν πολεμικῶν πραγμάτων τῆς Καταλονίας. Βλέπεις ὅτι εἶμαι ἀρκετὰ πληροφορημένη· ὅθεν μὴ τὸν κρύπτῃς περισσότερον.

— Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἔμαθα τὸν ἐρχομὸν τοῦ Κ. Χεμερῶ καθὼς καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς Βαρκελόνης· σᾶς διαβεβαιῶ ὅμως ὅτι ὁ Κ. Χεμερῶ δὲν εὑρίσκεται ἐδῶ· θὰ προσμένῃ βέβαια νὰ ἐξυπνήσῃ ὁ βασιλεὺς διὰ νὰ τὸν διηγηθῇ τὰ διατρέξαντα. Ὅσῳ διὰ τὸν ἐξοχώτατον, δὲν θὰ φανῇ σήμερον ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς Βερσαλλίας· ἐὰν ὅμως ἐπιθυμῆτε, κυρία, νὰ τὸν ὁμιλήσετε, ἐπιστρέψατε εἰς τὰς ἕξ ὥρας, πρὶν καθήσῃ εἰς τὴν τράπεζαν μὲ τοὺς πρίγκηπας.

— Τί μὲ μέλει διὰ ὅλους τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ κόσμου! τὸν Χεμερῶ θέλω, τὸν Χεμερῶ ζητῶ, καὶ αὐτὸν ὑπάγω νὰ εὕρω εἰς τὸ παλάτιον

Καὶ ἀναλαβοῦσα τὸν δρόμον της ἐπέστρεψε ταχύτατα εἰς τὸ παλάτιον, ὅπου τὸ ἔνδυμά της ἐκίνησεν ὅλους εἰς γέλωτα. Ἀλλ' ἡ Κ. Ῥωσελαὶ δὲν κατεδέχετο νὰ παρατηρήσῃ τὴν περιέργειαν καὶ τὴν ἔκστασιν τὰς ὁποίας ἐπροξένησεν ἡ πρωϊνὴ στολή, ἡ μισοκτενισμένη κεφαλή, τὰ λασπωμένα σανδάλιάτης. Πλὴν δὲ τούτων εἶχε λησμονήσει τὰ χειρόκτια, τὸ μανδύλιον καὶ τὸ ῥιπίδιόν της.

Καὶ ὅμως εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον τῆς Κ. Μαιντενὸν, ἥτις καταγινομένη συνήθως εἰς ἔργα εὐσεβῆ, ἦτο περικυκλωμένη ἀπὸ νέας ἀνηκούσας εἰς οἰκογενείας εὐγενῶν, τὰς ὁποίας ἐδίδασκε, καὶ ἐπεστάτει εἰς τὸ νὰ νηστεύωσι, νὰ προσεύχωνται καὶ νὰ μελετῶσι τὰς θείας γραφάς.

— Εἰς καλὴν ὥραν ἦλθες, κόρη μου, εἶπεν ἡ Κ. Μαιντενὸν, ἀνασηκώσασα τὸν μαῦρόν της κεκρύφαλον διὰ ν' ἀσπασθῇ τὴν νέαν· κάθησε πλησίον μου, καὶ ἄκουσε μὲ προσοχὴν τὴν ὁμιλίαν μου περὶ τῆς χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος . . .

— Ἀ! καλή μου κυρία· πρόκειται περὶ ἄλλης χάριτος θειοτέρας. Ὁδηγήσετέ με παρακαλῶ εἰς τὸν βασιλέα.

— Καὶ τί τὸ θέλεις, κόρη μου; δὲν ἠμπορῶ νὰ σ' εὐχαριστήσω ἐγώ; Ἔχει; νὰ τὸν καθυποβάλῃς παράπονον ἢ νὰ τὸν ζητήσῃς χάριν;

— Δὲν παραπονοῦμαι διὰ κανένα, καλή μου κυρία, ἐκτὸς μόνον διὰ τὸν Κ. Χεμερῶ, ὅστις, ἂν καὶ ἔφθασε χθὲς τὸ βράδυ, δὲν ἦλθεν ἀκόμη νὰ μὲ ἴδῃ. Ἀλλὰ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ ὁδηγήσετε εἰς τὸν βασιλέα.

— Καὶ διὰ τί θέλεις νὰ ὑπάγῃς εἰς τὸν βασιλέα ὁ ὁποῖος ἐπῆρε σήμερον καθάρσιον; πλὴν τούτου εἶναι τώρα ἡ ὥρα τῆς προσευχῆς του. Ἀπόψε θὰ ἔχῃ συναναστροφὴν, παιγνίδια καὶ μουσικήν . . .

— Πῶς; νὰ περιμένω ἕως τὸ βράδυ! τὸ ἴδιον μὲ εἶπε καὶ ὁ κλητὴρ τοῦ Κ. Βαρβεζιέ· ἀλλ' ἐγὼ δὲν περιμένω οὔτε ὥραν, οὔτε λεπτόν!

— Καὶ ὅμως δὲν ἠμπορῶ νὰ σὲ συνοδεύσω εἰς τοῦ βασιλέως, διότι ὁ βασιλεὺς δὲν δέχεται γυναῖκας πρὸ τῆς λειτουργίας.

— Σᾶς ὅμως, Κυρία, σᾶς δέχεται πάντοτε· φθάνει νὰ εἰπῆτε τὸ ὄνομά σας. Ἐλᾶτε, καλή μου κυρία, ἐπρόσθεσε χαδεύουσα αὐτήν· σᾶς παρακαλῶ, μὴ μὲ ἀπελπίζετε· πρέπει νὰ ὁμιλήσω τὸν βασιλέα καὶ νὰ ἰδῶ τὸν Χεμερῶ. Ἐὰν δὲν μὲ βοηθήσετε νὰ ἐμβῶ, θὰ ὑπάγω μόνη καὶ θὰ ἐμβῶ, ἔστω καὶ ἀπὸ τὴν τρύπαν τῆς κλειδαριᾶς· ἐπειδὴ ὁ Χεμερῶ εἶναι εἰς τοῦ βασιλέως, καὶ δὲν τὸν ἴδα ἀφοῦ ἔφθασεν.

Εἰς μάτην ἡ Κ. Μαιντενὸν, ἡ ὁποία δὲν ἀνθίστατο εἰς τὰς δεσποτικὰς παρακλήσεις τῆς Λουΐζας, ἐπρότεινε λόγους ἰσχυροὺς διὰ νὰ τὴν καταπείσῃ νὰ ἡσυχάσῃ· αὐτὴ ὅμως, κρεμασθεῖσα ἀπὸ τὰ φορέματα τῆς προστάτιδός της, ἐγέλα, ἔκλαιε, ἔπραττε καὶ ἔλεγε μυρίας φαντασιοκοπίας.

Τέλος πάντων ἡ Κ. Μαιντενὸν ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ χωρὶς νὰ καλοεννοήσῃ τὸν σκοπὸν τῆς Λουΐζης, ἥτις ἔλεγεν ὅτι θὰ φονευθῇ ἐὰν δὲν ὑπάγῃ εἰς τὸν βασιλέα.

Διέβαινον λοιπὸν καὶ αἱ δύο διὰ τῶν μικρῶν δωματίων τὰ ὁποῖα συνεκοινώνουν μὲ τὸν κοιτῶνα Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'.

Δ'.

Ἡ φήμη τῆς ἁλώσεως τῆς Βαρκελόνης εἶχε φθάσει καὶ μέχρι Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. ἀλλ' αὐτὸς ἤθελε νὰ μάθῃ πρῶτος τὸν θρίαμβον τῶν ὅπλων του ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἀοράτου Χεμερῶ· διὰ τοῦτο ἡ χαρά του ἦτο μετρία. Καὶ ὅμως ὠκειοποιεῖτο προθύμως, κατὰ τὴν συνήθειάν του, τὴν δόξαν τοῦ Βανδὸμ, ὑποδεχόμενος ὅλους τοὺς αὐλικοὺς οἵτινες, μαθόντες τὴν εἴδησιν, συνέῤῥευσαν εἰς τοὺς προθαλάμους.

Ἡ ὑποδοχὴ ἐγίνετο κατὰ τὰς συνήθεις διατυπώσεις· ὁ βασιλεὺς, καθήμενος μεταξὺ τῶν θαλαμηπόλων του, ἤκουε μεθύων τὰς συγχαρητηρίους εὐχὰς τὰς ὁποίας ἀπέτεινον πρὸς αὐτὸν ἐν εἴδει χαμηλοτέρας εἰδωλολατρείας, ὡς ἂν ἦτο αὐτὸς ὁ κυριεύσας τὴν Καταλονίαν.

— Ἡ Κ. μαρκεσία Μαιντενὸν εἶπεν ὁ κλητὴρ τῆς κρυφίας θύρας δι' ἧς εἰσῆλθεν ἡ ἐρωμένη τοῦ βασιλέως.

— Ποῦ εἶναι ὁ Χεμερῶ, ὁ καλός μου ὁ Χεμερῶ; ἀνέκραξεν ἡ Κ. Βωσελαὶ, ὁρμήσασα πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἀναζητοῦσα μεταξὺ τῶν περισσοτέρων ἐκείνον τὸν ὁποῖον ἤλπιζε νὰ εὕρῃ. Ὦ Θεέ μου! διὰ τί δὲν εἶναι ἐδῶ; Δὲν τὸν ἴδετε, κύριοι; Μεγαλειότατε, μήπως ὁ Κ. Χεμερῶ ἐπληγώθη εἰς τὴν πολιορκίαν;

— Ποία εἶναι αὐτή; ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς τὴν Κ. Μαιντενὸν, μειδιῶσαν διὰ τὴν ἁπλότητα τῆς Λουΐζης; Ποῖος τὴν ἔφερε; τί θέλει;

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ἡ Κ. Μαιντενὸν, δὲν γνωρίζετε τὴν Κ. Βωσελαὶ, ἡ ὁποία ἐχόρευεν ἔμπροσθέν σας ὅταν ἦτον μικρὰ, καὶ τὴν ὁποίαν ἔδωκα ὡς κυρίαν τῆς τιμῆς εἰς τὴν δούκησσαν Μαὶν; Ἔχει νὰ σᾶς ζητήσῃ μίαν χάριν, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ συγκατανεύσετε, ἐπειδὴ ἀγαπῶ παραπολὺ τὴν νέαν αὐτήν.

— Βασιλεῦ! εἶπεν ἡ Λουΐζα, ἥτις, περίλυπος διότι δὲν ἴδεν ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἠγάπα, ἐστράφη πρὸς τὸ θρανίον τοῦ βασιλέως κλαίουσα· ποῦ εἶναι, βασιλεῦ, ὁ Χεμερῶ;

— Κ' ἐγὼ αὐτὸ σ' ἐρωτῶ, κόρη μου, ἐπειδὴ οὔτ' ἐγὼ δὲ τὸν ἴδα, καὶ εἶμαι θυμωμένος ἐναντίον του, διότι δὲν ἦλθεν ἀπ' εὐθείας ἐδῶ.

— Λοιπὸν μ' ἐγέλασεν ὁ κλητὴρ τοῦ Κ. Βαρβεζιὲ εἰπών με ὅτι ὁ Χεμερῶ ἦτον μαζῇ σας; αὐτὸς ὁ κλητὴρ εἶναι ἀναιδέστατος ψεύστης!

— Ἀγνοῶ ἐὰν ὁ Κ. Βαρβεζιὲ ἔλαβε τὴν τύχην νὰ ἰδῇ πρὸ ἐμοῦ τὸν Κ. Χεμερῶ· τὸ κατ' ἐμὲ δὲν ἴδα οὔτε τὸν ἕνα οὔτε τὸν ἄλλον, ἂν καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὸν, καὶ ἔπρεπε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ τὸ μάθω ἐγώ. Θὰ τοὺς μάθω ὅτι ἐγὼ εἶμαι κύριος καὶ πρέπει νὰ μὲ ὑπακούουν!

— Λοιπὸν, βασιλεῦ, ἐπειδὴ εἶσθε κύριος, ζητῶ τὴν ἀμοιβὴν τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθητε εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θὰ σᾶς ἔφερε πρῶτος τὴν εἴδησιν τῆς ἁλώσεως τῆς Βαρκελόνης· εὐαρεστήθητε λοιπὸν νὰ διορίσετε τὸν Κ. Χεμερῶ στρατοπεδάρχην, ὥστε νὰ τὸν δώσω αὐτὸν τὸν τίτλον ὅταν τὸν ἴδω.

— Ὁ βασιλεὺς, κόρη μου, δὲν ἀθετεῖ ποτὲ τὰς ὑποσχέσεις του· ἀλλ' ἐὰν ὀνομάσω στρατοπεδάρχην ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος μ' ἔδωκε πρῶτος τὴν εἴδησιν, πρέπει νὰ ὀνομάσω τὸν ἀρχιατρόν μου Φαγὼν, διότι πρῶτος αὐτὸς, ἐνῷ ἔβλεπε τὸν σφυγμόν μου, μὲ ἀνήγγειλε τὴν ἅλωσιν τῆς Βαρκελόνης.

— Σᾶς παρακαλῶ, βασιλεῦ, νὰ διατηρήσετε τὸν βασιλικόν σας λόγον· ὁ Κ. Χεμερῶ ἦλθεν ἀπὸ τὴν Καταλονίαν νὰ φέρῃ τὴν εἴδησιν, καὶ ἐκέρδησε τὸ δίπλωμα τοῦ στρατοπεδάρχου.

— Δὲν λέγω ὅτι δὲν ἦλθεν, ἀλλὰ προσμένω νὰ φανῇ μόνος του διὰ νὰ τὸν ἀνταμείψω.

— Αὐταὶ εἶναι κακαὶ προφάσεις, βασιλεῦ! ἀπεκρίθη ἀποτόμως ἡ Κ. Βωσελαί· ἡ εἴδησις λοιπὸν ἦλθε μόνη της μὲ τὸν ἀέρα; Δὲν ἐννοῶ τοὺς δισταγμούς σας, καὶ φοβοῦμαι μήπως θέλετε νὰ ἀπεκδύσετε τὸν Χεμερῶ ἀπὸ τὰ δικαιώματά του, καὶ νὰ διορίσετε κανένα ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ. . .

— Μὴ τὴν ἐναντιόνεσθε, βασιλεῦ, καὶ τὴν κάμετε νὰ κλαίῃ, εἶπε κρυφίως ἡ Κ Μαιντενὸν εἰς τὸν βασιλέα· ὅ,τι ζητεῖ εἶναι δίκαιον.

— Συγκατατίθεμαι, εἶπε μὲ χαμηλὴν φωνὴν ὁ βασιλεύς· πλὴν, διὰ τί ἔχει τόσην ἀγάπην πρὸς τὸν Χεμερώ; εἶναι ἀδελφός της; συγγενής της; Βλέπω καὶ τὸν ἀγαπᾷ εἰς ἄκρον. . .

— Βέβαια διότι θὰ τὸν ὑπανδρευθῇ· ἐγὼ θὰ τοὺς στεφανώσω, ἐὰν τὸ ἐπιτρέπῃ ἡ Μεγαλειότης σας.

— Ὅλα τὰ ἐπιτρέπω, ἀπεκρίθη χαριέντως ὁ βασιλεύς. Κυρία Βωσελαί, ἐπρόσθεσε ῥίψας πρὸς αὐτὴν βλέμμα ἀνενθυμίζον τὴν φιλέρωτα νεότητά του, εἶσαι τόσον ὡραία ὥστε ἔπρεπε νὰ εἶμαι σκληρὸς διὰ νὰ ἀποποιηθῶ τὴν αἰτησίν σου. Ὁ Κ. Χεμερὼ θὰ γείνῃ λοιπὸν στρατοπεδάρχης καὶ θὰ σὲ ὑπανδρεύσωμεν μὲ αὐτὸν, ἀφοῦ μάλιστα σὲ ἀγαπᾷ τόσον ἡ Κ. μαρκεσία· δίδω δέκα χιλιάδας σκοῦδα διὰ τὸν γάμον σου.

Ἡ Λουΐζα εὐχαρίστησεν ἀπὸ καρδίας τὸν βασιλέα καὶ τὴν Κ. Μαιντενὸν, ἀσπασθεῖσα τὴν χεῖρα τοῦ πρώτου, καὶ καταφιλήσασα τὴν δευτέραν. Μετὰ ταῦτα ἀπεχαιρέτισε τὸν Λουδοβίκον ΙΔ', καὶ ἔδραμεν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Χεμερὼ διὰ τοῦ ὁποίου τὴν ἄφιξιν δὲν ἀμφέβαλλε μὲν κανείς, ἀλλὰ καὶ κανεὶς δὲν τὸν ἴδεν.

Ἐπιστρέψασα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Κ. Βαρβεζιὲ, ἠρώτησε τοὺς κλητῆρας, τοὺς ὑπηρέτας, καὶ αὐτοὺς τοὺς παραμαγείρους· ἀλλὰ δὲν ἀνεκάλυψε τίποτε ἄλλο, εἰμὴ μόνον ἐπληροφορήθη ἐκ νέου ὅτι ὁ Χεμερὼ ὑπῆγεν εἰς τὸ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργεῖον, καὶ ἔμεινεν, ὡς ἔλεγον, ἐκεῖ ἕως τῆς αὐγῆς.

Ἀναχωρήσασα ἐκεῖθεν διέτρεξεν ὅλον τὸ παλάτιον τῶν Βερσαλλιῶν, ἤκουσε καὶ τὰς ἐλαχίστας πληροφορίας, καὶ ὅμως ἐπὶ τέλους ἐπείσθη ὅτι ἀνωφελεῖς ἦσαν ὅλοι οἱ κόποι της.

Ε'.

Περὶ τὴν πέμπτην ὥραν Μ. Μ., ὄχημά τι ταχυδρομικὸν ἠκούσθη τρέχον εἰς Βερσαλλίας, τὸ ὁποῖον ἐλθὼν ἐστάθη εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ παλατίου· κατέβη δέ τις ἀπὸ αὐτὸ ὅλως περιχαρής. Δὲν ἦτο ὅμως ὁ Χεμερὼ, ἀλλ' ὁ Λαππαρὰ, ἐμπειρος μηχανικὸς ὅστις διευθύνων τὴν πολιορκίαν, ἐτραυματίσθη.

— Ἀ! Κ. Λαππαρά! ἀνέκραξεν ἡ Λουΐζα δραμοῦσα πρὸς αὐτόν· ποῦ εἶναι ὁ Χεμερώ;

— Ὁ Χεμερώ! ὑπετραύλισεν ὁ Λαππαρὰ καταπληχθεὶς ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἐρώτησιν.

— Ὦ Θεέ μου! μήπως ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Καταλονίαν χωρὶς νὰ μὲ ἀποχαιρετίσῃ; ἀνέκραξε περίλυπος ἡ Λουΐζα ἥτις δὲν κατώρθωσε νὰ ἐμποδίσῃ περιπλέον τὸν Λαππαρὰ, ἢ νὰ λάβῃ ἀπὸ αὐτὸν καθαρωτέραν ἀπόκρισιν.

Ὁ Λαππαρὰ ἐσιώπα. Παρουσιασθεὶς εἰς τὸν βασιλέα ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ Βαρκελόνη ἐσυνθηκολόγησεν. Ἀλλὰ μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ ἔκστασίς του ὅτ' ἔμαθεν ὅτι ἡ εἰδησις ἦτο γνωστὴ ἀπὸ πρωΐας, καὶ ὅτι τὴν ἔφερεν ὁ Χεμερώ· ἐνῷ αὐτὸς πεσὼν ἀπὸ τὸν ἵππον τρέχων δρομαῖος διὰ νὰ φέρῃ τὴν ἀγγελίαν, ἔμεινεν ἀσθενῶν εἰς Μομπελλιέρον.

Καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ αὐλὴ ἔμειναν ἐπίσης ἐκστατικοί. Πῶς ἔφθασεν ἡ εἴδησις ἀφοῦ δὲν ἦλθεν ὁ Χεμερώ;

Ὁ Βαρβεζιὲ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ κυνήγιον ὁμοῦ μὲ τοὺς πρίγκηπας, καὶ ἐπειδὴ ἔμαθε τὴν ἅλωσιν τῆς Βαρκελόνης, δὲν ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ ὑπουργεῖόν του ὅπου κανεὶς δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἦτο ἀπών.

Ἐπιστρέψας εὗρε πρόσκλησιν τοῦ βασιλέως διὰ νὰ δειπνήσῃ εἰς τὸ παλάτιον. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ ἀναχωρήσῃ, ὁ ἐπιστάτης του ἐλθὼν εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι ταχυδρόμος τις ἔφερε τὴν αὐγὴν παμμεγέθη ἀντακαῖον (μουροῦναν), τοιοῦτον ὁποῖος οὔτε εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως ἐφάνη ποτέ. Ὁ δὲ μαρκίων διέταξε νὰ σταλῇ ἀμέσως ὁ γιγαντιαῖος αὐτὸς ἰχθὺς εἰς τὰ μαγειρεῖα τοῦ παλατίου, διὰ νὰ παρασκευασθῇ διὰ τὸν βασιλέα.

Ὅτε ἐκάθησαν περὶ τὴν ἡμικύκλιον τράπεζαν, οἱ ὀφθαλμοὶ ὅλων προσηλώθησαν εἰς τὸν ἀντακαῖον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, ὅστις ἐκάθητο ἐν τῷ μέσῳ, ἐθαύμασε τὸν τεράτωδη ἰχθύν.

— Ὁ ἀντακαῖος αὐτὸς, εἶπεν, εἶναι μεγάλος ὡς καρχαρίας· ποῦ τὸν ἐψάρευσαν;

— Βασιλεῦ, ἀπεκρίθη ὁ Βαρβεζιὲ, ἔφθασε σήμερον τὸ πρωΐ δι' ἁμάξης ταχυδρομικῆς· ὑποθέτω δὲ ὅτι θὰ ἄρχεται ἀπὸ τὴν Μεσόγειον· ἀλλ' ἀγνοῶ τίς τὸν ἔστειλε δι' ἐκτάκτου ταχυδρόμου.

— Θὰ τὸν ἔστειλεν ὁ Χεμερὼ ἀνέκραξεν ἡ Κ. Βωσελαὶ κροτήσασα τὰς χεῖρας καὶ ἀνασκιρτήσασα ἐπὶ τοῦ θρανίου της· δὲν βλέπετε τὸ οἰκόσημόν του;

— Καὶ πρόντι ὁ ἀντακαῖος εἶχεν εἰς τὰ ὠτία δύο δακτυλίδια μὲ σύμβολα, τὰ ὁποῖα οἱ μάγειροι δὲν ἀπέβαλον νομίσαντες ὅτι εἶναι δῶρον ξένου τινὸς ἡγεμόνος.

Ὅτε δὲ ἤνοιξαν τὴν κοιλίαν τοῦ ἰχθύος, ἐξέβαλον τεμάχιον μολύβδου ἐφ' οὗ ἦτο ἐγκεχαραγμένη ἡ ἑφεξῆς ἐπιγραφή· « ἡ Βαρκελόνη ἐσυνθηκολόγησε τὴν 8 Αὐγούστου. Ὁ Κ. Χεμερὼ, διαταχθεὶς νὰ φέρῃ τὴν εἴδησιν εἰς τὸν βασιλέα, ἔμεινεν εἰς Μομπελλιέρον ὡς πεσὼν ἀπὸ τὸν ἵππον καὶ πληγωθεὶς δεινῶς· συνιστᾷ ὅμως ἑαυτὸν εἰς τὴν γενναιοψυχίαν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, καὶ τὴν ἀγαθότητα τῶν φίλων του. »

— Βλέπετε ὅτι δὲν εἶχα ἄδικον ὅταν ἔλεγα ὅτι ὁ Κ. Χεμερὼ ἔφερε πρῶτος τὴν εἴδησιν! ἀνέκραξεν ἡ Κ. Βωσελαὶ, ἀπόφασιν ἔχουσα νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀπόντος μνηστῆρός της.

— Αἱ καλαὶ εἰδήσεις ἃς ἔρχωνται καὶ ἀπὸ πολλὰς πηγὰς, ἐπανέλαβε Λουδοβίκος ὁ ΙΔ'. Ὠνόμασα τὸν Κ. Χεμερὼ στρατοπεδάρχην, καὶ δὲν τὸ ἀρνοῦμαι· ἀλλὰ θὰ ὀνομάσω καὶ τὸν Κ. Λαππαρὰ ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ξένος τῆς σημαντικῆς ταύτης κατακτήσεως.

— Τὸν δὲ ἀντακαῖον θὰ τὸν λησμονήσωμεν; ἠρώτησεν εὐθύμως ὁ Βαρβεζιὲ· ἃς ἀποδείξωμεν τρώγοντες αὐτὸν ὅτι τιμῶμεν καὶ αὐτοῦ τὰς ἐκδουλεύσεις καὶ μετὰ ταῦτα προφέρομεν τὸν ἐπιτάφιόν του.

(*Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.*)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ.

—o—

Διὰ λόγους τοὺς ὁποίους κρίνομεν περιττὸν νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα, δὲν δύναται ἡ *Πανδώρα*, δημοσιεύουσα τὰς εἰκόνας πολλῶν ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος εὐεργετησάντων τὴν Ἑλλάδα, νὰ συνεκδώσῃ καὶ ἱστορικάς τινας εἰδήσεις ἀφορώσας ἰδίως τὰ ἀνδραγαθήματα αὐτῶν. Διὰ τῆς ἐξιστορήσεως ταύτης ἠθέλομεν ἀποτίσει φόρον ἐλάχιστον μεγίστης εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἀοιδίμους ἐκείνους εὐεργέτας τῆς πατρίδος, καὶ καταδείξει συγχρόνως εἰς τοὺς νεωτέρους τῶν ὁμογενῶν ὁποίων πατέρων ὑπάρχουσι τέκνα.

Κατὰ τὴν πολυτάραχον τριετηρίαν ἥτις μικροῦ ἐδέησε νὰ καταποντίσῃ καὶ χθὲς ἔτι τὴν ἀθλίαν Ἑλλάδα, καὶ τῆς ὁποίας τὰ λυσσώδη κύματα θέλουσιν ἴσως συνταράττει αὐτὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν ἀδιακόπως πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν φιλοπατρίαν ἐκείνων, ἐὰν θέλωμεν νὰ σώσωμεν τὴν πατρίδα ἀπὸ μεγάλων κινδύνων. Μὴ λησμονήσωμεν πρὸ πάντων τὴν σπανίαν πατριωτικὴν αὐταπάρνησιν δι' ἧς διέπρεπε μεταξὺ ὅλων αὐτῶν ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, ὅν τινα παριστᾷ ἡ παροῦσα εἰκὼν ἧς τὸ πρωτότυπον ἐζωγραφήθη τὸ 1822 ἔτος.

Ὅτι τοιοῦτος ἦτο ἀναντιῤῥήτως ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, προσεπιμαρτυρεῖ, πλὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ ἀνὴρ ξένος καὶ ἀπροσωπόληπτος, ὁ φιλέλλην Θωμᾶς Γόρδων. Ἰδοὺ τί λέγει ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (Τόμ. ά. σελ. 220).

« Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, πρώην λοχαγὸς ἐν » τῇ Ῥωσικῇ ὑπηρεσίᾳ, ἦτο εἰκοσιπενταετὴς. ἔλαβεν » ἐλευθέριον ἀγωγὴν, καὶ συνήθεις σχέσεις εἶχε πρὸς » τὰς ἐγκριτοτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας. Μᾶλλον » εὐφυὴς ἢ εὐειδὴς, ἦτο μικρὸς τὸ σῶμα, φαλακρὸς, » τὴν κεφαλὴν, ἄχαρις τοὺς τρόπους, καὶ δυσνόη- » τος τὴν προφορὰν, ὥστε δὲν ἐνέπνεε συμπάθειαν » πρὸς τοὺς βλέποντας αὐτόν. Ἀλλ' ἦτο δύσκολον » νὰ γνωρίσῃ τις αὐτὸν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ νὰ μὴ » αἰσθανθῇ ὑπόληψιν πρὸς ἄνδρα περὶ οὗ ὡμολόγουν » καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὅτι εἶχε διακαῆ πατριωτι- » σμὸν, ἀνδρείαν, ἀκεραιότητα χαρακτῆρος, φιλαν- » θρωπίαν, καταφρόνησιν πρὸς τὰς ἡδονὰς, μεγίστην » ἀγαθότητα καρδίας, καὶ σταθερότητα φρονήματος; » ἥτις ἐνίοτε ἐξετρέπετο εἰς ἰσχυρογνωμοσύνην. »

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κ. Σ. Τρικούπης, (Ἱστορ. τῆς Ἑλ. Ἐπαναστ. Τόμος Α'. σελ. 353), περιέγραψε συντό-

μως μὲν ἀλλ' εἰς ἄκρον ἐμφαντικῶς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρὸς, εἰπών·

« . . . Ἀλλὰ καὶ πάντοτε τρέχων αὐθόρμητος εἰς » τοὺς κινδύνους, καὶ διαπρέπων ἐν πολέμῳ, καὶ μὴ » φειδόμενος ποσῶς τῆς ζωῆς του διὰ τὴν σωτη- » ρίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του. Κατ' ἐ- » κείνας τὰς περιστάσεις ὑπώπτευαν τὸν Ὑψηλάν- » την ὡς ὑπενεργοῦντα τὸν φόνον τῶν ἀντιπάλων » του, διότι ἐρωράθησαν τῳόντι τινὲς τῶν περὶ αὐ- » τὸν ὑποκινοῦντες χεῖρας μιαιφόνους κατ' ἐκείνων. » Ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης ἀμέτοχος ἦτο καὶ ἀμέτοχος » παντὸς ἐγκλήματος διέμεινε μέχρι τέλους τῆς ζω- » ῆς του, *καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ.* »

Πόσον εὐάριθμοι εἰσὶν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες πρὸς οὓς δύναται ν' ἀποδοθῇ τοιοῦτος ἔπαινος!

ΑΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ.

(Ἴδε τὸ Φυλλάδιον ΚΘ'.)

—o—

γ'.) Η ΠΡΩΤΗ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ.

2. *Τὰ ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῆς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐξώσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Βοημούνδου.*

Οἱ σταυροφόροι, γενόμενοι κύριοι τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἔρρηξαν ἤδη ὁριστικῶς τοὺς πρὸς τὸν Ἀλέξιον ὅρκους· διότι ἵδρυσαν ἐν Συρίᾳ βασίλειον αὐτοτελὲς καὶ κατέστησαν ἴδιον εἰς Ἱερουσαλὴμ πατριάρχην.

Εἶναι ἐν τούτοις ἄξιον σημειώσεως, ὅτι Γοδοφρέδος ὁ Βουϊλλῶνος, ὁ ἀναγορευθεὶς ὑπὸ τῶν συναγωνιστῶν ἡγεμὼν τοῦ νέου ἐκείνου κράτους, δὲν ἔλαβε ποτὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ· καὶ ἀποροῦμεν διατί συνήθως οἱ ἱστορικοὶ ἀποδίδουσιν αὐτῷ τὸ ἀξίωμα τοῦτο. Ὁ Γοδοφρέδος περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ἀποκαλέσῃ ἑαυτὸν μετριοφρόνως *πρόμαχον καὶ βαρῶνον τοῦ ἁγίου Τάφου*· ἀπεποιήθη δὲ τὸ διάδημα καὶ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα, λέγων, ὡς βεβαιοῦσιν ἔγγραφα δημόσια, ὅτι οὐδέποτε θέλει δεχθῇ τὸν χρυσοῦν στέφανον εἰς πόλιν ἐν ᾗ ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου περιεβλήθη στέφανον ἐξ ἀκανθῶν (*). Εἰς τὴν ἀποποίησιν ταύτην συνετέλεσεν ἴσως καὶ ἡ τύφις τοῦ συνειδότος τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ, ἕνεκα τῆς παραβάσεως τῶν πρὸς τὸν Ἀλέξιον συντεθειμένων, ὁ Γοδοφρέδος, ὅστις ὁμολογουμένως, μετὰ Ραϊμοῦνδον τὸν Τολωσσικὸν, ἦτο ὁ χρηστότερος τῶν ἡγεμόνων τῆς πρώτης σταυροφορίας. Ὁ δὲ ἀδελφὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Βαλδουῖνος, ὢν ὀλιγώτερον τοῦ προκατόχου ἀκριβολόγος, (**) ἔσπευσεν, ἅμα μετὰ τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ, νὰ στεφθῇ ὡς βασιλεὺς ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει· ὥστε οὗτος εἶναι, ἀκριβῶς εἰπεῖν, ὁ πρῶτος Λατῖνος βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἀλλ' ἂν ἡ κοσμικὴ ἐξουσία ἔδειξε κατ' ἀρχὰς δισταγμόν τινα περὶ τὸν ὁλοσχερῆ σφετερισμὸν τῶν δικαιωμάτων τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων, ἡ Λατινικὴ ἐκκλησία ἐπέβαλε χεῖρα, ἀνυπερθέτως καὶ ἀνυποστόλως, εἰς τὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας δικαιώματα. Ὁ πατριάρχης Συμεὼν, διατρίβων εἰς Κύπρον, δὲν εἶχε παύσει πέμπων τροφὰς εἰς τοὺς σταυροφόρους καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας. Οἱ δὲ, ἅμα κυριεύσαντες τὴν μητρόπολιν αὐτοῦ, παντάπασι δὲν ἐπρόσεξαν εἰς αὐτὸν καὶ ἐπεχείρησαν ἐν τῷ ἅμα νὰ διορίσωσιν ἀπαναγοῦ ἰδίους Ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς. Ὁ **Michaud** ὁμολογεῖ ὅτι οἱ προχειρισθέντες εἰς τὰ ἀξιώματα ταῦτα οὔτε ἐπὶ συνέσει, οὔτε ἐπὶ ἀρετῇ διεκρίνοντο. Ὁμολογεῖ ὅτι ἰδίως ὁ εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἀρχιποιμένος ἀναβιβασθεὶς Ἀρνοῦλδος ἦτο ἄνθρωπος ἀξιομέμπτου ἠθικῆς καὶ διαγωγῆς· ὁμολογεῖ, ὅτι *τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων ἱερέων ἐθυσιάσθησαν ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας τοῦ Λατινικοῦ κλήρου*· ὁμολογεῖ ἐπὶ πᾶσιν ὅτι οἱ σταυροφόροι ἀνεδείχθησαν ἄδικοι καὶ ἀγνώμονες πρὸς τὸν πατριάρχην Συμεὼν (*). Καὶ ὁ μὲν πατριάρχης οὗτος ἀπεβίωσεν ἐν τῷ μεταξύ· ἀλλ' ὁ ὀρθόδοξος κλῆρος δὲν παρήτησε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ· συνελθὼν ἐχειροτόνησε νέον ἴδιον πατριάρχην, τὸν ὁποῖον οἱ Λατῖνοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀνεχθῶσι, διότι, ἀδιαλείπτως κινδυνεύοντες ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν, ἐφοβοῦντο μήπως οἱ Ἕλληνες ἀπελπισθέντες συμμαχήσωσι μετὰ τῶν πολεμίων ἐκείνων. Τοιουτοτρόπως διετηρήθη, καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν σταυροφόρων, ἡ σειρὰ τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν, οἵτινες ὅμως, πάσχοντες τὰ πάνδεινα ἀπὸ τῶν ἑτεροθρήσκων κυριαρχῶν, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ κλήρου, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ, ἅπαξ μόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ προσέρχωνται εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν, ἵνα ἱερουργῶσιν, ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Ἀδὰμ, τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα. Εἶναι δὲ περιττὸν νὰ ἐνθυμίσωμεν, ὅτι ἀπὸ ταύτης τῆς παρανόμου καταλήψεως τοῦ ἁγίου Τάφου χρονολογοῦνται αἱ ἐπὶ τῶν ἱερῶν τόπων ἀξιώσεις τῶν ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης, περὶ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐπραγματεύθημεν ἄλλοτε ὁπωσοῦν διὰ μακρῶν (**).

Ἐν τούτοις ἡ ἅλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀφ' ἑνὸς παρώξυνε τὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ὀργὴν τῶν Μουσουλμάνων, ἀφ' ἑτέρου, ἀναζωπυρήσασα τὸν ζῆλον τῆς Εὐρώπης, προεκάλεσε νέας ἐπιδρομὰς σταυροφόρων. Οἱ Τοῦρκοι τῆς Συρίας καὶ τῆς Περσίας, διατελοῦντες εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, κατέλυσαν τὰς ἐμφυλίους ταύτας διενέξεις, καὶ ἐπῆλθον πολυάριθμοι ἐπὶ τὴν Παλαιστίνην, ὑπὸ τὸν Καλίφην τοῦ Καίρου. Οἱ ἐχθροὶ οὗτοι κατετροπώθησαν ὑπὸ τοῦ Γοδοφρέδου περὶ Ἀσκάλωνα, κατὰ Αὔγουστον τοῦ 1099. Ἀλλὰ τότε οἱ πλεῖστοι τῶν περιλειπομένων σταυροφόρων, θεωροῦντες τοὺς ὅρκους αὐτῶν ἐκπληρωθέντας, ἀπεφάσισαν νὰ ἀνακάμψωσιν εἰς τὰ ἴδια, τριακόσιοι δὲ μόνον ἱππόται παρέμειναν πρὸς ἄμυναν τῆς ἱερᾶς πόλεως· ὥστε ἀναγκαιότατον κατέστη ὁ ἐνθουσιασμὸς ὁ διαδοθεὶς ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τῆς ἁλώσεως νὰ παραγάγῃ νέους τῆς Ἱερουσαλὴμ προμάχους.

Τῳόντι, ἐν ἔτει **1101**, ἐξώρμησαν αὖθις πολυάριθμοι πρὸς ἀνατολὰς μαχηταὶ· μάλιστα δὲ συνετέλεσαν εἰς τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο αἱ χῶραι αἱ μηδόλως ἢ μικρὸν τῆς πρώτης ἐκστρατείας μετασχοῦσαι, καὶ ἰδίως ἡ Γερμανία καὶ ἡ ἄνω Ἰταλία. Πρῶτοι ἀνεχώρησαν οἱ Λομβαρδοὶ σταυροφόροι, οἵτινες ἅμα φθάντες εἰς Βουλγαρίαν καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, λέγει αὐταῖς λέξεσιν ὁ **Michaud**, ἐξετραχηλίσθησαν εἰς πᾶν εἶδος βίας, κακοποιοῦντες καὶ γυμνοῦντες τοὺς κατοίκους, διαρπάζοντες τοὺς βόας καὶ τὰ πρόβατα καθ' ὁδὸν, τὸ δὲ χείριστον, ὡς ἐπιφέρει ὁ Ἀλβέρτος ὁ Ἀκουένσιος, χρονογράφος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τρεφόμενοι ἀπὸ τοῦ κρέατος τῶν ζώων τούτων ἐν ταῖς ἁγίαις ἡμέραις τῆς τεσσαρακοστῆς. Ὅτε δὲ ἀφίχθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξακολουθεῖ ὁ νεώτερος τῶν σταυροφοριῶν ἱστορικὸς, ἔπραξαν τὰς δεινοτέρας ἀταξίας· εἰσβαλόντες ἔνοπλοι εἰς τὴν πρωτεύουσαν, κατεπάτησαν τὴν οἰκίαν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐφόνευσαν ἕνα τῶν συγγενῶν αὐτοῦ (*). Κατευνασθέντες τελευταῖον διὰ τῆς συνέσεως καὶ τῆς μετριότητος τοῦ Ἀλεξίου, διεπέρασαν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου μετ' ὀλίγον προσῆλθον εἰς αὐτοὺς καὶ ἄλλοι Γερμανοὶ καὶ Γάλλοι σταυροφόροι, ὥστε τὸ ὅλον πλῆθος συνεποσώθη, μετὰ τῶν μοναχῶν, τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων, εἰς **260,000**. Ὁ ὄχλος οὗτος, παρακούων εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν ἡγεμόνων αὐτοῦ, ὧν τινες, μεταλαβόντες τῆς πρώτης στρατείας, εἶχον τὴν δέουσαν ἐμπειρίαν τῶν τόπων καὶ τῶν πραγμάτων, ἀντὶ νὰ πορευθῇ διὰ τῆς ὁδοῦ ἣν ἐβάδισαν ὁ Γοδοφρέδος καὶ οἱ τούτου συναγωνισταὶ, περιεπλάκη εἰς τὰ ὄρη τῆς Παφλαγονίας καὶ ἐκεῖ, κατὰ Ἰούλιον τοῦ **1101** ἔτους, ὁλοσχερῶς συνετρίβη ὑπὸ τῶν Τουρκομάνων, οἵτινες ἔδραμον ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Τίγρεως καὶ τοῦ Εὐφράτου, ἵνα φράξωσιν εἰς τοὺς ἀντιπάλους τὰς πρὸς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν παρόδους. Οἱ παλαιοὶ χρονογράφοι ἀναβιβάζουσιν εἰς **160,000** τοὺς Χριστιανοὺς τοὺς φθαρέντας κατὰ τὴν συμφορὰν ταύτην. Ὁμοίαν δὲ τύχην ἔλαβον καὶ δύο ἄλλοι στρατοὶ, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, διὰ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ὁρμήσαντες, ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγοὺς, Γάλλους καὶ Γερμανούς. Τὸ ὅ ον πλῆθος τῶν ἀπολεσθέντων κατὰ τὴν δυστυχῆ ταύτην ἐπιχείρησιν συνεποσώθη εἰς **400,000** ψυχῶν. Ἐκ τῶν διὰ ξηρᾶς πορευθέντων οὐδεὶς ἔφθασεν εἰς Ἱερουσαλὴμ· μικρὰ μόνον μοῖρα, διὰ θαλάσσης ἀπὸ τῆς βασιλευούσης ἀναχωρήσασα, κατώρθωσε νὰ ἀποβῇ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Παλαιστίνης.

Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Λατῖνοι εἶπον πάλιν ὅτι ὁ Ἀλέξιος ἐπεβουλεύθη αὐτοὺς καὶ ὅτι κατ' εἰσήγησιν αὐτοῦ πορευθέντες δι' ἐρήμων καὶ ἀβάτων ὁδῶν, ἐνέπεσον εἰς τὴν τριπλῆν παγίδα τῆς πείνης, τῆς δίψης καὶ τῆς Τουρκικῆς σπάθης. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ Βαλδουῖνος ἔπεμψε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα πρέσβεις μετὰ δώρων, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ἐλεήσῃ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ νὰ βοηθήσῃ αὐτοὺς καλῇ τῇ πίστει, παύων τὰς μετὰ τῶν ἀπίστων συνενοήσεις. Ὁ Ἀλέξιος ἀπέδειξεν εὐχερῶς τὸ ἀνυπόστατον τῶν τοιούτων κατηγοριῶν· καὶ τοι δ' ἔχων δι αιοτάτας ἀφορμὰς δυσαρεσκείας κατὰ τῶν σταυροφόρων διά τε τὰς κακώσεις τὰς ὁποίας ἐπήγοντο διερχόμενοι διὰ τοῦ κράτους, καὶ διὰ τὴν γενομένην παράβασιν τῶν ὅρκων, ὑπέσχετο οὐδὲν ἧττον νὰ συντρέξῃ αὐτοὺς τὸ κατὰ δύναμιν. Παρεκάλεσε μάλιστα ἕνα τῶν πρέσβεων, μέλλοντα νὰ περάσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἵνα δικαιολογήσῃ αὐτὸν παρὰ τῷ πάπᾳ Πασχαλίῳ, καὶ ὁ πρέσβυς, γνωρίσας τὴν ἀλήθειαν, ἀνέλαβε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν αἴτησιν. Ἀλλ' ἅμα φθὰς εἰς Ἰταλίαν, παραβάτης γενόμενος, τῶν λόγων του, ἐπανέλαβεν εἰς τὸν πάπαν τὰς προαναφερθείσας κατηγορίας· καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς πρὸς ἅπαντας τοὺς Γάλλους μεγιστᾶνας, καθαπτομένας πικρῶς τοῦ Ἀλεξίου.

Πῶς ἐντούτοις ἐπολιτεύετο τῇ ἀληθείᾳ ὁ Ἀλέξιος; Ἀρπῖνος, ὁ κόμης Βούργης (Bourges), ἀνὴρ ὀνομαστὸς ἐπὶ τῇ ἀνδρείᾳ αὐτοῦ, αἰχμαλωτευθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων, διετέλει πεφυλακισμένος ἐν Βαγδατίῳ· ὁ βασιλεὺς, πληροφορηθεὶς περὶ τούτου, διεμήνυσεν εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅτι ἂν δὲν ἀπολύσῃ τὸν Ἀρπῖνον, ἅπαντες οἱ ἔμποροι Τοῦρκοι οἱ ἐντὸς τοῦ κράτους εὑρισκόμενοι θέλουσι φυλακισθῆ. Ὁ Ἀρπῖνος τῳόντι ἐλευθερώθη, καὶ ὁ Ἀλέξιος, φιλοξενήτας τὸν ἄνδρα ἐπί τινας ἡμέρας εἰς τὴν αὐλήν του, παρέπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ πλουσίων δώρων. Κορράδος, κοντόσταυλος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, αἰχμάλωτος ὢν τοῦ Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου, ἀνέκτησεν ἐπίσης τὴν ἐλευθερίαν, διὰ μεσιτείας τοῦ Ἀλεξίου. Ἀλλὰ πρὸς τί νὰ πολλαπλασιάζωμεν τὰς μερικὰς ταύτας ἀποδείξεις, ἐνῷ ἔχομεν μαρτυρίαν γενικὴν ἀνδρὸς αὐτόπτου τῶν πραγμάτων; Ὁ Ἀλβέρτος ὁ Ἀκουένσιος λέγει διαρρήδην, ὅτι πάντα τὰ περὶ τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ Ἀλεξίου ῥηθέντα εἶναι καθαρὰ συκοφαντία. *Ἐξεναντίας*, προστίθησιν ὁ χρονογράφος ἐκεῖνος, *ὁ Ἀλέξιος δὲν ἔπαυσε δίδων εἰς τοὺς σταυροφόρους σωτηρίας συμβουλὰς καὶ ἐπανειλημμένως προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ μὴ ἐμπλέκωνται εἰς ὁδοὺς καθ' ἃς δὲν ἔμελλον νὰ ἀπαντήσωσιν εἰμὴ κακουχίαν καὶ θάνατον* (*). Καὶ ὁ **Michaud** δὲ συνεστάλη νὰ ἐπαναλάβῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰς στερεοτύπους περὶ δολιότητος τῶν Ἑλλήνων κατηγορίας καὶ ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἀπώλεια τῶν τριῶν ἐκείνων στρατῶν ὀφείλεται ἁπλῶς εἰς τὴν ἀπροβλεψίαν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἡγεμόνων καὶ εἰς τὴν ἀταξίαν τοῦ πλήθους (**).

(*) Michaud, τόμος 1, σελ. 245.

(**) Ὁ ἀναγνώστης ἐνθυμεῖται βεβαίως τὸν τρόπον καθ' ὃν ὁ Βαλδουῖνος εἶχε σφετερισθῇ τὴν Ἔδεσσαν.

(*) Σελ. 246 τοῦ πρώτου τόμου.

(**) Ἴδε Πανδώρας φυλλάδιον ΟΗ, σελ. 136 καὶ ἑπ. τοῦ τετάρτου ἔτους.

(*) Michaud, Τόμου 1. σελ. 261–262.

(*) Lebeau, Τόμου XV, σελ. 366—367. Ἴδε καὶ σελ. 361.

(**) Τόμου I, σελ. 269.

Ὁ Ἀλέξιος λοιπὸν οὔτε προέδιδε τοὺς σταυροφόρους, οὔτε ἠμέλει τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐκπλήρωσιν τοῦ τῆς φιλανθρωπίας καθήκοντος· δὲν ἠδύνατο ὅμως καὶ νὰ λησμονήσῃ, ὅτι, κατὰ παράβασιν τῶν συνθηκῶν καὶ ὅρκων, κατεκράτουν χώρας ἀνηκούσας εἰς αὐτόν, τόσῳ δὲ ὀλιγώτερον ἠδύνατο νὰ λησμονήσῃ τοῦτο, ὅσῳ ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἀντιοχείας Βοημοῦνδος, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Παμφυλίας, δὲν ἔπαυε κυριεύων πόλεις, οὐχὶ πλέον ἀπὸ Μωαμεθανῶν, ἀλλ' ἀπὸ Ἑλλήνων, μελετῶν δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ κράτους τὴν κατάλυσιν. καὶ ἐπὶ τούτῳ συνεννοούμενος μετὰ τῶν Τούρκων, Ὅθεν τῷ 1103, ὁ Ἀλέξιος, θεωρῶν τὸν κίνδυνον κορυφούμενον ἀπὸ τούτου τοῦ μέρους, ἔγραψε πρὸς τὸν Βοημοῦνδον ἐπιστολὴν εἰλικρινεστάτην, δι' ἧς ἀπῄτει τὴν ἀπόδοσιν τῆς τε Ἀντιοχείας καὶ τῶν ἄλλων παρὰ τὸ δίκαιον ὑπ' αὐτοῦ καταληφθεισῶν πόλεων· ἀποποιηθέντος δὲ τοῦ Βοημούνδου, ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ ἀναφανδὸν πόλεμον. (*) Εὐθυτέρα διαγωγὴ δὲν ἠδύνατο, νομίζομεν, νὰ ὑπάρξῃ. Μέλλοντες δὲ νὰ ἰσορρήσωμεν ἐνταῦθα τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον, δὲν εἶναι ἴσως περιττὸν νὰ παρατηρήσωμεν ἐκ προοιμίου, ὅτι ἅπαντες σχεδὸν οἱ ἱστοριογράφοι τῆς δύσεως ἢ ὅλως παραλείπουσιν ἢ ἐπιτροχάδην μόνον ἀναφέρουσι τὰς ἀδιαλείπτους ἀξιώσεις τὰς ὁποίας προέτειναν καὶ τοὺς ἀπαύστους ἀγῶνας τοὺς ὁποίους κατέβαλον ὅ τε Ἀλέξιος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ πρὸς ἀνάκτησιν τῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων σφετερισθέντων τόπων. Ὁ εἰδικὸς τῶν σταυροφοριῶν ἱστοριογράφος Michaud, ὁ Γίββων, ὁ περὶ τοσαύτας ἄλλας λεπτολογίας τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας διατρίβων, μόλις ἀφιεροῦσιν ἕκαστος ἀνὰ μίαν σελίδα εἰς τὰ γεγονότα τοῦ προκειμένου πολέμου, τοῦ ἐπὶ πενταετίαν ὅλην, ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ, κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν διεξαχθέντος. Μόνος ὁ ἀγαθὸς Λεβὼ ἀπεκάλυψε τὴν ὅλην ἀλήθειαν, οἱ δὲ λοιποὶ προέθεντο, ὡς φαίνεται, νὰ ἐνισχύσωσι τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ βασιλεῖς δὲν ἐπέμειναν εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ δικαίου αὐτῶν, ἢ τοὐλάχιστον δὲν ἐτόλμησαν νὰ στηρίξωσιν αὐτὸ ἀναφανδὸν ἢ ἐνόπλως, περιορισθέντες μόνον εἰς ἀδήλους καὶ ἐπιβούλους ῥαδιουργίας. Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἔχουσιν ἄλλως.

(*) Ἰδοὺ ἡ περὶ τούτου μεταξὺ Ἀλεξίου καὶ Βοημούνδου ἀλληλογραφία, κατὰ τὴν Ἄννην Κομνηνήν·

« Εἶτα μεμαθηκὼς ὁ αὐτοκράτωρ καὶ τὴν τῆς Λαοδικείας παρὰ τοῦ Ταγγρὲ κατάσχεσιν, πρὸς τὸν Βαϊμοῦντον γράμματα ἐκτίθεται οὕτωσὶ περιέχοντα. Τὰ ὅρκια οἶδας καὶ τὰς ἐπαγγελίας, ἃς οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ ἅπαντες πρὸς τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ἐποιήσαντο. Νῦν δὲ αὐτὸς πρῶτος παρασπονδήσας, τὴν Ἀντιόχειαν κατέσχες, καὶ ἀλλ' ἄττα φρούρια, ὑποποιησάμενος καὶ αὐτὴν δὴ τὴν Λαοδίκειαν. Ἀποστεῖλον τοίνυν τῆς πόλεως Ἀντιόχου καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, δίκαιόν τι πρᾶγμα ποιῶν· καὶ μὴ θέλε πολέμους ἄλλους καὶ μάχας κατὰ σαυτοῦ ἐρεθίζειν. Ὁ δέ γε Βαϊμοῦντος τὰς βασιλικὰς ὑπαναγνοὺς γραφὰς, ἐπειδὴ μὴ τῷ συνῆθει ψεύδει χρήσασθαι οἷός τε ἦν, τῶν πραγμάτων ἀριδήλως τὴν ἀλήθειαν ἐλεγχόντων, πρὸς τὰ γραφέντα τῷ φαινομένῳ κατένευσεν. Αἰτίαν μέντοι τῶν κακῶς παρ' αὐτοῦ πραχθέντων εἶναι τὸν αὐτοκράτορα ἔλεγε, γράψας, ὡς οὐκ ἐγὼ τούτων αἴτιος, ἀλλὰ σύ. Ὑποσχόμενος γὰρ κατόπιν ἡμῶν μετὰ δυνάμεως ἔρχεσθαι πολλῆς, οὐκ ἠθέλησας τὴν ὑπόσχεσιν ἔργοις πιστώσασθαι. Ἡμεῖς δὲ τὴν Ἀντιόχειαν καταλαβόντες καὶ ἐπὶ τρισὶ μησὶ πολλὰ μογήσαντες πρὸς πολεμίους ἀπεμαχόμεθα· καὶ λιμὸν οἷον οὐδεὶς πω τῶν ἀνθρώπων τεθέαται, ὡς τοὺς πλείστους ἡμῶν καὶ ἀπ' αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ νόμου ἀπηγορευμένων κρεῶν βεβρωκέναι. Ἐρ' ἱκανὸν δὲ ἐγκρατερούντων ἡμῶν, καὶ αὐτὸς ὁ δοθεὶς ἡμῖν εἰς ἀρωγὴν πιστότατος οἰκέτης τοῦ σοῦ κράτους Τατίκιος. οὕτω κινδυνεύοντας καταλιπὼν ἡμᾶς ᾤχετο. Εἵλομεν δὲ τὴν πόλιν παραδόξως καὶ αὐτὰς τὰς ἀπὸ τοῦ Χορασὰν εἰς ἀρωγὴν τὴν Ἀντιοχέων καταλαβούσας δυνάμεις, κατετροπωσάμεθα. Καὶ πῶς δίκαιόν ἐστιν ἅπερ οἰκείοις ἐδρῶσι καὶ πόνοις ἐκτησάμεθα, ῥαδίως οὕτως ἀποποιήσασθαι; » — Ἀλλ' αἱ συνθῆκαι; Ἀλλ' οἱ ὅρκοι; Ὅτι δὲ πάντα τὰ λεγόμενα περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου παραβάσεως αὐτῶν ἦσαν προφάσεις ἀνυπόστατοι, ἀπεδείχθη ἀρκούντως ἐν τῇ προηγουμένῃ πραγματείᾳ.

Αὕτη τῶν Πισατῶν ἡ ἀποτυχία δὲν ἐπτόησε τοὺς Γενουαίους, ἐκπλεύσαντας τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1104 ἔτους εἰς βοήθειαν τοῦ Βοημούνδου. Ὁ αὐτοκράτωρ, πληροφορηθεὶς τοῦτο, ἐκπέμπει δύο ἐν τῷ ἅμα στρατοὺς, τὸν μὲν κατὰ ξηρὰν ὑπὸ τὸν Καντακουζηνὸν, τὸν δὲ κατὰ θάλασσαν ὑπὸ τὸν Λαντοῦλφον. Ὁ τελευταῖος οὗτος ὥρμησεν ἐπὶ Μαλέαν ἵνα διακωλύσῃ τὴν πάροδον τῶν Γενουαίων· ἀλλὰ, προσβληθεὶς καθ' ὁδὸν ὑπὸ τρικυμίας μεγάλης, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ ἄπρακτος εἰς Κορώνην, ὥστε ὁ στόλος τῶν Γενουαίων ἔφθασε σῶος εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀντιοχείας. Ἀλλ' ὁ Καντακουζηνὸς ἐκυρίευσε τὴν πόλιν τῆς Λαοδικείας, τῆς ὁποίας μόνη ἡ ἄκρα ἀνθίστατο ἔτι· συγχρόνως δὲ ὁ Μοναστρᾶς συνεπλήρωσε τὴν ἀνάκτησιν ἁπάσης τῆς Κιλικίας, καταλαβὼν τὴν Λογγινιάδα. τὴν Ταρσὸν, τὴν Ἄδαναν καὶ τὴν Μάμισταν. Ὅθεν ὁ Βοημοῦνδος, πεισθεὶς ὅτι οὔτε κατὰ ξηρὰν εἰμπορεῖ ν' ἀνθέξῃ τῷ βασιλεῖ, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἵνα ζητήσῃ νέας ἐκεῖθεν δυνάμεις, καταλείπων ἐν τῷ μεταξὺ τὰ κατὰ τὴν Συρίαν πράγματα εἰς τὸν περιώνυμον αὐτοῦ ἀνεψιὸν Ταγκρέδον.

Ἅμα δὲ φθὰς εἰς Ἰταλίαν ἐκίνησε πάντα λίθον ἵνα παροξύνῃ ἅπαντας τοὺς ἡγεμόνας τῆς δύσεως κατὰ τοῦ Ἀλεξίου· παρέστησεν αὐτὸν ὡς ἐχθρὸν θανάσιμον τῶν Χριστιανῶν καὶ ὡς συνεννοούμενον μετὰ τοῦ Κιλιδζὲ Ἀρσλὰν ἐπὶ τῇ καταστροφῇ αὐτῶν· ἔλεγεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἀποποιεῖται εἰς τοὺς σταυροφόρους τροφὰς, ὅτι φράσσει ἁπάσας τὰς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν παρόδους· ὅτι, ἑνὶ λόγῳ, εἶναι χειρότερος τῶν ἀπίστων, καὶ κατ' αὐτοῦ πρὸ πάντων ὤφειλε νὰ στρέψῃ ἡ Εὐρώπη ἁπάσας αὐτῆς τὰς προςπαθείας. Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἀλβέρτου Ἀκουϊνσίου ἀποδεικνύει ἀρκούντως, ὅτι ταῦτα πάντα ἦσαν ψεύδη αἰσχρά. Ἀλλὰ πῶς ἡ φωνὴ ἀνδρὸς ἰδιώτου ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ τῆς ἐνεργείας ἄρχοντος τοσοῦτον δραστηρίου καὶ ἐπιβούλου; Εἰς μάτην ὁ Ἀλέξιος ἠγωνίζετο ν' ἀντιπαλαίσῃ δι' ἔργων πρὸς τὴν συκοφαντίαν ἐκείνην· εἰς μάτην ὠφελούμενος ἀπὸ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ παρὰ τῷ Σουλτάνῳ τῆς Αἰγύπτου, ἀπελευθέρωσεν ἀπὸ τὴν φυλακὴν τοῦ Καίρου τριακοσίους Γάλλους εὐπατρίδας, αἰχμαλωτισθέντας εἰς τοὺς κατὰ τὴν Συρίαν πολέμους, καὶ, φιλοφρονησάμενος αὐτοὺς μεγαλοπρεπῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, παρέπεμψεν εἰς τὴν πατρίδα ἵνα διατρανώσωσι τὴν ἀλήθειαν. Τὰ ἄγρια καὶ ἀκοίμητα τοῦ Βοημούνδου πάθη, συνᾴδοντα μᾶλλον πρὸς τὰς προλήψεις αἵτινες τότε ἐπεκράτουν εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐτύγχανον ἀκροάσεως εὐμενεστέρας ἢ αἱ εἰλικρινεῖς ἐκθέσεις ἀνθρώπων προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου εὐεργετηθέντων. Ὁ βασιλεὺς ἐπληροφορεῖτο καθεκάστην ὅτι ὁ Βοημοῦνδος ἠδοκίμει παραδόξως παρὰ τῷ Πάπᾳ, καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. Τῷόντι ὁ Νορμανὸς ἡγεμὼν, πορευθεὶς μετὰ συσταστικῶν τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην χώραν, ἠξιώθη εὐμενεστάτης δεξιώσεως παρὰ τῷ βασιλεῖ αὐτῆς Φιλίππῳ· ἔλαβε σύζυγον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Κωνσταντίαν· ἔλαβε, τὸ σπουδαιότερον, πλείστους γενναίους μαχητὰς, καὶ, ὑπερβὰς μετ' αὐτῶν τὰ Πυρηναῖα, συνήγαγεν ἐν Ἱσπανίᾳ οὐδὲν ἧττον ἀξιόλογον ἐπικουρίαν· ἀνακάμψας δ' ἐκεῖθεν πάλιν εἰς Ἰταλίαν, ὅπου εὗρεν ὁμοίαν προθυμίαν, ἤθροιζεν ἤδη τὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς Βάρεν, ἵνα διαπεράσῃ οὐχὶ πλέον εἰς Παλαιστίνην, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀρχικὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ῥοβέρτου Γυσκάρδου σχέδιον, εἰς Ἰλλυρίαν. Ἡ δευτέρα αὕτη ἐπὶ τὴν Ἰλλυρίαν στρατεία, ἡ τοσοῦτον στενῶς μετὰ τῆς πρώτης σταυροφορίας συνδεομένη, ἦτο ἀφ' ἑτέρου πρόδηλος συνέχεια τῆς πρώτης κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα ἐπιχειρήσεως, ἣν ἱστορήσαμεν ὡς προοίμιον τοῦ σταυροφορικοῦ ἀγῶνος. ἀμφότεραι δὲ καθεστῶσιν ἀναμφισβήτητον, ὅτι εἷς τῶν κυριωτέρων σκοπῶν τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἐπὶ τὴν Ἀνατολὴν κινήματος ὑπῆρξεν, ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφετηρίας, ἡ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους κατάκτησις.

Ὁ Ἀλέξιος θεωρῶν τοὺς πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ πολέμου ἀγῶνας αὐτοῦ ματαιουμένους, διέταξεν ἐγκαίρως τὰ πρὸς ἄμυναν κατὰ τὴν Εὐρώπην ἀναγκαῖα. Τὰ ἄριστα τοῦ βασιλείου τάγματα εὑρίσκοντο τότε ἐν Συρίᾳ μετὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ, καὶ ἐν Κιλικίᾳ μετὰ τοῦ Μοναστρᾶ· ὁ βασιλεὺς ἔσπευσε νὰ ἀνακαλέσῃ τοὺς δύο τούτους στρατοὺς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἵνα διαβιβάσῃ αὐτοὺς εἰς τὰς ἀπειλουμένας Εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας. Καὶ ἔπεμψε μὲν ἀντ' αὐτῶν ἑτέρας δυνάμεις, εἰς Λαοδίκειαν μὲν ὑπὸ τὸν Πετζέαν, εἰς δὲ τὰς μεσημβρινὰς τῆς μεκρᾶς Ἀσίας πόλεις ὑπὸ τὸν Ἀρμένιον Ἀσπιέτην· ἀλλ' ὁ τελευταῖος οὗτος, ἂν καὶ ἀνὴρ τἄλλα γενναῖος, δὲν ἦτο στρατηγὸς ἐνάμιλλος τοῦ Ταγκρέδου, ὅστις, ἅμα ἀναχωρήσαντος τοῦ Μοναστρᾶ, εὐχερῶς ἀνέκτησεν ἅπασαν τὴν Κιλικίαν, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Συρίαν καὶ ὁπλίσας πλοῖά τινα, συνέλαβε ναῦν Ἑλληνικὴν εἰς προσκόπησιν τῆς παραλίας περιπλέουσαν, ἧς ῥινοκοπήσας καὶ δακτυλοκοπήσας τοὺς ναυβάτας, ἀπέπεμψε, πρὸς διασάλπισιν βεβαίως τῆς ἱπποτικῆς καὶ ὄντως Χριστιανικῆς αὐτοῦ ἀρετῆς. Μόνη λοιπὸν ἡ ἀγγελία τῆς νέας τοῦ Βοημούνδου ἐκστρατείας ἐπήγανε τὴν μείωσιν τοῦ κατὰ τὴν Ἀσίαν Βυζαντινοῦ κράτους· ἡ δ' ἔκβασις ὅμως αὐτῆς ἔμελλε νὰ ἀποβῇ ὅλως διάφορος τῆς ἀρχῆς.

Ἔτι ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1105 ἔτους ὁ Ἀλέξιος συνεκέντρωσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας ἐσπαρμένα στρατιωτικὰ σώματα καὶ παρήγγειλε νὰ ἔλθωσι νὰ σταθμεύσωσι περὶ τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου μετέβη καὶ αὐτὸς κατὰ Σεπτέμβριον μετὰ τῶν ἐξ Ἀσίας, ὡς προείρηται, ἀνακληθέντων στρατῶν καὶ ὅπου διέτριψε τὸ λοιπὸν τοῦ ἔτους τούτου καὶ ὁλόκληρον τὸ ἐπόμενον, γυμνάζων τὰ τάγματα ἐκεῖνα καὶ ὀχυρῶν τὰ φρούρια. Ἰδίως δ' ἐξησφάλισε τὸ πρὸ πάντων τῶν ἄλλων ἐκτεθειμένον Δυῤῥάχιον, καταστήσας ἡγεμόνα αὐτοῦ Ἀλέξιον, τὸν δεύτερον υἱὸν τοῦ πρεσβυτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος, νέον διαπρέποντα ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει. Ἀφ' ἑτέρου, συνήγαγε καὶ κατήρτισεν εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ εἰς ὅλους τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην λιμένας πλοῖα ἱκανά, τὰ ὁποῖα, ὑπὸ ναύαρχον τὸν Ἰσαάκιον Κοντοστέφανον, ἐξέπεμψεν εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Δυῤῥαχίου παραλίαν, μετὰ παραγγελίας νὰ διακωλύσωσι πάσῃ δυνάμει τὴν διαπεραίωσιν τοῦ Βοημούνδου, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ, παρασκευάσας ἁπάσας τὰς ναυτικὰς καὶ πεζικὰς δυνάμεις εἰς Βάρεν, ἑτοιμάζετο νὰ διασχίσῃ τὸν Ἀδρίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ 1107 ἔτους. Κατὰ δυσευχίαν ὁ Κοντοστέφανος, ἀντὶ νὰ περιμείνῃ αὐτὸν, καθ' ἃς εἶχε ῥητὰς διαταγὰς, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν παραλίαν, ἐπεχείρησαν ἄφρονά τινα ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπιδρομὴν, καὶ ἀποκρουσθεὶς ἐκεῖθεν ἐπτοήθη τοσοῦτον ὥστε δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντιπαραταχθῇ εἰς τὸν μετ' οὐ πολὺ ἐπιπλεύσαντα πολέμιον· ὅστις ἀπεβιβάσθη ἀκωλύτως, τῇ 9 Ὀκτωβρίου, εἰς Αὐλῶνα. Συνεπήγετο δὲ δώδεκα μὲν χιλιάδας ἱππέων, ἑξήκοντα δὲ χιλιάδας πεζῶν, Γάλλων, Ἄγγλων, Ἰταλῶν, Γερμανῶν καὶ Ἱσπανῶν, οἵτινες, ἅμα, πατήσαντες εἰς τὴν στερεὰν, ἐτράπησαν ἐπὶ τὴν λεηλασίαν τῆς πέριξ χώρας, καὶ τὴν 13 τοῦ μηνὸς, τέσσαρας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀφίξεως, ἐστρατοπέδευσαν περὶ Δυῤῥάχιον.

Ὁ Ἀλέξιος, ὅστις ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1106 ἔτους εἶχεν ἐπανέλθει εἰς Κωνσταντινούπολιν, πληροφορηθεὶς ἤδη ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου, τοῦ ἡγεμόνος Δαῤῥαχίου, τὴν τοῦ Βοημούνδου ἐπιδρομὴν, ἔσπευσε νὰ μεταβῇ εἰς Θεσσαλονίκην. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ δὲν ἦτο νὰ περιπέσῃ αὖθις εἰς τὸ λάθος τῆς ἐκ τοῦ συστάδην παρατάξεως· λάθος τὸ ὁποῖον, ἐπὶ τῆς πρώτης τοῦ Ῥοβέρτου Γυσκάρδου στρατείας, ἐπήγαγε τοσοῦτον δεινὰ ἀποτελέσματα· ἀλλὰ προέθετο μᾶλλον νὰ καταναλώσῃ τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ, τρίβων τὸν πόλεμον, ἀποκλείων τὸν Βοημοῦνδον εἰς τὸ περὶ Δυῤῥάχιον στρατόπεδον, παρεμποδίζων τὴν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦτο μετάβασιν τροφῶν καὶ ἄλλων ἀναγκαίων ἀπό τε ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀκρωτηριάζων αὐτὸ διὰ μικρῶν συμπλοκῶν. Γινώσκων δὲ ὅτι ἐν χειμῶνι ὁ Βοημοῦνδος δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ ἐπιδιώξῃ δραστηρίως τὴν πολιορκίαν, οὐδὲ ἐπικουρίαν τινὰ νὰ λάβῃ ἐξ Ἰταλίας, πρὸς δὲ ὅτι τὸ Δυῤῥάχιον εἶχεν ἄφθονον τροφῶν προμήθειαν, ὀχυρώματα ἀσφαλέστατα, ἡγεμόνα πιστὸν καὶ ἱκανὸν, φρουρὰν πολυάριθμον καὶ γενναίαν, καὶ κατοίκους ἀφωσιωμένους εἰς τὴν βασιλείαν, ἀπεφάσισε νὰ διαχειμάσῃ εἰς Θεσσαλονίκην, ἐξασκῶν ἀδιαλείπτως ἐν ἀνέσει τὸν στρατὸν αὐτοῦ· καὶ μόνον μικρά τινα ἀποσπάσματα προεξέπεμψε νὰ καταλάβωσι τὰς παρόδους τὰς ἀγούσας εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ κράτους.

Τῷ ὄντι ὁ Βοημοῦνδος ἀνέβαλεν ἐξ ἀνάγκης τὴν ἔφοδον αὐτοῦ μέχρι τῆς προσεχοῦς ἀνοίξεως, περιορισθεὶς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὸ νὰ παρατηρῇ τὰ φοβερὰ ἐκεῖ α ὀχυρώματα, νὰ παρασκευάζῃ τὰς πολιορκητικὰς αὐτοῦ μηχανὰς καὶ νὰ ἐπιχειρῇ μικρούς τινας ἀκροβολισμοὺς πρὸς τὴν φρουρὰν ἢ ἐπιδρομάς τινας εἰς τὴν πέριξ χώραν. Εἶχον δ' ἔκτοτε δυσχερῶς τὰ κατ' αὐτὸν, διότι καύσας τὸν στόλον αὐτοῦ ἕνα, κόψας οὕτω πᾶσαν ἐλπίδα ὑποχωρήσεως, καταστήσῃ ἀπαραίτητον τὴν νίκην εἰς τοὺς συναγωνιστὰς, ἀπεστέρησεν ἑαυτὸν οὕτω παντὸς τρόπου συγκοινωνίας μετά τε τῆς Ἰταλίας καὶ αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς παραλίας· ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κατεῖχε τὸν κόλπον, αἱ δὲ κατὰ γῆν πάροδοι ἐφράχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου, ὥστε ὁ Λατινικὸς στρατὸς ἤρχισε νὰ πάσχῃ πρωϊμώτατα ἀπὸ στερήσεως τροφῶν καὶ ἀπὸ τῶν παρακολουθούντων τὴν στέρησιν ταύτην ἢ τὴν κακὴν τροφὴν νοσημάτων. Ἐντεῦθεν πολλὴ ἐπεκράτησεν ἐν αὐτῷ ἀθυμία· πᾶσαι αἱ προτάσεις ὅσαι ἐγένοντο εἰς τὸ φρούριον περὶ παραδόσεως εἶχον ἀποκρουσθῆ μετ' ἀγανακτήσεως, καὶ ὁ Βοημούνδος ἀνυπομόνως περιέμενε τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, τὴν ἐπιτηδείαν εἰς ἀγῶνας κρισίμους δι' ὧν ἤλπιζε νὰ ἀνακύψῃ ἀφ' ὅλων τῶν προτέρων παθημάτων.

Τελευταῖον τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1108 ἔτους ἤρχισε τὴν πολιορκίαν· ἀλλ' οὐδὲ περὶ ταύτην ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος. Τὸ μὲν πρῶτον ἐπεχείρησε νὰ ἀνοίξῃ ῥῆγμα εἰς τὸ τεῖχος διὰ χελώνης κριοφόρου, τῆς ὁποίας ὅμως ὁ ὀγκώδης κριὸς πλειότερον ἔβλαπτε τὴν ἑαυτοῦ χελώνην, ἢ τὸ ὀχύρωμα τὸ ὁποῖον ἐπάτασσε· πρὸς δὲ τούτοις ἡ φρουρὰ ἔκαυσε μετ' ὀλίγον τὴν μηχανὴν διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πυρός. Τότε οἱ πολέμιοι ὤρυξαν ὑπόνομον· ἀλλ' οἱ πολιορκούμενοι ἀνθυπονομεύσαντες κατέπρησαν διὰ πυρφόρων σωλήνων καὶ ἐξέωσαν τοὺς πολεμίους ἐργάτας. Μετὰ δὲ τὴν διττὴν ταύτην ἀποτυχίαν οἱ Λατῖνοι κατεσκεύασαν πύργον ξύλινον ὑπερμεγέθη, ὑψηλότερον τοῦ τείχους τοῦ Δυῤῥαχίου καὶ φέροντα γέφυραν, ἥτις, καταβιβασθεῖσα, ἔμελλε νὰ εἰσαγάγῃ τοὺς πολιορκητὰς εἰς τὸ φρούριον· κατεστράφη ὅμως διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦτο τὸ μηχάνημα, παθόντων τὰ πάνδεινα τῶν ἐν αὐτῷ εἰσελθόντων πολεμίων.

Καὶ ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξιος, ἀναχωρήσας ἀπὸ Θεσσαλονίκης μετὰ τοῦ κυρίου στρατοῦ, προέβη εἰς Πελαγονίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε κατὰ τὴν Δεάβολιν, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων τῶν χωριζόντων τὴν Ἰλλυρίαν ἀπὸ τῆς Μακεδονίας, ὀχυρώσας ἔτι μᾶλλον τὰς προηγουμένως καταληφθείσας παρόδους καὶ παρενοχλῶν ἀδιακόπως τὸ τοῦ Βοημούνδου στρατόπεδον. Ἐνίοτε αἱ συμπλοκαὶ αὗται ἀπέβαινον διὰ τὴν τῶν πολεμίων ὁρμὴν ἀληθεῖς ἐκ παρατάξεως μάχαι. Μίαν τῶν ἡμερῶν Γουίδων, ὁ τοῦ Βοημούνδου ἀνεψιὸς, ἀδημονήσας διὰ τὴν ἐνώπιον τῶν τειχῶν

τοῦ φρουρίου ἀπραξίαν ἐκείνην, παραλαμβάνει μοῖράν τινα τοῦ στρατοῦ ἀρίστην καὶ ἐξορμᾷ πρὸς τὰ Κάνινα ὅπου Μιχαὴλ ὁ Κεκαυμένος ἐφύλαττε τὰ τέμπη. Νικήσας δὲ καὶ τρέψας εἰς φυγὴν τὸν Μιχαὴλ, βουλεύεται κατ' ἀρχὰς νὰ ἐκπορθήσῃ καὶ τὸ τοῦ Καντακουζινοῦ στρατόπεδον, ὅστις ἦτο ὠχυρωμένος εἰς χωρίον ἀσφαλέστατον, ἔχων δεξιᾷ μὲν τὸν ποταμὸν Χαρζάνην, ἀριστερᾷ δὲ ἕλος ἄβατον· ἔπειτα ὅμως, ἐννοήσας τὸ τοῦ χωρίου δυσάλωτον, παραμένει ἐκεῖθεν τοῦ Χαρζάνου. Ἀλλὰ τότε ὁ Καντακουζηνὸς περᾷ διὰ νυκτὸς τὸν ποταμὸν καὶ ἀντιπαρατάσσεται ὡς ἐπὶ μάχην, ἄγων μὲν αὐτὸς τοὺς ἐν τῷ μέσῳ τεταγμένους Ἕλληνας, συνεπαγόμενος δὲ ἐπικούρους κατὰ μὲν τὸ εὐώνυμον κέρας Τούρκους τινὰς μισθοφόρους, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον Ἀλανοὺς, καὶ δίκην ἀκροβολιστῶν προπέμψας τοὺς Πατζινάκους. Οἱ Φράγκοι, κατάφρακτοι, συνησπικότες, καὶ τὴν παράταξιν οὐδόλως λύοντες, ἐφαίνοντο ἀποτελοῦντες ὄγκον συμπαγῆ καὶ ἀδιάσπαστον. Τῷ ὄντι, πρῶτοι οἱ Πατζινάκοι ἐπελθόντες, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Τοῦρκοι, καὶ τρίτοι οἱ Ἀλανοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνατρέψωσι τὴν τάξιν τῶν πολεμίων, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν αὐτοὶ νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἔσχατοι ὅμως πάντων ὁρμήσαντες οἱ Ἕλληνες, τοσοῦτον βιαίως προσέκρουσαν κατὰ τοῦ κινητοῦ ἐκείνου τείχους, ὥστε τρέψαντες κατὰ κράτος τοὺς Φράγκους ἱππεῖς, ἐδίωξαν αὐτοὺς, ἐγκαταλιπόντας πολλοὺς εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, μέχρι τοῦ πολιχνίου τοῦ καλουμένου Μύλου.

Ἐνῷ ὁ Βοημοῦνδος ἀπεκλείετο οὕτως καὶ ἠκρωτηριάζετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπὸ ξηρᾶς, ὁ νωθρὸς Κοντοστέφανος τοσοῦτον ἀμελῶς ἐπετήρει τὴν παραλίαν, ὥστε δύο στόλοι ἐξ Ἰταλίας πεμφθέντες μετὰ τροφῶν καὶ ἐπικούρων ἐπέτυχον νὰ διαβῶσι καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς Αὐλῶνα, ἐκ δὲ τούτου ἔλαβεν ἐπί τινα χρόνον ἄνεσιν καὶ ἀναψυχὴν τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον. Ὁ Κοντοστέφανος, αὐστηρῶς ἐπιτιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, κατώρθωσε τελευταῖον νὰ διακωλύσῃ τὴν πάροδον τρίτης ἐπικουρίας, ἀπὸ τῆς Ἀπουλίας ἐπερχομένης, διώξας τὰ κομιζόντα αὐτὴν πλοῖα καὶ ἄλλα μὲν αὐτῶν καύσας, ἄλλα δὲ καταποντίσας. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξιος οὐδὲν ἧττον πειθόμενος εἰς τὰ παράπονα τῶν ἄλλων τοῦ στόλου ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ διοικητοῦ Δυῤῥαχίου, ἀνεκάλεσε τὸν Κοντοστέφανον, προχειρισάμενος ἀντ' αὐτοῦ ναύαρχον Μαριανὸν τὸν Μαυροκατακαλὸν, ὅστις ἀνεδείχθη πολὺ μᾶλλον ἄξιος τοῦ ἔργου ἐκείνου, διότι κατέσχε μεγάλην προμήθειαν αὖθις ἐπερχομένην εἰς τὸ περὶ Δυῤῥάχιον στρατόπεδον, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐθαλασσοκράτησεν, ὥστε οὐδὲ ἓν πλοῖον ἠδύνατο νὰ διέλθῃ τὸν κόλπον, καὶ πᾶσα κοινωνία μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Βοημούνδου ἐκόπη ὁλοσχερῶς.

Τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων περιῆλθεν ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμηχανίαν· λοιμὸς καὶ λιμὸς ἐπεκράτησαν αὖθις ἐν αὐτῷ· οἱ στρατιῶται ἐγόγγυζον, τινὲς ἤρχισαν καὶ νὰ δραπετεύωσιν· ὁ Γουλιέλμος Κλαρέτος, μεγιστὰν Προβεγκιανὸς, ἀπειρηκὼς ἀπὸ τῶν δεινῶν ὅσα ἔπαθε καὶ πτοηθεὶς διὰ τὰ εἰσέτι ἀπειλούμενα, ηὐτομόλησε μετὰ πεντήκοντα ἄλλων ἱππέων, πρὸς τοὺς Ἕλληνας· ὁ ἀγέρωχος Νορμαννὸς ἐννόησεν ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ κύψῃ τὸν αὐχένα καὶ ἐζήτησε νὰ συνθηκολογήσῃ· ὁ δ' Ἀλέξιος ἀπήντησεν ὅτι, ἂν καὶ πολλάκις ἠπατήθη ὑπὸ τῶν ὅρκων τοῦ Βοημούνδου, ἐπιθυμῶν ὅμως νὰ ἀποφύγῃ πλειοτέραν μεταξὺ Χριστιανῶν αἱματοχυσίαν, θέλει δεχθῆ αὐτὸν καὶ ἀκούσει τὰς προτάσεις του.

Ὁ Βοημοῦνδος ἐζήτησεν ὁμήρους τρεῖς ἐκ τῶν πρώτων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ· ὁ βασιλεὺς συνήνεσε καὶ εἰς τοῦτο. Ὁ Βοημοῦνδος ἐπεθύμησε νὰ ὁρισθῇ ὁ τρόπος καθ' ὃν θέλει ὑποδεχθῆ αὐτὸν ὁ Ἀλέξιος· ὁ βασιλεὺς ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς τρεῖς ὁμήρους νὰ κανονίσωσι τὰ περὶ τούτου, προσεπιστεῖ ας ἐπὶ τούτῳ καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Εὐφορβηνόν. Προσελθόντων δὲ πάντων εἰς τὸ στρατόπεδον, ὁ Βοημοῦνδος ἀπήντησεν ὥστε οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἀλεξίου καὶ οἱ κυριώτατοι τῶν ἐν τέλει νὰ ἐξέλθωσιν εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ ἐν διαστήματι ἓξ σταδίων· νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀλεξίου μετὰ δύω ἱππέων, καὶ μήτε τὸ γόνυ, μήτε τὸν τράχηλον νὰ κλίνῃ εἰς σημεῖον εὐλαβείας· εἰσερχομένου αὐτοῦ, νὰ ἐξαναστῇ ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἐν γένει νὰ ὑποδεχθῇ αὐτὸν οὐχὶ ὡς ὑποτελῆ, ἀλλ' ὡς ὅλως ἀνεξάρτητον ἡγεμόνα, μηδόλως ἐπηρειδόμενος ἐπὶ τῆς ὑποτελείας ἣν ἄλλοτε ὤμοσεν αὐτῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Βοημοῦνδος. Ἂν ἐν τῷ μέσῳ τοιούτων κρισίμων περιστάσεων, καθ' ἃς ὁ ἀνὴρ οὗτος προέκειτο νὰ σώσῃ οὐ μόνον ἑαυτὸν ἀλλὰ καὶ μέγα πλῆθος συναγωνιστῶν, ὅλων εἰς τὴν διάκρισιν τῶν πολεμίων εὐρισκομένων, βασιλεὺς ἢ στρατηγὸς Βυζαντινὸς ἤθελε προτείνει τοιαύτας ἀξιώσεις, οἱ Εὐρωπαῖοι ἱστορικοὶ δὲν ἤθελον εὕρει λόγους ἀποχρῶντας ἵνα καταπεμφθῶσι τῆς μικρολογίας αὐτοῦ καὶ ματαιοσχολίας. Ὁπωσδήποτε οἱ ἀπεσταλμένοι ἐδέχθησαν καὶ ταύτας τὰς ἀξιώσεις, ἐκτὸς μόνων τῶν ὅρων τοῦ νὰ ἐξαναστῇ ὁ βασιλεὺς καὶ εἰσερχόμενος ὁ Βοημοῦνδος νὰ μὴ δώσῃ δεῖγμά τι εὐλαβείας. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Βοημοῦνδος ἐπέμενε νὰ γίνωσι δεκτοὶ καὶ οἱ δύο οὗτοι ὅροι, τῶν δὲ ἀπεσταλμένων μὴ συγκατανευόντων, ἐνέπεσεν ἔρις δεινὴ, εἰς τῶν Γάλλων ἱπποτῶν, οἵτινες συνώδευον τὸν Νορμαννὸν ἡγεμόνα, δυσανασχετήσας διὰ τὴν πολυλογίαν ταύτην, στραφεὶς ἀγερώχως πρὸς αὐτὸν, οὐδείς, εἶπεν, ἐξ ἡμῶν τῶν ἐλθόντων ἐνταῦθα ἵνα συνάψωμεν πόλεμον πρὸς τὸν βασιλέα, ἔπληξέ τινα εἰσέτι διὰ δόρατος, ἀλλ' ἀναλίσκομεν τὸν χρόνον εἰς τείχη προσκρούοντες. Ἔα τοίνυν τὰ πολλὰ τὴν εἰρήνην τῆς μάχης ἀλλάξασθαι χρή. Καὶ ὁ Βοημοῦνδος ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ.

Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ, περιγράφουσα τὴν γενομένην τότε συνέντευξιν μεταξὺ τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ὅστις, ἀφοῦ τοσαύτας παρήγαγεν εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος συμφορὰς καὶ τοσάκις παρεβίασεν ὅρκους, τοὺς ὁποίους ἔμελλε αὖθις μετ' οὐ πολὺ νὰ ἀθετήσῃ, ἤδη δ' εὑρίσκετο εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ βασιλέως, δὲν ὠφελεῖται ἀπὸ τῆς παρούσης αὐτοῦ δυσπραγίας, ἵνα περιφρονήσῃ ἢ ταπεινώσῃ τὸν Βοημοῦνδον, ἀλλ' ἀξιοπρεπέστατα ὁμιλοῦσα περὶ

αὐτοῦ ἀποθαυμάζει τὸ ἡρωϊκὸν τοῦ ἀνδρὸς ἀνάστημα, τὸ ἀρειμάνειον ὕψος, τὴν ἀγέρωχον ἅμα καὶ χαρίεσσαν ὄψιν καὶ εἰλικρινῶς ὁμολογεῖ τὴν βαθεῖαν τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς εὐλαβείας ἐντύπωσιν ἣν προεξένησεν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐλήν. Ἀλλ' οἱαιδήποτε καὶ ἂν ἦσαν αἱ ἀποδοθεῖσαι αὐτῷ τιμαὶ, ἀνάγκη ἦτο τελευταῖον νὰ ἀνατραπῶσιν αἱ ἄδικοι ἐκεῖναι ἀξιώσεις καὶ νὰ τεθῇ ὁριστικός τις φραγμὸς εἰς τὰς ἀδιαλείπτους κατὰ τοῦ κράτους ἐπιβουλάς. Ὅθεν μετὰ βραχεῖαν εἰσαγωγικὴν διάλεξιν, ὁ Ἀλέξιος ἀπήτησε ῥητῶς νὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς κυριάρχης ὑπὸ τοῦ Βοημούνδου, νὰ ἐπιβάλῃ οὗτος τὴν αὐτὴν ὑποχρέωσιν εἰς τὸν ἀνεψιόν του Ταγκρέδον, νὰ τὸν διατάξῃ νὰ παραδώσῃ τὴν Ἀντιόχειαν εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ σταλησόμενον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπίτροπον, καὶ, καθόλου εἰπεῖν, ἀπήτησε νὰ ἐκπληρωθῶσιν ἀκριβέστατα πάντες οἱ ὅροι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνθηκῶν. Ὁ Βοημούνδος κατ' ἀρχὰς δὲν ἠθέλησε κατ' οὐδένα λόγον νὰ συναινέσῃ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας, δι' ὧν ἀνετρέποντο οἱ καρποὶ ὅλων τῆς ζωῆς αὐτοῦ τῶν ἀγώνων, καὶ ἐζήτησε νὰ ἐπανέλθῃ τὴν ἐπιοῦσαν πρωὶ εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς ἀπήντησεν ὅτι εἶναι ἐλεύθερος νὰ πράξῃ τοῦτο· ἀλλὰ ὁ Νορμαννὸς διανυκτερεύσας ἐν τούτοις εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον καὶ σκεφθεὶς ὡρ μώτερον περὶ τῆς δεινῆς ἀμηχανίας εἰς ἣν εὑρίσκετο, ἀνήγγειλε τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὅτι δέχεται τὰ πάντα καὶ συνωμολόγησε πρὸς τὸν Ἀλέξιον συνθήκας, τῶν ὁποίων τὸ μὲν κείμενον διασωθὲν ἡμῖν ὑπὸ τῆς Ἄννης Κομνηνῆς δὲν δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ὁλόκληρον, διότι ἐν τῇ Παρισινῇ ἐκδόσει κατέχει δέκα σελίδας, ἀλλὰ καὶ ἡ περίληψις μόνη ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ τὸ μέγεθος τῶν ὑποχρεώσεων ὅσας ἀνέλαβεν ὁ τεταπεινωμένος ἐκεῖνος πολέμιος.

Ἡ μὲν προτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένη συμφωνία ἠθετήθη καὶ ἐνεκηρύχθη ἄκυρος καὶ μηδὲν ἔχουσα τὸ ἐνεργόν· « νῦν δὲ οὖν ὥςπερ ἐκ μεταμελείας ἐρχόμενος . . . . εἰς ἑτέραν συμφωνίαν μετὰ τοῦ κράτους σου τράπωμαι ταυτηνί, ὥςτε *λίζιον γενέσθαι τοῦ σκήπτρου σου ἄνθρωπον*, καὶ ἵνα σαφέστερον εἴπωμι καὶ φανερώτερον, οἰκέτην καὶ ὑποχείριον. Ἐπειδὴ καὶ σὺ ὑπὸ τὴν σὴν δεξιὰν ἐμὲ ἔλκειν βεβούλησαι καὶ ἄνθρωπόν σου ἐθέλεις ποιήσασθαι λίζιον, ἔσομαι τοίνυν ἀπὸ τοῦ νῦν κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην συμφωνίαν ἣν καὶ φυλάττειν εἰς ἀεὶ βούλομαι *καὶ ἐπόμνυμι Θεόν τε καὶ πάντας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ* . . . ἄνθρωπος πιστὸς τῆς σῆς βασιλείας καὶ τοῦ περιποθήτου σου υἱοῦ καὶ βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ ὁπλίσομαι τὴν δεξιὰν κατὰ παντὸς ἀνθισταμένου τῷ κράτει σου, εἴτε τοῦ χριστιανικοῦ γένους ἐστὶ ὁ χεῖρας ἀνταράμενος, εἴτε καὶ ἀλλότριος τῆς ἡμετέρας αὐλῆς, οὓς Παγάνους ἡμεῖς ὀνομάζομεν . . . . » « Ἔτι συμφωνῶ καὶ ἔσται τῶν συμπεφωνημένων μάρτυς ὁ Θεὸς μεδεμίαν μηδέποτε χώραν τεταγμένην ὑπὸ τὰ ὑμέτερα σκῆπτρα, εἴτε νῦν εἴτε προτέρον, εἴτε πόλιν ἢ νῆσον κρατεῖν τε καὶ ἔχειν· καὶ ἁπλῶς ὁπόσα ἡ βασιλεία Κωνσταντινουπόλεως περιεῖχεν ἢ νῦν κατέχει, κατά τε τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν, ἐκτὸς τῶν ῥητῶς δεδωρημένων μοι παρὰ τοῦ Θεοπροβλήτου κράτους ὑμῶν, ἃ καὶ κατ' ὄνομα δηλωθήσεται ἐν τῷ παρόντι ἐγγράφῳ· ἀλλ' ὁπόσην ἂν δυνηθείην χειρώσασθαι χώραν τελοῦσάν ποτε ὑπὸ τὴν βασιλείαν ταύτην, ἀπωσάμενος τοὺς τὴν χώραν ἐκείνην κατέχοντας, εἰς τὴν γνώμην τὴν ὑμετέραν ἀναρτᾷν ὀφείλω τὴν περὶ ταύτης οἰκονομίαν. . . . » « Ἀλλ' οὐδὲ ἄνθρωπος ἑτέρου γενήσομαι, ἢ ἑτέρας ἀρχῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος, ἄνευ τοῦ κράτους τοῦ ὑμετέρου . . . . Τοὺς δὲ προερχομένους μοι ἀνθρώπους τῆς βασιλείας σου, ὡς κατεξαναστάντας τοῦ κράτους τοῦ σοῦ ἐμοὶ ἐκδουλεύειν, καὶ μισήσω καὶ ἀποπέμψομαι, μᾶλλον δὲ κατ' αὐτῶν ἐξοπλίσομαι » . . .

« Ταῦτα μὲν περὶ τῶν πόλεων καὶ χωρῶν ὅσαι ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς Ῥωμαίων τύχης ἐτύγχανον οὖσαι. Περὶ δὲ τῶν μηδέπω δεδουλευκότων τῇ Ῥωμανίᾳ, ταῦτα ἐνόρκως κατεπαγγέλλομαι, ὡς ἵνα τάς τε ἐπερχομένας μοι χώρας ἄνευ πολέμου, ἢ μετὰ πολέμου μάχης, καὶ ταύτας ἁπάσας ὡς ἀπὸ τῆς ἡμετέρας βασιλείας λογίζομαι, εἴτε Τουρκικαί εἰσιν, εἴτε Ἀρμενικαί. . . » « Πρὸς μέν τοι τὸν Ταγγρὲ καὶ ἀνεψιόν μου ἀκήρυκτον ἔχω πόλεμον, εἰ μὴ ἐθελήσει καθυφεῖναί τι τῆς πρὸς τὴν βασιλείαν ὑμῶν δυςμενείας, μηδὲ ἀπολύει τῆς χειρὸς αὐτοῦ τὰς πόλεις τῆς ὑμετέρας βασιλείας. Ἐπὰν δὲ καὶ θέλοντος αὐτοῦ ἢ καὶ μὴ θέλοντος ἀναῤῥυσθῶσιν αἱ πόλεις, αὐτὸς μὲν ἵνα δεσπόζω τῇ ἀντιλήψει τοῦ κράτους ὑμῶν τὰ διὰ χρυσοβούλλου λόγου δεδωρημένα μοι, ἃ καὶ ῥητῶς ἐξαριθμηθήσεται, αἱ δὲ πόλεις ἐκεῖναι μετὰ τῆς ἐν Συρίᾳ Λαοδικείας, καὶ ὅσαι εἰσὶν ἐκτὸς τῶν δεδωρημένων ἐμοὶ, τῷ σκήπτρῳ ὑμῶν προςαρμόζωνται. . . Ἔτι καθυπισχνοῦμαι καὶ ταυτὶ πρὸς τοῖς ἄνωθεν εἰρημένοις βεβαιοτέρας τὰς συμφωνίας ποιούμενος. Συμφωνῶ γὰρ ἵνα ἐγγυητὰς ἀποδοίην ἐπὶ ταύταις ταῖς συμφωνίαις, ὥςτε ἀπαραβάτους καὶ ἀπαραθραύστους μένειν εἰς τὸ διηνεκὲς, τοὺς μέλλοντας ἀνθρώπους μου, ἐμῷ δικαίῳ κατέχειν τὴν δεδομένην μοι χώραν τῆς βασιλείας σου· παρασκευάσω γὰρ καὶ τούτους ὀμόσαι τὰ φρικωδέστατα, ὡς ἂν καὶ οὗτοι φυλάττωσι πίστιν ὀρθὴν πρὸς τὸ ὑμέτερον κράτος » . . « καὶ ὅσοι μὲν ἐνταυθοῖ τυγχάνουσιν ἐμοὶ συνεπιδημοῦντες, αὐτίκα καὶ τὰς ἐνόρκους πίστεις καὶ τὰς συμφωνίας δώσουσι πρὸς τοὺς Σεβαστοὺς, τόν τε κύριον Ἀλέξιον καὶ αὐτοκράτορα τῶν Ῥωμαίων, καὶ τὸν Πορφυρογέννητον βασιλέα καὶ σὸν υἱόν. Ὅσοι δὲ ἀπῶσι τῶν ἐμῶν ἱππέων καὶ ὁπλιτῶν, οὓς Καβαλλαρίους σύνηθες καλοῦμεν, ἀποστειλάσης ἄνθρωπον τῆς βασιλείας σου κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν πόλιν, ἐκεῖ τοὺς αὐτοὺς ὅρκους ἀποτελέσουσι κἀκεῖνοι. »

Μετὰ ταῦτα ὀνομάζονται ῥητῶς ἐν ταῖς συνθήκαις αἱ πόλεις καὶ χῶραι ὅσας ἔμελλε νὰ κρατήσῃ ὁ Βοημούνδος ὡς λίζιος τοῦ βασιλέως ἄνθρωπος· καὶ ἐπειδὴ μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ἡ Ἀντιόχεια, ἐπιφέρεται ὁ ἑξῆς ἀξιοσημείωτος ὅρος. « *Συμφωνῶ δὲ καὶ ἐπόμνυμι τὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἀντιόχου πρεσβεύοντα Θεὸν, ὡς οὐκ ἐκ τοῦ ἡμετέρου γένους Πατριάρχης ἔσται Ἀντιοχείας, ἀλλ' ὃν ἂν προβαλεῖται ἡ βασιλεία ὑμῶν ἐκ τῶν θρεμμάτων τυγχάνοντα τῆς κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μεγάλης ἐκκλησίας. Ὁ τοιοῦτος γὰρ καὶ τοῦ θρόνου τοῦ κατὰ τὴν Ἀντιόχου ἐπιβαίη καὶ πράξει πάντα ἀρχιερατικῶς, ἐν ταῖς χειροτονίαις καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑποθέσεσι, κατὰ τὰ τοῦ θρόνου τούτου προνόμια.*

Κατόπιν ὁρίζονται αἱ πόλεις καὶ χῶραι ὅσαι, ἀποτμηθεῖσαι ἀπὸ τοῦ δουκάτου Ἀντιοχείας, ἐντελῶς ἐμελλον νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους· μεταξὺ δὲ τούτων ἦν, ὡς προείρηται, καὶ ἡ Λαοδίκεια· ἔπειτα μνημονεύονται χῶραί τινες, κείμεναι εἴς τε τὰ ἐπὶ τὰ δὲ τῆς Συρίας καὶ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, τὰς ὁποίας ὁ βασιλεὺς παρεχώρει τῷ Βοημούνδῳ πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ὅσα ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τοῦ δουκάτου Ἀντιοχείας. Τελευταῖον ἐπαναλαμβάνονται ὅρκοι φρικτοὶ περὶ τῆς τηρήσεως τῶν προκειμένων συνθηκῶν καὶ σημειοῦται ὅτι « ταῦτα ἐγράφη τε καὶ οἱ ὅρκοι συνετελέσθησαν παρουσίᾳ τῶν ὑπογεγραμμένων μαρτύρων κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, δευτέρας ἐπινεμήσεως ἔτους ἤδη διαρυϊσκομένου σχιζ » ἤτοι ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως 1108.

Μεταξὺ τῶν ὑπογραψάντων μαρτύρων ἦν καὶ ὁ Ἀμάλφης ἐπίσκοπος Μαῦρος, ὁ σταλεὶς παρὰ τῷ αὐτοκράτωρι ὑπὸ τοῦ πάπα ὡς λεγάτος. Τὸ δ' ἔγγραφον ἐπεσφραγίζετο ὡς ἑξῆς. « Τὸν μὲν οὖν ἔγγραφον ὅρκον τοῦτον ὁ αὐτοκράτωρ παρὰ τοῦ Βαιμούντου ἔλαβεν, ἀντιδέδωκε δὲ πρὸς αὐτὸν χρυσόβουλλον λόγον, ἐνσημασμένον διὰ κιναβάρεως ὡς ἔθος διὰ βασιλικῆς δεξιᾶς. »

Ῥητότεραι συνθῆκαι καὶ σαφέστεραι ὑποχρεώσεις δὲν συνωμολογήθησαν ποτὲ, οὔτε διὰ φοβερωτέρων ὅρκων ἐκυρώθησαν. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Ἀλέξιος ἀνεδείχθη καὶ ἐπιεικέστατος πρὸς τὸν Βοημοῦνδον· διότι τελευταῖον εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Νορμαννὸς ἡγεμὼν ἦτο εἰς χεῖράς του· ὁ βασιλεὺς ἐδικαιοῦτο νὰ κρατήσῃ αὐτόν τε καὶ σύμπαντα αὐτοῦ τὸν στρατὸν αἰχμαλώτους· ἠδύνατο τοὐλάχιστον νὰ κρατήσῃ αὐτοὺς μέχρι οὗ ἐκπληρωθῶσι τὰ συμφωνηθέντα· οὐδὲν τούτων ἔπραξεν, ἀλλ' ἠρκέσθη εἰς μόνον τὸν λόγον τοῦ ἀνδρός. Ἀφῆκεν αὐτῷ τὴν Ἀντιόχειαν μετὰ ἀξιολόγου περιοχῆς· καὶ ἂν ἀφήρεσεν ἀπὸ τοῦ δουκάτου ἐκείνου χώρας τινὰς, ἀπεζημίωσεν αὐτὸν διὰ παραχωρήσεως ἄλλων· ἐπὶ δὲ πᾶσιν ἐτίμησε καὶ ἐθεράπευσε πολυειδῶς τὸν Βοημοῦνδον νείμας αὐτῷ τὸ τοῦ Σεβαστοῦ ἀξίωμα καὶ παρασχὼν δῶρα πολλὰ καὶ ἀξιόλογα εἰς χρυσὸν, εἰς ἄργυρον, εἰς πολύτιμα ὑφάσματα.

Πῶς ἀνταπέδωκε τὴν εὐεργεσίαν ταύτην καὶ τὴν ἐπιείκειαν, πῶς ἐδικαίωσε τὴν πίστιν ταύτην τοῦ Ἀλεξίου ὁ Βοημοῦνδος; Ἅμα ἐπανελθὼν εἰς Ἀπουλίαν ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται αὖθις εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶχεν ἤδη ἑτοιμάσει τὸν ἀναγκαῖον πρὸς τοῦτο στόλον, ὅτε νοσήσας ἀπεβίωσεν ἐν ἀρχῇ τοῦ 1111 ἔτους (*). Τὸ δὲ δεινότερον πάντων καὶ χαρακτηριστικώτατον τῆς ὅλης ταύτης ἱστορικῆς κατὰ τῶν βασιλέων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ῥαδιουργίας εἶναι, ὅτι οἱ χρονογράφοι τῆς δύσεως ὄχι μόνον δὲν ὡμολόγησαν τὴν ἀγαθὴν τοῦ Ἀλεξίου προαίρεσιν, ἀλλὰ, διὰ νὰ περικαλύψωσι τὸ αἶσχος τῆς τοῦ Βοημούνδου διαγωγῆς, ἐπενόησαν, ὅτι ὁ βασιλεὺς, διὰ δηλητηρίου ὀψὲ ἐνεργοῦντος, ἐθανάτωσεν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ καλὸς κἀγαθὸς Λεβὼ δὲν ἠνέσχετο τὴν ἀποτρόπαιον ταύτην συκοφαντίαν καὶ ἀνασκευάζει αὐτὴν λαμπρῶς διὰ τῶν ἑξῆς ἀξιομνημονεύτων λόγων. « Ἀποδεικνύει δὲ μέχρι τίνος βαθμοῦ οἱ Λατῖνοι ἦσαν προκατειλημμένοι κατὰ τοῦ Ἀλεξίου » τοῦτο, ὅτι πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν ἠξίωσαν » ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος δὲν ἄφησε τὸν Βοημοῦν- » δον νὰ ἀναχωρήσῃ εἰμὴ ἀφοῦ παρεσκεύασε τὸν θά- » νατον αὐτοῦ διὰ δηλητηρίου ὀψὲ ἐνεργοῦντος· καὶ » διὰ νὰ καταστήσωσι τὴν συκοφαντίαν ταύτην » πιθανωτέραν, εἶπον ὅτι ὁ Βοημοῦνδος ἀπέθανεν ἐξ » μῆνας ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του. Ἀλλὰ τὰ γε- » γονότα ταῦτα, ἐπινενοημένα ὑπὸ τοῦ μίσους, » καταψεύδονται ὑπὸ τῶν ἐπισημοτέρων μαρτυ- » ριῶν. » (*)

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία σκηνὴ τῆς πρώτης πράξεως τοῦ σταυροφορικοῦ δράματος· ἡ δὲ δευτέρα σταυροφορία ἐγένετο μετὰ τεσσαράκοντα περίπου ἔτη.

Κ. Π.

(*) Ἡ πονηρὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου φύσις ἐκδηλοῦται καὶ ἀπὸ τοῦ τρόπου καθ' ὃν προεκηνέχθη πρὸς τοὺς συναγωνιστὰς τοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιχειρήματος, τοὺς κοινωνήσαντας τῶν ἀγώνων ἐκείνων καὶ κινδύνων. Ἐκ τῶν δώρων ὅσα ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀλέξιον, οὐδὲν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς, καὶ περιωρίσθη μόνον εἰς τὸ νὰ συμφωνήσῃ ὅτι θέλουν παραχειμάσει ἐν Ἑλλάδι, ἐπιχορηγουμένων αὐτοῖς τῶν χρεωδῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὅτι παρελθόντος τοῦ χειμῶνος, θέλουν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθωσιν ὅπου βούλωνται. Ὁ Ἀλέξιος ἔδωκε τὰς πρὸς ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν πάντων τούτων διαταγὰς, καὶ ὁ Λεβὼ ἀπονέμει αὐτῷ δικαίως τὸν ἕνεκα τούτου ὀφειλόμενον ἔπαινον· après avoir donné ces ordres qui lui font d'autant plus d'honneur que les Latins avaint voulu lui faire plus de mal, il reprit le chemin de Constantinople. Τὴν δὲ ἄνοιξιν οὐ μόνον ἐπέτρεψεν εἰς ἕκαστον νὰ μεταβῇ ὅπου ἤθελεν, ἀλλὰ καὶ διὰ δώρων δαψιλῶν παρεμύθησεν αὐτοὺς ἕνεκα τῆς ἰδιοτελείας τοῦ Βοημούνδου, ils reçdrent même des présents qui les dédommagèrent de l'avarice de Boëmond, λέγει ὁ Λεβώ. Ἀρκεῖ νὰ παραβάλῃ τις τὴν διαγωγὴν τοῦ Βοημούνδου πρὸς τὴν τοῦ Ἀλεξίου διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὁποῖοί τινες ἦσαν οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὧν τοσοῦτον ἐσυκοφαντήθη ὁ χαρακτὴρ, καὶ ὁποῖοι οἱ ἡγεμόνες ἐκεῖνοι τῆς δύσεως, ὧν τοσοῦτον ἐξυμνήθη ἡ ἀρετὴ, ἡ χρηστότης καὶ ἡ καλὴ πίστις.

(*) Ce qui marque bien à quel point les Latins portaient la prévention contre l'empereur Alexis, c'est que plusieurs de leurs historiens ont avancé que ce prince n'avait laissé partir Boëmond qu'après lui avoir préparé la mort par un poison lent; et pour rendre cette calomnie plus vraisemblable, ils le font mourir six mois après son départ. Mais ces faits, controuvés par la haine sont démentis par les monuments les plus authentiques. Lebeau, Tome XV, p. 422.

ΗΘΗ ΡΩΣΙΚΑ.

—o—

Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰς τὴν Ῥωσίαν, ἡ μεσαία ἐκείνη τάξις τῶν πολιτῶν τὴν ὁποίαν οἱ Γάλλοι ὀνομάζουσι **bourgeoisie**, δὲν κατηρτίσθη εἰσέτι ἐντελῶς, καὶ ὅτι ἡ ῥωσικὴ κοινωνία διαιρεῖται ἐν γένει εἰς δύο μεγάλας τάξεις, εἰς εὐγενεῖς καὶ δούλους. Οἱ πρῶτοι μόνοι εἶναι μεγάλοι ἰδιοκτήμονες, κεφαλαιοῦχοι, καὶ δεκτοὶ εἰς πάσας τὰς δημοσίας λειτουργίας. Δυνάμεθα πρὸς τούτοις νὰ εἴπωμεν ὅτι πρὸ πολλοῦ ἡ πολυπληθὴς τάξις τῶν εὐγενῶν ἐξευρωπαΐσθη, καὶ ὅτι, καλλιεργοῦσα τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, ἐξωμοιώθη μὲ τὰς μᾶλλον πεπολιτισμένας τάξεις τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ὅλοι ἀνεξαιρέτως ὁμιλοῦσιν ἀξιολόγως τὴν Γαλλικὴν, πολλοὶ δὲ καὶ τὴν Γερμανικὴν, καὶ μόνον μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὁ παρατηρητὴς καὶ ὁ ζωγράφος εὑρίσκουσι τὰ ἤθη, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν φυσιογνωμίαν τῶν ἀληθινῶν Ῥώσων. Αἱ συναναστροφαὶ τῆς Πετρουπόλεως εἶναι ἀπαράλλακτοι ὡς καὶ αἱ τῶν Παρισίων. Διὰ νὰ μάθῃς δὲ τί ἐστι Ῥωσία, ἀνάγκη νὰ καταβῇς εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν μικρεμπόρων ἢ μᾶλλον εἰς τὰς ἴσβας τῶν χωρικῶν.

Οἰκογένεια χωρικῶν Ῥώσων.

Τὸ ἔνδυμα τῶν γυναικῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως εἶναι ὁποῖον καὶ τὸ Γαλλικόν· τὸ δὲ ἐγχώριον φέρεται ἀπὸ μόνας τὰς κατωτέρας. Τὸ *κακοσνίκ* ἢ διάδημα τὸ ὁποῖον στολίζει τὴν κεφαλὴν τῆς γυναικὸς ἥτις παριστάνεται εἰς τὴν παροῦσαν εἰκόνα, φέρεται ὑπὸ τῶν ὑπάνδρων· διὰ νὰ διακρίνεται δὲ ἀπὸ τοῦ τῶν παρθένων εἶναι κλειστὸν εἰς τὴν κορυφὴν, ἐνῷ τὸ τῶν τελευταίων τούτων εἶναι ἀνοικτόν. Αἱ ἴσβαι εἶναι καλύβαι ἐξ ὁλοκλήρου ξύλιναι· μόνη δὲ ἡ ἑστία κατασκευάζεται ἐκ πλίνθων. Καὶ τὸν μὲν χειμῶνα οἱ χωρικοὶ κοιμῶνται ἐπὶ τῶν ἑστιῶν, τὸ δὲ ἔαρ ἐπὶ μεγάλων ζυλίνων θρανίων.

Καὶ ὅμως, εἰς τὰς εὐτελεῖς ταύτας καλύβας, αἵτινες συνήθως εἶναι καθάριαι, εὐρύχωροι καὶ καλῶς διῃρημέναι, εὑρίσκεις πάντοτε ποτὸν πολυτελείας, γενικῶς ἐν χρήσει εἰς τὴν Ῥωσίαν. Καθὼς εἰς τὴν Ἱσπανίαν, εὑρίσκεις μεταξὺ τῶν ἐνδεεστέρων οἰκογενειῶν, αἵτινες καὶ τοῦ ἄρτου αὐτοῦ στεροῦνται, ἀξιόλογον ἀμερικανικὴν *σοκολάταν*, οὕτω καὶ εἰς Ῥωσίαν, ὁποιανδήποτε *ἴσβαν* καὶ ἂν ἐπισκεφθῇς, ἔστω καὶ μακρὰν τῶν πόλεων καὶ τῶν ὁδῶν, θέλεις τέρψει τὸν λάρυγγά σου δι' ἐξαισίου *τεΐου*. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ Ῥωσικὸν τεῖον εἶναι ἀρωματικώτερον τοῦ κατὰ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην εὑρισκομένου· διότι ἐκεῖνο μὲν φέρεται ἐκ Κίνας διὰ ξηρᾶς, τοῦτο δὲ ἐρχόμενον διὰ θαλάσσης ἀποξενοῦται τῆς ἀληθοῦς εὐωδίας του. Καθ' ἕκαστον ἔτος, περὶ τὸν Ἰούλιον, δύο ἢ τρεῖς χιλιάδες καμήλων κομιζουσῶν κιβώτια *τεΐου* καλῶς κεκλεισμένα, διαβαίνουσι τὸ μακρὸν τεῖχος τῆς Κίνας καὶ τὸ ἀχανὲς ὁροπέδιον τῆς ἄνω Ἀσίας, καὶ φθάνουσιν εἰς Νίζνι-Νόβογορόδον ἐπὶ τοῦ Βόλγα. Ἐκεῖθεν δὲ διαδίδονται τὰ φύλλα τοῦ ἀρωματικοῦ ἐκείνου δένδρου, καθ' ὅλην τὴν Ῥωσίαν καὶ τὴν Βαλτικὴν, καὶ τὴν Κασπίαν, καὶ τὸν Εὔξεινον καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἀλλὰ καὶ κατασκευάζουσιν οἱ Ῥῶσοι τὸ ποτὸν τοῦτο ἐπιτηδειότερον τῶν Εὐρωπαίων· οὐδὲν εἶδος προχοΐδων Ἀγγλικῶν ἢ Γαλλικῶν, εἶναι ἐντελέστερον τοῦ Ῥωσικοῦ *σαμοβαρίου*. Εὑρίσκεις καὶ εἰς Πετρούπολιν καὶ εἰς Μόσχαν πλῆθος παραπηγμάτων ὅπου, ἐν ὥρᾳ μάλιστα χειμῶνος, δύνασαι νὰ θερμανθῇς ῥοφῶν *τεΐον*.

Ἐνὶ λόγῳ, ἐὰν εἰς τὴν Ῥωσίαν ὑπάρχουσιν ἱκανὰ προνόμια μὴ ἐπιτρέποντα εἰς τοὺς πολλοὺς νὰ ἀπολαύωσι τῶν αὐτῶν εὐεργετημάτων μετὰ τῶν εὐγενῶν, τὸ *τεΐον* ὅμως εἶναι κοινὸν ἐντρύφημα καὶ κυρίων καὶ δούλων, καὶ εὐγενῶν καὶ ἀγενῶν, καὶ πτωχῶν καὶ πλουσίων.

L' Illustration τοῦ 18[illegible].

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΝΑΥΤΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ.

—o—

Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὸν ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν ναυτικῶν πίνακα, δι' οὗ παριστάνεται ἡ κατάστασις τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1853 ἔτους.

Ὅτε πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐξεθέσαμεν τὰ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ναυτικοῦ τούτου, ἐξεφράσαμεν συγχρόνως τὴν ἐλπίδα ὅτι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1853, ἡ αὔξησις τῆς δυνάμεως αὐτοῦ θέλει εἶσθαι τοιαύτη, ὥστε νὰ ἀναπληρώσῃ τὰς γενομένας ἐλαττώσεις κατὰ τὰ προγενέστερα δύο δυστυχῆ ἔτη, τὸ 1851 καὶ τὸ 1852.

Ὁ συγκριτικὸς πίναξ τὸν ὁποῖον δημοσιεύομεν κατωτέρω, δικαιολογεῖ ἐν μέρει μόνον τὰς προσδοκίας ἐκείνας· διότι ἡ ἐκ τόνων 2324 αὔξησις εἶναι ἐλαχίστη συγκρινομένη πρὸς τὰς ἀξιολογωτάτας προόδους δι' ὧν διεκρίθη τὸ ναυτικὸν καθ' ὁλόκληρον δεκαετίαν, ἀπὸ τοῦ 1840 μέχρι τοῦ 1850 ἔτους. Ἀλλὰ τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῶν μεγάλων ζημιῶν τοῦ 1851 καὶ 1852 τὰς ὁποίας μόλις ἀνεπλήρωσαν τὰ κέρδη τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Ἄξιον προσέτι παρατηρήσεως εἶναι ὅτι, ἐνῷ ἡ δύναμις τοῦ ναυτικοῦ ηὔξησε κατὰ τοὺς τόνους, ἔπαθε κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐλάττωσιν 83 πλοίων· καὶ τοῦτο διότι, ὡς τὸ εἴπομεν ἄλλοτε, τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ταξειδεύουσι σήμερον συνεχέστερον εἰς τὸν ὠκεανόν.

Ὁ καθ' ἡμῶν ἄδικος ἐρεθισμὸς τῆς Εὐρώπης, τὸν ὁποῖον ἐγέννησαν τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν συμβαίνοντα ἀπὸ ἑνὸς ἔτους, ἐνόμισεν ὅτι ἤθελε φθάσει εὐκολώτερον εἰς τοὺς σκοπούς του, προσπαθῶν νὰ ἀμαυρώσῃ τὴν ὑπόληψιν τῆς ἑλληνικῆς σημαίας. Ὅθεν ἠγωνίσθη νὰ διαδώσῃ τὴν ψευδῆ φήμην ὅτι ἡ πειρατεία ἐμάστιζε τὸ Αἰγαῖον, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς, ἄλλη Ἀλγερία, ἔπρεπε νὰ καταστραφῇ ὑπὸ νέου ναυάρχου Ἐστρὲ ἢ Λόρδου Ἐξμούθ. Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ προσπάθεια αὕτη τόσῳ πλέον ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτησιν ἡμῶν, ὅσῳ εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ δύναμις, διὰ νὰ καταθλίψῃ, δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ προσλάβῃ σύμμαχον καὶ τὴν συκοφαντίαν, καὶ καθόσον ἡ ὕβρις, ἐκτοξευομένη ἄνωθεν, λαμβάνει σπουδαιότατον χαρακτῆρα.

Ἐλπίσωμεν ὅμως, ὅτι τὴν πρώτην ταύτην παραφορὰν θέλουσι διαδεχθῇ αἰσθήματα ἐπιεικέστερα, καὶ ὅτι ὁ *Οἰκουμενικὸς Μηνύτωρ* τοῦ 1854, μιμούμενος τὸν *Οἰκουμενικὸν Μηνύτορα* τοῦ 1853, ὅστις, κηδόμενος τῆς τιμῆς τῆς ἰδίας πατρίδος, συνεκέρασε τὴν ἄτοπον αὐστηρότητα μεθ' ἧς προσεφέρθη ὑπουργὸς Γάλλος κατὰ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος, θέλει καὶ πάλιν ὑψώσει φωνὴν γενναίαν διὰ νὰ κηρύξῃ ὅτι τὸ ναυτικὸν τοῦτο «*παρέχει πᾶσαν ἐγγύησιν κατὰ τῶν καταχρήσεων εὐαριθμῶν τινῶν φαυλοβίων.*» Τὴν δικαιοσύνην ταύτην τόσῳ μᾶλλον ἀξιοῦμεν, ὅσῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐξυβρίσθη ἡ τιμὴ τῆς ἑλληνικῆς σημαίας, οὐδὲ εἷς φαυλόβιος κατέστη ἔνοχος πειρατείας.

Ἰδοὺ ὁ Πίναξ·

Ἔτος.	Πλοῖα.	Τόνοι.
1834.	2891.	
1835.	3370.	
1838.	3269.	88502.
1839.	3315.	89642.
1840.	3184.	110690.
1843.	3169.	137578.
1844.	3414.	146703.
1845.	3584.	161103.
1848.	3983.	255233.
1850.	4016.	266201.
1851.	4327.	257093.
1852.	4230.	247661.
1853.	4113.	249985.

Ἰδοὺ δὲ καὶ εἰς ποῖα ναυτικὰ τμήματα ἀνῆκον τὸ 1853 τὰ ἀνωτέρω πλοῖα·

Τμῆμα.	*Πλοῖα.*	*Τόνοι.*
Ἴδρα.	575.	19640.
Σπέτσαι.	454.	29426.
Πειραιεύς.	374.	11866.
Πόρος.	178.	1848.
Ναυπλία.	63.	1410.
Κορώνις.	372.	5540.
Σύρα.	634.	96859.
Μύκονος.	51.	5467.
Ἄνδρος.	96.	6870.
Θήρα.	211.	14949.
Μῆλος.	10.	586.
Σκίαθος.	114.	5458.
Χαλκίς.	175.	3898.
Σκόπελος.	140.	6213.
Ἀμαλιόπολις.	63.	3749.
Κύμη.	80.	2469.
Μεσολόγγιον.	129.	1395.
Πάτραι.	105.	25150.
Γαλαξείδιον.	152.	26307.
Πύλος.	50.	297.
Καλάμαι.	75.	682.
Κυλλήνη.	7.	69.
	4113.	249985.

Παραθέτοντες τοὺς ἀριθμοὺς τούτους πρὸς τοὺς τοῦ πίνακος τοῦ παρελθόντος ἔτους, βλέπομεν ὅτι αὔξησις τόνων ἐγένετο μόνον εἰς Ἴδραν, Σύρον, Μύκονον, Θήραν, Χαλκίδα, Πύλον, Καλάμας καὶ Πειραιᾶ, καὶ ὅτι ἡ ἀξιολογωτέρα εἶναι ἡ τῆς Σύρου καὶ Μυκόνου.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιβάντων εἰς τὰ πλοῖα ταῦτα ναυτῶν ἀνέβη μέχρι τριάκοντα χιλιάδων. (*)

(*) Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἄλλην ἐργασίαν τοῦ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν ὑπουργείου, τιμῶσαν βεβαίως αὐτὸ, κατὰ τὸν ἐνεστῶτα μάλιστα χρόνον, ὅτε ἡ δημοσίευσις τῶν πολιτειογραφικῶν εἰδήσεων ἀμελεῖται παρ' ἡμῖν. Εἶναι πίναξ ἐκ τριάκοντα περίπου σελίδων συγκείμενος εἰς 4, ἐνῷ ἐμφαίνεται τὸ εἶδος τῶν πλοίων, τὸ ὄνομα, ἡ ἡλικία ἢ ὁ χρόνος τῆς ἀγορᾶς ὅλων τῶν πλοίων τῆς Β'. κλάσεως, καθὼς καὶ τὸ ὄνομα τῶν διευθυντῶν καὶ τὸ τῶν ναυτικῶν τμημάτων εἰς ἃ ἀνήκουσι.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

—o—

Εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Νινευὶ ἐπιτροπῆς περιλαμβάνονται αἱ ἀκόλουθοι πληροφορίαι ἃς δίδωσιν ὁ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας ἐπιτετραμμένος, συνταγματάρχης Ρωλησών· « Εἰς Νινευὶ, λέγει, ἀνεκαλύφθη λαμπρότατος οἶκος, τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἐσσὰρ Ἀδδών. Αἱ γλυφαὶ εἰσὶν ἀσυγκρίτως ἀνώτεραι πασῶν τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν, κατά τε τὴν ποικιλίαν τῶν ἀντικειμένων, κατὰ τὴν τέχνην τῆς παραστάσεως αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐργασίας αὐτῶν. Ὁ οἶκος εἶναι μέγιστος, περιέχων ὑπὲρ τὰ 500 γλυπτικὰ τεμάχια· αἱ δὲ βαθμίδες εἰσὶν ἐν γένει ἄριστα διατετηρημέναι. »

Ἐν ἑτέρᾳ δ' ἐπιστολῇ προστίθησιν ὁ συνταγματάρχης·

« Τὸ νέον ἀνάκτορον εἶναι ἀναμφισβητήτως τὸ ἀξιολογώτατον τῶν μέχρι τοῦδε ἐν Ἀσσυρίᾳ ἀνακαλυφθέντων μνημείων. Ἑκάστη αἴθουσα, ἕκαστον δωμάτιον, ἑκάστη πάροδος, περιέχει ἰδιαιτέραν σειρὰν γλυφῶν, καὶ ὁσάκις ἡ σειρὰ εἶναι πλήρης καὶ ἡ γλυφὴ καλῶς διατετηρημένη, ὅπερ συνεχῶς συμβαίνει, τότε τὰ τεχνουργήματα ταῦτα εἰσὶ σπουδαιότατα. Δικαίως ὁ οἶκος οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ ἀριστούργημα τῆς Ἀσσυριακῆς τέχνης. Τινὰ μέρη τοῦ ἐδάφους εἰσὶ θαυμασίας ὡραιότητος καὶ αὐτά. Τὰ ζῶα, τὰ δένδρα, τὰ ἄνθη, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι τὸ σχῆμα πολὺ φυσικώτερον, καὶ ἧττον τυπικὸν ἢ ἐφ' ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν οἰκοδομημάτων. Μέχρι τοῦδε ἀνευρέθησαν 2—300 γλυφαὶ, καὶ μόλις τὸ ἥμισυ τοῦ ἀνακτόρου ἀνεσκάφη εἰσέτι.

« Μεταξὺ αὐτῶν οὔτε ταῦροι ὑπάρχουσιν οὔτε λέοντες κολοσσαῖοι, ἀλλὰ παμπληθῆ τέρατα, κένταυροι, γρῦπες.

« Εἰς μίαν τῶν εἰσόδων ὑπάρχουσι δύω στυλοβάται στρογγύλοι, οἵτινες ἀναμφισβητήτως ἔφερον κίονας· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν κιόνων τούτων οὐδὲν σώζεται ἴχνος, φαίνεται ὅτι ἦσαν ξύλινοι.

« Ἐπὶ πλακὸς λευκοῦ λίθου παρίσταται πόλις ἔχουσα διπλοῦν περιτείχισμα. ἐντὸς δὲ ναὸς, οὗ τὸ μέτωπον σύγκειται ἐκ κιόνων στηριζομένων ἐπὶ νώτων θηρίων. Ἐπὶ ἑτέρου λίθου παρίσταται λόφος, ἔχων πύργον ἐπὶ τῆς κορυφῆς· ἀπὸ δὲ τοῦ δώματος τοῦ πύργου, ὁδὸς κατέρχεται ἐπὶ ἐλαφρῶν ἁψίδων, εἰς τοῦ λόφου τοὺς πρόποδας. »

Ἑτέρα δὲ ἰδιωτικὴ ἐπιστολὴ Ἄγγλου κατοικοῦντος ἐν Μοσσοὺλ, λέγει περὶ τοῦ ἀναγλύφου τοῦ παριστῶντος τὸν ναὸν, ἢ ὅ,τι δήποτε εἶναι τὸ προμνησθὲν οἰκοδόμημα·

« Ἐν αὐτῷ φαίνεται ἀκριβέστατα ἡ ἐξωτερικὴ ἀρχιτεκτονική. Ὁ δεύτερος δόμος κοσμεῖται διὰ κιόνων στηριζομένων ἐπὶ τῶν νώτων λεόντων ἢ ἀνθρωπομόρφων ταύρων, ὧν αἱ κεφαλαὶ εἰσὶν ἐστραμμέναι ὡς αἱ τῶν εὑρεθέντων εἰς Κορσεβάδ.

« Μία τῶν ἀξιολογωτέρων γλυφῶν παριστᾷ θήραν λέοντος, ἐν ᾗ ὁ βασιλεὺς εἶναι ὁ πρώτιστος θηρευτὴς, καὶ φαίνεται καθ' ἣν στιγμὴν ἀκοντίζει τὸν κατὰ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ φερόμενον λέοντα, ἐν ᾧ ἑπτὰ ἕτεροι τετοξευμένοι λέοντες κεῖνται πέριξ, οἱ μὲν θνήσκοντες οἱ δὲ θανόντες, καὶ ὅλοι μετ' ἀπαραδειγματίστου τέχνης καὶ φυσικώτατα λελαξευμένοι. Ἐπὶ ἑτέρου δὲ μαρμάρου φαίνεται περίβολος, καὶ διὰ τῆς ἠνεωγμένης θύρας ὁ βασιλεὺς θηρεύων λέοντας, οἵτινες πρὸς παράστασιν τῆς ἀποστάσεως αὐτῶν, ἐλαξεύθησαν ἀναλόγως μικροί. »

Ἡ τέχνη, προσθέτει καὶ αὕτη ἡ ἐπιστολὴ, τῆς κατεργασίας τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν θηρίων ὑπερτερεῖ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τούτοις, πᾶν ὅ,τι γνωρίζομεν τῆς Ἀσσυριακῆς τέχνης.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

ΤΗΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ.

(Ἴδε Φυλλάδιον 97.)

—o—

Ἄρθρον Δεύτερον.

Συμβαίνει εἰς τὰ κράτη ὅ,τι καὶ εἰς τὰ ἄτομα· ἐφόσον εὐδοκιμοῦσιν αἱ ἐπιχειρήσεις των, ἢ ἐφόσον ἡ τύχη, ἡ τυφλὴ αὐτὴ θεὰ, ἐπιδαψιλεύει πρὸς αὐτὰ εὐεργετήματα, θεωροῦνται καὶ φρόνιμα, καὶ δίκαια, καὶ προνοητικά· ὅταν ὅμως τρέψῃ ἀλλοῦ τὴν χεῖρα, ἤ, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ὅταν πέσῃ ἡ δρῦς, πάντες ὁρμῶσιν ἐπ' αὐτὴν καὶ ξυλεύονται.

Τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὸ 1453 ἔτος. Ἀπ' αὐτῆς ἤδη τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος τὸ διὰ παντὸς ἀξιοθρήνητον σχίσμα τῆς ἐκκλησίας διήγειρε μέγα μῖσος, καὶ ἐπενόησε πολλὰς συκοφαντίας κατὰ τῆς χριστιανικῆς ἐκείνης φυλῆς ἥτις ἐπεκράτει κατὰ τὴν Ἀνατολήν· ἀλλ' ὅτε κατέπεσεν ἡ δρῦς ἐπειδὴ « *Οἱ Φράγγοι* » ὡς εἶπον μετ' ἀμεροληψίας, δι' ἣν εὐγνωμονοῦμεν, οἱ Κύριοι **Michaud** καὶ **Poujoulat** « *μὴ θελήσαντες πώποτε ν' ἀποβάλωσι τὰς ἐναντίας τῶν Ἑλλήνων προλήψεις των, δὲν συγκατετέθησαν νὰ ἐνωθῶσι μετ' αὐτῶν διὰ νὰ καταστρέψωσι τὴν ξενικὴν ἐξουσίαν,* » καὶ τὸ μῖσος καὶ αἱ συκοφαντίαι συμμαχήσαντα, ἠμφισβήτησαν καὶ αὐτὰς τὰς ἀναμφισβητήτους ἀρετὰς τῶν πεπτωκότων.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου, Γερμανός τις ὀνόματι Βαρθόλδης, δημοσιεύσας τὴν ἐν Ἑλλάδι περιήγησίν του, ἀφοῦ κατέκρινε πᾶν Ἑλληνικὸν, ἀφοῦ ἐστηλίτευσεν ἐμπαθῶς καὶ τὰ ἐλάχιστα ἐλλείμματα

τῶν δούλων, ἐνῷ ἢ ἐπεσκίασε τὰ τῶν δεσποτῶν, ἢ ἠγωνίσθη νὰ ἀναδείξῃ καὶ τὰ οὐδενὸς λόγου ἄξια προτερήματα τούτων, κατήγγειλεν εἰς πᾶσαν τὴν Εὐρώπην τοὺς Ἕλληνας ὡς *κακοὺς ναύτας* . . . . !

Δυστυχῶς ὅμως ἡ κατὰ τῶν Ἑλλήνων αὕτη καταφορὰ ἐμόλυνε καὶ ἄλλας καρδίας πολὺ γενναιοτέρας. Ἑκατὸν ἔτη πρὸ τοῦ Βαρθόλδου, σοφός τις νομοδιδάσκαλος τῆς Ὁλλανδίας, ἀμφισβητῶν τὸ κῦρος τῶν ναυτικῶν νόμων τῶν Ῥοδίων, δὲν ἐδίσταζε νὰ κατα δικάσῃ ὡς ἀπατεῶνα τὸν συντάκτην τοῦ κειμένου τῶν νόμων τούτων, ὀνομάσας αὐτὸν πολλὰ εὐγενῶς *Πειραλέον Γραικύλον* (Graeculus esuriens). Καὶ τὸ χείριστον, ὁ γνωστὸς αὐτὸς Εὐνέκκιος, δεχθεὶς τὴν γνώμην τοῦ Ὁλλανδοῦ, παρεδέχθη καὶ τὰς ὕβρεις του. Καὶ ὅμως εἶναι βέβαιον σήμερον ὅτι, ἐὰν οἱ νόμοι τῶν Ῥοδίων δὲν κατεχωρίσθησαν ἐν τῷ Βυζαντινῷ δικαίῳ ἀπαραλλάκτως ὡς συνετάχθησαν κατὰ πρῶτον, οὐχ ἧττον τὸ πνεῦμα αὐτῶν συμπαρελήφθη ὁλόκληρον εἰς τοὺς αἰωνίους κώδηκας τοῦ νομοθέτου τοῦ Βυζαντίου.

Χάριτι θείᾳ αἱ προλήψεις αὗται ἐξέλιπον σήμερον, ἤ, ἄν που ἀπαντῶνται, διαδίδονται ὑπὸ τῶν ἀργυρωνήτων ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ τοῦ ὀνόματος τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Εὐαγγελίου, ὀρθώτερον ἑρμηνευομένη, διεσκέδασε τὰ νέφη ἅτινα ἐπεσκίαζον τὰς θείας αὐτοῦ ἀρχὰς, καὶ ὁ ἀγὼν τοῦ 1821 ἔτους ἀνώρθωσε πολλὰς ἰδέας ἐσφαλμένας. Ἤθελε δὲ γενεῖ πρὸ πολλοῦ ἀληθεστέρα ἐκτίμησις τῆς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων, ἐὰν, ἀντὶ τοῦ νὰ καταφρονῆται λαὸς ὅστις, εἰ καὶ δοῦλος, διετήρησέ τινας ἀρετὰς, ἐχέοντό τινα δάκρυα ἐπὶ τῶν συμφορῶν αὐτοῦ, ὡς ἔπραξεν ὁ ἔνδοξος Σατωβριάνδος. Ἐρευνῶντες ἀπαθέστερον τὰ καθ' ἡμᾶς ἤθελον πεισθῆ ὅτι ὁ κατακλυσμὸς τῆς ΙΕ'. ἑκατονταετηρίδος δὲν κατεπόντισεν ὅλας τὰς ἀρετὰς, ὅτι ἐπέπλευσαν ναυάγιά τινα, καὶ ὅτι ἡ τιμιότης τῶν ναυτῶν τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο ἀναξία προσοχῆς.

Ὡς εἴπομεν ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ τῆς πραγματείας ταύτης, τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικὸν δὲν ἐκυβερνᾶτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δουλείας ὑπὸ νόμων. Τὰ ἔθιμα ἅτινα γεννῶνται καὶ ἀκμάζουσι πρὶν ἢ μετατραπῶσιν εἰς νόμους, ἦσαν ὁ μόνος ὁδηγὸς τῶν ναυτιλλομένων· ἐὰν δέποτε ἀνεφύοντο διαφοραὶ, διαιτηταὶ διοριζόμενοι ὑπὸ τῶν διαφερομένων, ἢ καὶ αὐτοὶ οἱ προϊόντες, ἐδίκαζον ἀνεκκλήτως· οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα νὰ παρακούσῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν.

Τὰ ἔθιμα ταῦτα, ὡς καὶ ὁ δημοτικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, ἦσαν λείψανα τῶν νόμων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Μόνον δὲ τὸ σέβας οὗ τινος ἀπέλαυον ἤρκει νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς ἀρχαιότητος αὐτοῦ, ἐὰν, ὡς συνήθως πράττουσιν οἱ κατακτηθέντες λαοὶ φυλάσσοντες τοὺς νόμους τῶν πατέρων αὐτῶν, τὸ πολιτικὸν δίκαιον τῶν αὐτοκρατόρων δὲν ἐξηκολούθει νὰ κανονίζῃ ὅλα τὰ ἰδιωτικὰ συναλλάγματα τῶν Ἑλλήνων καὶ μετὰ τὴν κατάκτησιν αὐτήν. Τοιοῦτο δὲ ἦτο τὸ σέβας αὐτό, ὥστε, ἐνῷ ἐν Ὕδρᾳ καὶ Σπέτσαις, φέρ' εἰπεῖν, ἐπεκράτει τελεία σχεδὸν ἀναρχία, οἱ ἀγέρωχοι αὐτῶν κάτοικοι δὲν ἠθέτουν πώποτε τὰ ναυτικὰ ἔθιμα.

Ὅτι δὲ ταῦτα ἦσαν ἀρχαῖα προσεμαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ χειρογράφου τινὸς γενομένου τὸ 1818 ἐν Ὕδρᾳ, οὗτινος ἔχομεν ὑπ' ὄψιν αὐτὸ τὸ πρωτότυπον (*). Τὸ μικρὸν τοῦτο ἐγχειρίδιον εἶναι συλλογὴ ἐθίμων γραφέντων καὶ κυρωθέντων ὑπὸ τῆς ἐγχωρίας Ἀρχῆς θελούσης νὰ προλάβῃ τὰς ἀμφισβητήσεις. Περιέχει δὲ ἄρθρα 29 καὶ καὶ τρεῖς σελίδας ἑρμηνευτικὰς, καὶ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη· τὸ μὲν πρῶτον ὁρίζει τὰ ἀμοιβαῖα καθήκοντα τοῦ πλοιάρχου, τῶν ἐφοπλιστῶν καὶ τῶν ναυτῶν, τὸ δὲ δεύτερον ἀποβλέπει τὴν ἐντοπίαν ἀστυνομίαν καὶ ἄλλας τινὰς διατάξεις, καὶ τὸ τρίτον προσδιορίζει τοὺς τόκους καὶ τὸ ἐπιβάλλον εἰς ἕκαστον τῶν ναυτῶν, οἵτινες, ὡς ἐρρέθη ἄλλοτε, εἶχον ἰδίαν μερίδα ἐκ τοῦ φορτίου.

Εἶναι δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ὁ κανονισμὸς οὗτος, ἢ μᾶλλον οἱ νόμοι αὐτοὶ, ὅπως ὀνομάζονται ἐν τῷ χειρογράφῳ, οὐδένα ὅρον ποινικὸν περιέχουσι. Καὶ φαίνεται ὅτι, διαγραφέντων μόνον τῶν καθηκόντων καὶ τῶν ἀπαγορεύσεων, ἀφεθη εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ δικαστοῦ ἡ φροντὶς τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς καὶ ὁ καταλογισμὸς αὐτῆς. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι αἱ ποιναὶ αὗται ἦσαν συνήθως σύμφωνοι πρὸς τὰς παρατηρήσεις τοῦ πολιτικοῦ δικαίου τῶν Βυζαντινῶν, ἢ καὶ τὰς τοῦ Γαλλικοῦ ἐμπορικοῦ κώδηκος, ἀφότου ἐξεδόθη.

Παρατηρητέον προσέτι ὅτι, ἐνῷ ὁρίζονται ἐν τῇ συλλογῇ ἐκείνῃ μετ' ἀποχρώσης ἀκριβείας τὰ ἀμοιβαῖα καθήκοντα τῶν πλοιάρχων, τῶν ναυτῶν καὶ τῶν ἐφοπλιστῶν, δὲν γίνεται διόλου λόγος περὶ ναυταπάτης· καὶ τοῦτο διότι τὸ κακούργημα αὐτὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἐμόλυνεν ἴσως πώποτε τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικὸν πρὸ τοῦ 1821, ἐθεωρεῖτο τοσούτῳ φρικῶδες, ὥστε, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Λυκούργου μὴ πιστεύοντος ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ πατροκτόνος, ἢ τοῦ Σόλωνος μὴ ὀνομάσαντος κἂν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ αὐτοῦ τὴν προδοσίαν κατὰ τῆς πατρίδος, καὶ ὁ ἄσοφος τῆς Ὕδρας νομοθέτης δὲν ἀνέφερεν αὐτό.

Ἀλλ' ὁπωσδήποτε καὶ ἂν θεωρήσωμεν τὸ πρᾶγμα, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἄρθρων τῆς συλλογῆς, προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν κοινοῦ δικαίου διατηρηθέντος κατὰ παράδοσιν, καὶ χρησιμεύοντος ἀντὶ ὁδηγοῦ εἰς τοὺς ἀπονέμοντας τὴν δικαιοσύνην.

Τοιαύτη δὲ ἐπεκράτει τιμὴ κατὰ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς, ὥστε δάνεια ἐδίδοντο ἄνευ ὁμολογιῶν καὶ ἐγγυήσεων, ὁ εἷς ἀνέθετεν εἰς τὸν ἄλλον ὁλόκληρον αὐτοῦ τὴν περιουσίαν ἄνευ ἀποδείξεως, διότι καὶ μόνον τὸ νὰ ζητήσῃ αὐτὴν ἐθεωρεῖτο ὕβρις, καὶ αἱ ἐνώπιον συμβολαιογράφου πράξεις μόλις ἦσαν γνωσαί.

Τοιαῦτα σχεδὸν ὑπῆρξαν τὰ ἔθιμα εἰς ἃ ὑπεῖκε κατὰ πᾶσαν τὴν ἀνατολὴν τὸ ἑλληνικὸν ναυτικόν. Τὰ δικαστήρια τῆς ἐξουσίας ἀπέφευγον ἐπιμελῶς ὅλοι, καὶ ἐάν ποτε συνέβαινε νὰ ἐκκαλεσθῇ τις τὴν δίκην αὐτοῦ εἰς ἐκεῖνα, οἱ προϊόντες, ἐπιθυμοῦν-

(*) Ἴδε Φυλλ. ΠΗ' Πανδώρας.

τες νὰ διατηρηθῶσιν ἀπρόσβλητα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδίου αὐτῶν τόπου, κατέβαλλον πᾶσαν φροντίδα διὰ νὰ ἐπιστραφῇ ἡ ἔκκλησις εἰς τὸ πρῶτον δικαστήριον.

Σημειωτέον ἐν παρόδῳ τὴν ἀγάπην τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς πολιτικοὺς νόμους τῶν πατέρων αὐτῶν. Καθὼς οἱ ναυτικοί, οὕτω καὶ πάντες οἱ ἐν Τουρκίᾳ χριστιανοί, Ἕλληνες, Σλαῦοι, Δάκες καὶ Βούλγαροι, ἀνεγνώριζον τὴν ἰσχὺν αὐτῶν· ἐκ δὲ τῆς ἱστορίας μανθάνομεν ὅτι ὁσάκις ἠναγκάζοντο νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς ξένους κυρίους, καὶ ἐδύναντο νὰ συνθηκολογήσωσι μετ' αὐτῶν, ἀπῄτουν τὴν διατήρησιν τῆς ἰδίας θρησκείας καὶ τῶν πολιτικῶν αὐτῶν νόμων, ἤτοι τῶν Βασιλικῶν.

Μετὰ τὰ κατὰ παράδοσιν ταῦτα ἔθιμα, ὁ πρῶτος νόμος, ὅστις, ἐκδοθεὶς ὑπὸ τακτικῆς κυβερνήσεως, ὑπέβαλλεν εἰς τινας διατάξεις τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικὸν ὑπῆρξεν ὁ τῆς 3—15—Φεβρουρ. 1828. Τὸ 1821 ὁ πατριωτισμὸς τῶν ἐμπόρων, παρορμήσας αὐτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα ἐξήλειψε τὴν σημαντικότητα τῆς Ἑλληνικῆς ἐμπορίας· ἡ δὲ ἐμπορικὴ ναυτιλία κατεγράφη διότι ὅλα σχεδὸν τὰ πλοῖα ἐγένοντο πολεμικά.

Ὁ νόμος οὗτος ἐψηφίσθη ἐκ τῶν πρώτων ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου, μετά τινας μόνον ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεώς του· ἡ δεσπουδὴ αὕτη εἰς τὸ νὰ κανονίσῃ τὰ περὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ ἐνῷ, διαρκοῦντος εἰσέτι τοῦ πολέμου, ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ἐπιχειρήσεις του, ἀποδεικνύει ὅτι ἄλλης φύσεως λόγοι ὑπηγόρευσαν τὴν ἔκδοσιν τοῦ νόμου, καὶ ὅτι εἴπετο νὰ εἶναι ἀτελής.

Καὶ τῳόντι, συγκείμενος ἐκ 35 μόνον ἄρθρων, σκοπὸν κύριον εἶχε νὰ ἐμποδίσῃ τὰ πλοῖα ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν πειρατείαν. Ὅλοι ἐνθυμοῦνται τὴν μεγίστην ἀπορίαν εἰς ἣν κατήντησαν διὰ τὸν πόλεμον καὶ μάλιστα διὰ τὰς θυσίας αὐτῶν οἱ ναυτικοί· ἀλλ' ὅτε ἤρχισαν νὰ στερῶνται καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου, ἡ πειρατεία ὑπῆρξεν ἄμεσον παρακολούθημα τῆς πενίας των. Οἱ ἐπιδοθέντες εἰς αὐτὴν ἐγένοντο τῳόντι ἔνοχοι καταχρήσεων αἵτινες διήγειραν τὴν ἀγανάκτησιν τῆς Εὐρώπης· πολλοὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ἀλλὰ περιτρίμματα ἄλλων ἐθνῶν, κακοῦργοι οἵτινες, φοβούμενοι τὴν δικαιοσύνην τῆς ἰδίας πατρίδος, καταφεύγουσι συνήθως εἰς Τουρκίαν, τὸ ἀχανὲς τοῦτο χωνευτήριον τῆς ξένης κακοηθείας.

Ὁ νόμος ἄρα τοῦ 1828 θεωρεῖται ὡς πάντη πρόσκαιρος, ὑπαγορευθεὶς ὑπὸ τῶν περιστάσεων αὐτῶν, καὶ ἑπομένως οὔτε καθιέρωσεν, ἀλλ' οὔτε ἐτροποποίησε τὰς ἀρχαίας παραδόσεις.

Δεύτερος ἄλλος νόμος, ὁρίζων τὰ περὶ τῆς καταμετρήσεως τῶν πλοίων ἐξεδόθη ἐπὶ τῆς αὐτῆς κυβερνήσεως.

Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1833, σειρὰ κανονισμῶν, διατάξεων, ὁδηγιῶν, καὶ νόμων, ἀποτελεῖ σύστημα νομοθεσίας τελειότερον καὶ συνεχέστερον. Τὸ σύστημα τοῦτο, εἰ καὶ ἀτελὲς εἰσέτι, ἐνίοτε δὲ καὶ πλημμελές, ἐτακτοποίησε τὴν ἐνέργειαν τοῦ ναυτικοῦ, παθόντος ἱκανῶς κατά τε τὴν τιμὴν, καὶ τὴν ἀμοιβαίαν ὑπόληψιν, καὶ τὸ πρὸς τὰ παραδεδεγμένα σέβας ἐν τῷ μακρῷ διαστήματι τοῦ πολέμου.

Οἱ νόμοι οὗτοι ὡς καὶ ὅλοι ὅσοι ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ 1833, συνετάχθησαν ἀπαραλλάκτως σχεδὸν κατὰ τοὺς γαλλικούς. Τὴν τιμὴν ταύτην ὀφείλομεν ν' ἀποδώσωμεν εἰλικρινῶς πρὸς τὴν δύσιν, διότι, ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ ἀγῶνος ἠρχίσαμεν νὰ δανειζώμεθα τὰς θεσμοθεσίας αὐτῆς, πολλάκις μάλιστα ἀδιακρίτως, μὴ ἀποβάλλοντες τὰς ἐλλείψεις ἢ μὴ ἀφαιροῦντες τὰς διατάξεις ὅσαι δὲν συνεβιβάζοντο πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ ἤθη. Τρανωτάτη αὕτη ἀπόδειξις τῆς πρὸς τὸν πολιτισμὸν τῆς Εὐρώπης ἡμετέρας ἀφοσιώσεως.

Ἐκ τοῦ ἀθανάτου Διατάγματος τοῦ 1681, τὸ ὁποῖον μόνον ἤρκει νὰ δοξάσῃ τὴν ἤδη ἔνδοξον βασιλείαν Λοδοβίκου τοῦ Ιϛ'. ὁ νομοθέτης τῆς Ἑλλάδος ἐδανείσθη τὰς ὑπ' αὐτοῦ καθιερωθείσας ἀρχάς. Ἐὰν τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν ἐτελέσθη διαμιᾶς, ἐὰν πολλάκις ἐβράδυνε νὰ συμπληρώσῃ διὰ νέων διατάξεων τὰ γενόμενα, ἢ ἐὰν ὑπολείπωνται εἰσέτι ἱκαναὶ, ἀποδοτέον τοῦτο εἰς τὴν συνήθη πορείαν τῶν κυβερνητῶν οἵτινες νομοθετοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καθόσον παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη νόμων, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ, οὗτινος αἱ συνεχεῖς πρόοδοι καὶ ὁ πολύπλαγκτος βίος, παρουσιάζουσιν ἀδιακόπως νέας ἀξιώσεις. Πρέπει ὅμως νὰ προσθέσωμεν ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ἐμπορικὸς νόμος τῆς Γαλλίας ἰσχύει παρ' ἡμῖν, αἱ πλεῖσται τῶν διατάξεων τοῦ Διατάγματος τοῦ 1681 ὅσαι παρελήφθησαν, ἀνεπτύχθησαν ἢ ἐτροποποιήθησαν ἐν αὐτῷ, δὲν ἐπανελήφθησαν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς νόμοις.

Οἱ πρώτιστοι τούτων εἶναι οἱ ἑφεξῆς·

Περὶ τῶν πλοίων.

Περὶ τῶν ναυτικῶν τμημάτων.

Περὶ ἀστυνομίας τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας.

Περὶ ναυταπάτης καὶ πειρατείας.

Περὶ ναυτοδανείων.

Δὲν εἶναι ἴσως περιττὸν νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν νόμων αὐτῶν κατὰ τὴν χρονολογίαν τῆς δημοσιεύσεώς των. Δὲν ἀξιοῦμεν ὅτι περιέχουσι καινοφανεῖς διατάξεις, δυναμένας νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑπογραμμὸς εἰς τὰ ἐμπορικὰ ἔθνη·—γνωστὸν ἄλλως ὅτι οἱ ναυτικοὶ νόμοι πάντων τῶν ἐθνῶν οὐδὲ παρουσιάζουσιν οὐδὲ θέλουσιν ἴσως παρουσιάσει ποτὲ μεγάλας διαφορὰς ὡς πρὸς τὰς γενικὰς αὐτῶν βάσεις·—ἀλλ' ἀ διὰ νὰ συντελέσωμεν εἰς τὸ νὰ ἐννοήσῃ ὁ ξένος ἀναγνώστης τὴν ἔκτασιν, τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν ἠθικὴν τάσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ, διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν νόμων τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησε, καὶ διὰ τῶν τροπολογιῶν ὅσας ἐπέφερεν.

Ὁ κατὰ πρῶτον ἐκδοθεὶς νόμος τὸ 1833, καὶ μετὰ τρία ἔτη ἐπιδιορθωθεὶς, ἦτο ὁ περὶ πλοίων. Ἐν αὐτῷ λέγεται ὅτι, διὰ νὰ ἀναγνωρισθῶσιν ἐθνικά, ἀπαιτεῖται νὰ ἔχωσι τρία τινά·

α. Νὰ κατεσκευάσθησαν ἐν Ἑλλάδι· παραδέχεται δέ τινας ἐξαιρέσεις ὡς, φέρ' εἰπεῖν, ἐὰν ξένον πλοῖον ἐδημεύθη νομίμως, ἐὰν, ἐχθρικὸν ὂν, κατεσχέθη, ἐὰν ναυαγήσαν εἰς Ἑλληνικὰ παράλια ἐπωλήθη, ἢ ἐὰν ἀνήκῃ εἰς ἀνθρώπους ἐλθόντας ν' ἀποκατασταθῶσιν ἐν Ἑλλάδι. Διὰ τοῦ περιορισμοῦ τούτου ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ προστατεύσῃ τὴν ἐγχώριον ναυπηγίαν, ἐπιτρέψας μάλιστα ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ τὴν πώλησιν τῶν ἐθνικῶν πλοίων, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἀγορὰν ἄλλων κατασκευασθέντων ἐκτὸς τοῦ κράτους.

β'. Νὰ εἶναι Ἕλληνες ὑπήκοοι οἱ ἰδιοκτῆται· ξένοι δὲ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ γίνωνται μέτοχοι τοῦ ἡμίσεως τὸ πολὺ τοῦ πλοίου. Μιμούμενος τὴν νομοθεσίαν τῆς Γαλλίας καὶ ἄλλων μερῶν, ὁ Ἕλλην νομοθέτης ὤφελε νὰ μὴ ἀφήσῃ εἰς χεῖρας ξένας τοσαύτην μετοχήν· ἀλλ' ἡ Ἑλλὰς εὑρίσκεται εἰς θέσιν ἐξαιρετικήν· διότι, πλὴν τοῦ ἀνεπαρκοῦς τῶν ἰδίων αὐτῆς χρηματικῶν πόρων, πολιτικοὶ λόγοι δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἀποκρούεται μέγας ἀριθμὸς ἐμπόρων, οἵτινες, εἰ καὶ μὴ ὑπαγόμενοι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν προστασίαν, οὐχ ἧττον ὅμως εἶναι Ἕλληνες, ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ συμφέροντα τῆς κοινῆς πατρίδος.

Νὰ σύγκηνται ἐξ Ἑλλήνων τὰ πληρώματα κατὰ τὰ τρία τέταρτα τουλάχιστον.

Ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ κράτους ἀκτοπλοία ἐπεφυλάχθη εἰς μόνους τοὺς Ἕλληνας, πλὴν ἀμοιβαιότητος.

Τὸ λοιπὸν τοῦ νόμου τούτου ἀνάγεται εἰς τὰς διατυπώσεις καθ' ἃς πρέπει νὰ ἐνεργῶνται οἱ τρεῖς οὗτοι ὅροι, ὡς καὶ εἰς τὰς πράξεις τῆς ἐγγυήσεως, ἐγγραφῆς κτλ. κτλ.

Τὸν νόμον τοῦτον συμπληροῦσι τρία διατάγματα προσδιορίζοντα τὸν τρόπον τῆς καταμετρήσεως, καὶ τὰ εἰσπρακτέα δικαιώματα ἐπὶ τῶν τόνων καὶ τῆς ναυτιλίας.

Τεσσάρων εἰδῶν εἶναι τὰ δικαιώματα τῆς ναυτιλίας·

α. Ἀγκυροβολίου, εἰς ὃ δὲν ὑπάγονται πλοῖα τῶν πέντε τόνων καὶ κατωτέρω.

β'. Ἀπόπλου.

γ'. Φωτὸς, ὅπου ὑπάρχουσι φάροι, καὶ

δ'. Πυριταποθήκης, ἐὰν τὸ πλοῖον φέρῃ πυρίτιδα.

Οἱ Ἑλληνικοὶ νόμοι διακρίνονται ἰδίως διὰ πνεύματος ἐλευθερίας καὶ ἀνοχῆς· αἱ ἐξαιρέσεις καὶ αἱ ἀπαγορεύσεις εἶναι σπάνιαι· διότι φύσει ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀγαπᾷ κατὰ πάντα τὴν ἰσότη α.

Εἰς τὰ ἄλλα κράτη, καθόσον τουλάχιστον γνωρίζομεν, τὴν ἐσωτερικὴν ἀκτοπλοίαν μετέρχονται μόνοι οἱ πολῖται· παρ' ἡμῖν ὅμως, ἂν καὶ ἔχομεν μέγαν ἀριθμὸν πλοίων, ὁ νόμος παραχωρεῖ αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς ξένους, ἐπὶ ὅρῳ, ὡς εἴπομεν, ἀμοιβαιότητος.

Τοιαύτην τινὰ εὐκολίαν εὑρίσκομεν καὶ εἰς τὰ περὶ ναυτιλίας τέλη· τὰ αὐτὰ δικαιώματα ἐπιβάλλονται καὶ εἰς τὰ ἐντόπια καὶ εἰς τὰ ξένα πλοῖα, ἐὰν ἁπλῶς μόνον διαδηλώσῃ ἡ κυβέρνησις τῶν τελευταίων τούτων ὅτι καὶ αὐτὴ θέλει μεταχειρισθῆ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ Ἑλληνικὰ εἰς τοὺς λιμένας της.

Τὰς εὐκολίας ἄρα αἵτινες μόλις ἀποκτῶνται εἰς ἄλλα κράτη διὰ πολλῶν μόχθων καὶ διαπραγματεύσεων, καὶ τὰς ὁποίας πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἀρνεῖται εἰς ἡμᾶς ἡ Γαλλία ἀποποιουμένη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀποκτῶσιν ἐνταῦθα οἱ ξένοι ἀκόπως. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ σπέρμα τῆς ἐλευθέρας ἐμπορίας (free-trade) ἐνυπάρχει ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς νόμοις· ἐπιτηδεία μόνον χεὶρ ἀπαιτεῖται διὰ νὰ τὸ καλλιεργήσῃ.

Ὁ νόμος ὅστις διαιρεῖ τὴν Ἑλλάδα εἰς ναυτικὰ τμήματα, καὶ διατάσσει τὰ περὶ τῆς ἀστυνομίας τῶν λιμένων, εἶναι ἀπάνθισμα ἢ μᾶλλον ἀντιγραφὴ, πλὴν τινων ἐξαιρέσεων τοῦ κατὰ τὸ 1791 ἐκδοθέντος Γαλλικοῦ νόμου, καὶ τῶν δημοσιευθέντων ἐν Γαλλίᾳ διαταγμάτων ἢ νόμων περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ὑποθέσεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος. Συγκειται δὲ ἐκ τεσσάρων τίτλων.

Καὶ διὰ μὲν τοῦ πρώτου, οἱ λιμένες καὶ αἱ νῆσοι τῆς Ἑλλάδος διαιροῦνται εἰς πέντε τμήματα, ἐξ ὧν τὸ πέμπτον κατηργήθη μετά τινα ἔτη.

Διὰ δὲ τοῦ δευτέρου ὁρίζονται ὅ τε βαθμὸς καὶ τὰ προσόντα τῶν ἐπὶ τῶν λιμένων ἀξιωματικῶν, οἵτινες διαιροῦνται εἰς τρεῖς κλάσεις· εἰς πλοιάρχους, ὑποπλοιάρχους καὶ σημαιοφόρους. Οἱ μὲν πρῶτοι ὀνομάζονται λιμενάρχαι καὶ προΐστανται τοῦ τμήματος, οἱ δὲ ἄλλοι ὑποπλοίαρχοι καὶ ἐπιστάται λιμένων, καὶ διορίζονται κατὰ θέλησιν ὑπ' αὐτῆς τῆς κυβερνήσεως, ὅπου ὑπάρχει ἀνάγκη.

Διὰ τοῦ τρίτου περιγράφονται τὰ καθήκοντα τῶν ἀξιωματικῶν τούτων, καὶ

Διὰ τοῦ τετάρτου αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὰς λοιπὰς Ἀρχὰς τοῦ κράτους.

(*Ἕπεται τὸ τέλος.*)

ΠΕΡΙ ΠΙΘΗΚΩΝ.

—o—

Ὡμιλήσαμεν ἄλλοτε εἰς τὴν *Πανδώραν* περὶ τῶν περιέργων ἕξεων καὶ τῆς διανοητικῆς ἱκανότητος τῶν οὐραγγουτάγκων. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλο εἶδος πιθήκων οὐχ ἧττον ἀξιοθαύμαστον διά τινα προτερήματά του, τὸ εἶδος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οἱ Γάλλοι ὀνομάζουσι **papion**. Καὶ εἶναι μὲν πολὺ μικρότεροι τῶν οὐραγγουτάγκων, καὶ διάφοροι μάλιστα κατὰ τὸ πρόσωπον, τὸ χρῶμα καὶ τὴν κέρκον, ἔχουσιν ὅμως χεῖρας καὶ δάκτυλα ὡς καὶ αὐτοί, καὶ κινήσεις ὁμοίας πρὸς τὰς τῶν ἀνθρώπων.

Πρό τινων ἐτῶν εἷς τῶν ἐν τῷ Βοτανικῷ κήπῳ τῆς Γαλλίας θηλέων πιθήκων τοῦ εἴδους τούτου ἦτο ἐπίτεξ· οἱ δὲ φύλακες, φοβούμενοι μὴ οἱ λοιποὶ βλάψωσι τὸ νεογνὸν, μετέφερον τὴν μητέρα εἰς ἰδιαίτερον οἴκημα. Ἀλλ' εὐθὺς καὶ αὐτὴ καὶ οἱ σύντροφοί της ἠσθάνθησαν λύπην ἀπαραδειγμάτιστον διὰ τὸν χωρισμὸν τοῦτον, διακόψαντες καὶ τὰς παιδιὰς καὶ τὴν ἀένναον γυμναστικήν των. Ὡς γνωστὸν δὲ οἱ πίθηκες εἶναι εἰς ἄκρον φιλοπαίγμονες· καὶ ὁσάκις οἱ φύλακες, διὰ νὰ δώσωσι πρὸς αὐτοὺς πλειοτέραν ἐλευθερίαν, ἀφίουσιν ἐλευθέραν τὴν συγκοινωνίαν τῶν

παρακειμένων οἰκίσκων των, αἰσθάνονται τοσαύτην χαρὰν, ὥστε ἐναγκαλίζονται ἀλλήλους, παλαίουσι, προσφέρουσιν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον τὸν ἄρτον των, καὶ μόνον ὅταν παρουσιάζωνται οἱ φύλακες διὰ νὰ τοὺς χωρίσωσι, καταπαύουσιν. Ἡ χαρὰ των ἐκλείπει τότε διὰ μιᾶς, καὶ, ἐπιστρέφοντες εἰς τὰ οἰκήματά των μόλις ἔχουσιν ὄρεξιν νὰ φάγωσι τὸν ἄρτον των.

Εὔκολον εἶναι λοιπὸν νὰ ἐννοήσωμεν εἰς ὁποίαν ἀθυμίαν ὑπέπεσαν οἱ πίθηκες περὶ ὧν πρόκειται ὅτε ἴδον χωριζομένην ἀπ' αὐτῶν τὴν ἐπίτεκα· ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην δὲν ἔδειξαν τὴν συνήθη ὑπακοήν· ἐξ ἐναντίας ἤρχισαν νὰ συρίζωσι, νὰ ἐπιπίπτωσι κατὰ τῆς θύρας διὰ νὰ τὴν συντρίψωσι, καὶ νὰ καταφρονῶσι καὶ αὐτὰς τὰς μαστιγώσεις τοῦ φύλακος.

Εἷς τῶν καθηγητῶν, ἐλεήσας αὐτοὺς, διέταξε νὰ ἀφίσωσιν ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον τὴν φέρουσαν πρὸς τὴν νέαν μητέρα.

Ἴσως νομίσει ὁ ἀναγνώστης ὅτι οἱ πίθηκες εἰσέβαλον ἀλαλάζοντες εἰς τὸ οἴκημα τῆς Καρλόττης (οὕτως ὠνομάζετο ἡ νέα μήτηρ)· ἐξ ἐναντίας εἰσῆλθεν εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου προπορευομένου τοῦ πατρὸς τοῦ νεογνοῦ. Οὗτος δὲ, μόλις ἴδε τὸ τέκνον του, καὶ πεσὼν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς γυναικός του, *ἀπαρα ἐλάκτως ὅπως ἤθελε πράξει ἄνθρωπος*, τὴν ἐφίλησε, τὴν περιεπτύχθη, καὶ μὲ ἀξιοθαύμαστον φιλοστοργίαν ἔρριψε τὰ βλέμματα πρὸς τὸν μικρὸν πίθηκα, ἀσπασθεὶς καὶ αὐτοῦ τὰ χείλη, τὸ μέτωπον καὶ τὰς χεῖρας. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ οἱ ἄλλοι πίθηκες ἔιχαντο μὲν μακρὰν, ἐδείκνυον ὅμως ὅλην συμπάθειαν πρὸς τὴν οἰκογένειαν. Ἐπὶ τέλους ἐπετράπη καὶ εἰς αὐτοὺς νὰ πλησιάσωσι τὴν μητέρα καὶ νὰ ἴδωσιν ἐκ τοῦ πλησίον τὸ νέον μέλος τῆς πιθηκικῆς κοινωνίας, τὸ ὁποῖον ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς του· σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ νεογνὰ τῶν πιθήκων ἀνοίγουσιν, ὅπως καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἅμα γεννηθέντα. Ὅλοι προσῆλθον ἡσύχως καὶ σιμνῶς, καὶ ἐνηγκαλίσθησαν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, προτείνοντες τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ ἴδωσι καλήτερον, καὶ ἐκβάλλοντες φωνήν τινα ἰδιόρρυθμον καὶ παράδοξον. Ἔπραττον δὲ ταῦτα μέχρι τῆς ὥρας τῆς ἀναχωρήσεώς των, ὅτε καὶ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν Καρλότταν κατηφεῖς.

Τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἐπανελαμβάνοντο ὁσάκις συνήρχοντο τὰ ζῶα ταῦτα· οὐδεὶς ἐπενέβαινεν εἰς τὰ διαιώματα τοῦ συζύγου τῆς Καρλόττης καὶ πατρὸς τοῦ τέκνου της. Εἰ καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ βλέπωσι καὶ νὰ χαδεύωσι τὸν νέον τοῦτον σύντροφόν των, δὲν ἔπραττον τοῦτο εἰμὴ ἀδείᾳ τῶν γονέων, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἐχορήγουν μετὰ πολλοὺς δισταγμούς. Ἅμα ἀνοιγομένης τῆς θύρας, οἱ δύο γονεῖς ἐκάθηντο ὁ εἷς παρὰ τὸν ἄλλον, καὶ ἐσχημάτιζον εἶδος κοιτίδος ὅπου ἀπέθετον τὸ νεογνόν. Τὸ ἐχάδευον, τὸ ἐφίλουν, τὸ ἔλειχον, ἐκαθάριζον τοὺς ὀφθαλμούς του, ἐνὶ λόγῳ ἐδείκνυον τοιαύτην φιλοστοργίαν καὶ τοιαύτην προσοχὴν, ὁποίαν καὶ ἡ πλέον φιλόπαις μήτηρ. Ἐν τοσούτῳ οἱ ἄλλοι πίθηκες ἐγρέφοντο περὶ τοὺς γονεῖς, τοὺς ἐφιλοφρόνουν, ἐδίδον πρὸς αὐτοὺς τὸν ἄρτον καὶ τοὺς καρποὺς των, καὶ ἐπροσπάθουν νὰ λάβωσι τὴν ἄδειαν διὰ νὰ ἴδωσι καὶ νὰ χαδεύσωσι τὸ μικρόν.

Οἱ γονεῖς δὲν ἐδέχοντο πάντοτε τὰς προσφορὰς ταύτας· ὅταν ὅμως ἐνέδιδον, ἀνέκφραστος ἦτο ἡ χαρὰ τῶν περιεστώτων· τότε ἐνηγκαλίζοντο τὸ μικρόν, τὸ ἠσπάζοντο, τὸ ἐθώπευον, καὶ ἠτένιζον συνεχῶς τὴν μητέρα διὰ νὰ ἴδωσι μὴ αἱ περιποιήσεις των ὑπερβαίνωσι τὰς ἐπιθυμίας της.

Αὐτὴ δὲ ἐφέρετο ὡς ἀληθὴς μήτηρ· δὲν ἀπεχωρίζετο πώποτε τοῦ τέκνου της, οὐδ' ἐνεπιστεύετο αὐτὸ εἰς ξένας χεῖρας, ἂν καὶ πολλοὶ ἦσαν πρόθυμοι νὰ τὸ δεχθῶσιν.

Ὁσάκις ἔμενε μόνη μετὰ τοῦ τέκνου της, ἐδείκνυε πρὸς αὐτὸ πλειοτέραν ἀγάπην. Μὲ ἄπειρον ὑπομονὴν ἐδίδασκεν αὐτὸ πῶς νὰ ἀναρριχᾶται εἰς τὰς κιγκλίδας τοῦ οἰκήματός των, τὸ ὑπεβοήθει διὰ τῶν βραχιόνων της, καὶ τὸ παρετήρει ἀτενῶς διὰ νὰ προλάβῃ πᾶσαν κατάπτωσιν. Ἐὰν δέ ποτε τὸ ἔβλεπεν ἀπαυδοῦν, ἢ ἐφοβεῖτο μὲ ζαλισθὲν πέσῃ, τὸ ἐλάμβανεν εἰς τὰς ἀγκάλας της, τὸ ἐνεθάρρυνε, καὶ τὸ προέτρεπε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν δοκιμήν.

Ἀλλὰ τὰ μαθήματα ταῦτα συνεκέρα ἡ Καρλόττα καὶ μὲ παιδιάς. Ἀνορθουμένη ἐπὶ τῶν ποδῶν, ἔβαλλε τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν μακρῶν σκελῶν της, καὶ ἐπεδίδετο εἰς κινήσεις ταλαντώσεως, συνωδευμένας ὑπὸ μικρῶν ἁλμάτων τὰ ὁποῖα ὡμοίαζον χορόν. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς διασκεδάσεως φαίνεται ὅτι ἤρεσκεν ὑπερβαλλόντως εἰς τὸ νεογέννητον, διότι ἐπροσπάθει νὰ μιμηθῇ τὰς κινήσεις τῆς μητρός του, ἥτις τὸ ὑπεχρέου ν' ἀρχίσῃ ἐκ νέου ἐάν ποτε ἔπαυεν.

Ἦτο δύσκολον νὰ ἴδῃ τις δυσειδέστερον, ἰσχνότερον, ἐλεεινότερόν τι τοῦ πιθηκιδίου τούτου, τὸ ὁποῖον, πλὴν τῆς μεγίστης ζωηρότητος τῶν κινήσεών του, ὡμοίαζε βρέφος θνησιγένον. Πέντε ἑβδομάδας μετὰ τὴν γέννησίν του ἦτο δεκαπέντε περίπου δακτύλους ὑψηλὸν, στερημένον τριχῶν, ἐκτὸς τῶν τῆς ῥάχεως, καὶ δέρμα εἶχεν ὑπόλευκον, ἀμαυρὸν, καὶ, οὕτως εἰπεῖν, νεκρόν. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ἀνεφύησαν τρίχες μαῦραι ἀποχρώντως πυκναί, εἶχε δὲ καὶ τὰς χεῖρας λευκὰς καὶ σχεδὸν πάντοτε ὑγρὰς, καὶ ὄνυχας μαύρους καὶ τετραγώνους ὁμοίους πρὸς τοὺς ἡμετέρους.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν πιθήκων ζῶσιν εἰς Ἀφρικὴν, εἰσβάλλουσιν ἀγέληδὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς, καὶ ἀπογυμνοῦσι τὰ δένδρα ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν. Ἴχνη δὲ τῶν ἕξεων τούτων διατηροῦσι καὶ ὅταν εἶναι αἰχμάλωτοι. Εἷς τῶν ἐν τῷ Βοτανικῷ κήπῳ τῶν Παρισίων μεγαλητέρων καὶ ῥωμαλεωτέρων πιθήκων ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του ἄλλον νέηλυν ὅστις, διὰ τὴν σμικρότητά του, δὲν ἐδύνατο νὰ παλαίσῃ πρὸς τοὺς συναδέλφους του· ὁ νέηλυς ὅμως αὐτὸς εἶχεν ὄρεξιν νὰ κλέπτῃ τὰ τῶν ἄλλων· καὶ ἐπειδὴ, ὡς εἴπομεν, ἦτο ἀδύνατος, ἀφοῦ ἥρπαζεν αὐθαδῶς τὴν τροφὴν τῶν συναδέλφων του, ἀνέπεμπε κραυγὰς ὀξυτάτας, πρὶν ἢ ὁ παθὼν ζητήσῃ νὰ τὸν ἐκδικηθῇ, δηλαδὴ ἔπραττε κατὰ τὸ ῥητόν· « βγάζει ὁ κλέφτης ταῖς φωναῖς, διὰ νὰ φύγῃ ὁ οἰκοκύρης. » Ὁ κηδεμὼν αὐτοῦ ἀκούων τὰς φωνὰς τοῦ ὑπ' αὐτοῦ προστατευομένου ἔτρεχε μετὰ σπουδῆς, καὶ, χωρὶς νὰ ἐπιχειρίσῃ ἀνακρίσεις, ἐπέπιπτε κατὰ τοῦ παθόντος, ὅστις, ὄχι μόνον ἔστερεῖτο τῆς τροφῆς του, ἀλλὰ καὶ ἐξυλοφορτίζετο.

Ὁ συνήθως στερούμενος οὕτω πως τῆς τροφῆς του, ἦτο πίθηξ θῆλυς πολλὰ νοήμων, ὅστις μετεχειρίζετο εὐφυέστατον τρόπον διὰ νὰ λάβῃ τὸν ἄρτον ἢ πᾶν ἄλλο εἶδος τροφῆς τὸ ὁποῖον ἐρρίπτετο ἐκτὸς τοῦ οἰκήματός του, ἀλλὰ μακρὰν ὥστε δὲν ἐφθανον αἱ χεῖρές του· ἐξέβαλλε διὰ τῶν κιγκλίδων τὴν οὐράν του, καὶ κτυπῶν δι' αὐτῆς τὸ ποθητὸν ἀντικείμενον, τὸ ἔφερε πλησιέστερον. Τὴν ὥραν ἐκείνην συνήθως ὥρμα ὁ μικρὸς κλέπτης καὶ ἥρπαζεν, ὡς εἴπομεν, τὴν ξένην τροφήν.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ζώων γεννᾶται εἰς τὸ Εὐελπὶ ἀκρωτήριον, καὶ θεωροῦνται ὡς οἱ θηριωδέστεροι μεταξὺ ὅλων τῶν πιθήκων.

ΒΗΧΙΟΝ ΤΟ ΕΥΩΔΕΣ.

—o—

Tussilago fragrans.—Cl. Syngenesia polygamia superflua.

T. flagrans thyrso fustigiato, floribus radiatis, foliis subrotundis cordatis aequaliter subtus pubescentibus. (W.)

Τὸ φυτὸν τοῦτο φύεται καὶ εὐδοκιμεῖ εὐκόλως εἰς παντὸς εἴδους γῆν, οὐδ' ἀπαιτεῖ πολλὴν καλλιέργειαν. Ἔχει ῥίζαν ἑλικοειδῆ καὶ κατὰ τὴν γεῦσιν δριμύαν. Ὁ καυλὸς μόλις ἔχει ὕψος ἡμίσεως πήχεως· εἶναι συριγκώδης καὶ μὲ μακράς τινας γωνίας. Οἱ κλάδοι εἰσὶν εὐάριθμοι, ὀλιγόφυλλοι καὶ ἀνθοφόροι. Τὰ δὲ ἄνθη κατ' ἀρχὰς μὲν εἰσὶ λευκὰ, ἀκολούθως δὲ καθίστανται ἐρυθρᾶ· ἂν καὶ μὴ καλὰ τὴν ὄψιν εἰσὶν ὅμως ἐπιζήτητα καθὸ εὔοσμα, καὶ ἀνθοῦντα κατὰ τοὺς μῆνας Ἰαννουάριον καὶ Φεβρουάριον, ὅτε τὰ λοιπὰ ἄνθη σπανίζουσιν.

Ι. Δε-Κιγάλλας.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—o—

— Ἀνεγνώσθη ἐσχάτως περιεργότατον ὑπόμνημα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀγγλικῆς νομοθεσίας ἐνώπιον τῆς ἐν Λονδίνῳ πολιτειογραφικῆς ἑταιρείας. Ἐπιγράφεται δέ· « Πολιτειογραφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ παρατηρήσεις περὶ τῶν νόμων, ψηφισμάτων, διαταγμάτων κλ. τοῦ βασιλείου, ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον. »

Ὁ συγγραφεὺς Οὐίλλιαμ Τάϋλερ ἀποδεικνύει ὅτι ἐπὶ Ἐδουάρδου Α' (1272) οἱ νόμοι ἐγράφοντο λατινιστὶ, ὅτι μετὰ ταῦτα, ἐπὶ Ῥιχάρδου Γ' (1483) ἡ Γαλλονορμανικὴ γλῶσσα διεδέχθη τὴν Λατινικὴν, καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐγένετο χρῆσις τῆς Ἀγγλικῆς. « Ὅλοι, λέγει, οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν νόμοι ἦσαν εἰς ἄκρον ἐλλειπεῖς, καὶ εὐκόλως τὰ δικαστήρια ἐδελεάζοντο καὶ διεφθείροντο ὑπό τε τῆς αὐλῆς καὶ τῶν εὐγενῶν. »

Ὁ Κ. Τάϋλερ ἐμέτρησε τὸν ἀριθμὸν τῶν νόμων οἵτινες ἐξεδόθησαν ἐπὶ ἑκάστου ἡγεμόνος, ἀπὸ Ἐρρίκου (1225) μέχρι τοῦ 17 ἔτους τῆς βασιλείας τῆς Βικτωρίας, μέχρι, δηλαδὴ, τοῦ 1853. Ὅθεν ὅλος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπὸ τοῦ 12 ἔτους τῆς βασιλείας Ἐρρίκου τοῦ Γ', μέχρι τοῦ τέλους τῆς τοῦ Καρόλου Α' ἐκδοθέντων, ἤτοι ἐντὸς τεσσάρων ἑκατονταετηρίδων, ἀναβαίνει εἰς 3316. Οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα τὰ ἐκδοθέντα ἐπὶ τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς προστασίας, (1649—1660) ἀλλὰ μὴ καταχωρισθέντα εἰς τοὺς κώδηκας οὐδὲ ἀναγνωρισθέντα, ἀκυρωθέντα μάλιστα μετὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς μοναρχίας, δὲν σώζονται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἀλλ' ὁ Κ. Τάϋλερ ὑποθέτει ὅτι ἐξεδόθησαν περὶ τὰ ἑκατὸν νόμοι, ψηφίσματα καὶ διατάγματα ἐν τῷ διαστήματι τῶν ἕνδεκα ἐτῶν. Ἦσαν δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γεγραμμένα κατὰ τὸ ὕφος τῶν αὐτοκρατορικῶν ψηφισμάτων τῆς Ῥώμης.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κρόμβελ μέχρι τοῦ τέλους τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Β'. (1660—1760) 5844 νόμοι, διατάγματα κτλ. ἐδημοσιεύθησαν περὶ παντὸς ἀντικειμένου. Ἐπὶ δὲ τῆς μακρᾶς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Γ', διαρκεσάσης ἑξήκοντα ἔτη, 14800, ἐπὶ τῆς τοῦ Γεωργίου Δ', 3223, ἐπὶ τῆς τοῦ Γουλλιέλμου Δ', 1802, καὶ 5384 κατὰ τὰ πρῶτα δεκαεξ ἔτη τῆς βασιλείας τῆς Βικτωρίας. Ἐν ὅλοις 34319. ἀπὸ Ἐρρίκου Γ'. (1225) μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Ὁ Κ. Τάϋλερ ἐμέτρησε προσέτι καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατ' ἔτος ἐκδοθέντων νόμων· ὅσῳ δὲ προχωροῦσι τὰ ἔτη τόσῳ ὁ ἀριθμὸς οὗτος αὐξάνει ὑπερμέτρως.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

—o—

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΧΑΜΚΩΣ.

Τί τρόμος ἐπλάκωσε
Τὸ ἔρμο Τεπλένι;
Σκιασμένος ὁ ἥλιος
Στὴ δύση προβαίνει,
Ὀλόγυρα σκόνονται
Βλασφήμιαις, χαραῖς,
Κατάρες καὶ κλάψματα
Καὶ τρόμου φωναῖς.

—

Στὸ μαῦρο κρεββάτι της
Μὲ λύσσα σπαρνάει·
Γιὰ ἴδες, μὲ τὸ θάνατο
Βαρυὰ πολεμάει,
Ἀκόμη εἰς τὰ στήθια
Τὴν ἄγρια ψυχὴ
Βαστάει μὲ τὰ δόντια
Ἡ μάνα τοῦ Ἀλῆ.

Ἀσκόνει τὸ πρόσωπο,
Γυρίζει τὸ βλέμμα,
Ποῦ ὁ Χάρος ἐθόλωσε
Καὶ στάζει τὸ αἷμα·
Καὶ ποῖον εἰς τὴν ὕστερη
Στιγμὴ ἀποζητᾷ ;
Τηράει καὶ ἀγωνίζεται
Νὰ βγάλῃ μιλιά.

—

Ἀ ! θάνατε, σοῦσε της
Τὸ λόγο στὸ στόμα·
Γιὰ ἰδὲς, δὲν ἐχόρτασε
Τὰ αἵματα ἀκόμα,
Ἀ, λόγια τρομάρας
Κι' ὀλέθρου θὰ πῇ,
Φαρμάκια, μαχαίρια
Θὰ ἀρήσῃ τοῦ Ἀλῆ.

—

Παιδί μου, ποῦ βρίσκεσαι,
Καὶ μ' ἄφησες μόνη ;
Ἀ τρέξε, καὶ ὁ θάνατος
Γοργὰ μὲ πλακόνει.
Στὰ μαῦρά μου στήθια
Παγόνει ἡ καρδιὰ,
Καὶ εἰν' ἄλλαις γιομάταις
Ζωὴ καὶ χαρά.

—

Ὁ πόνος τὰ κόκκαλα
Μοῦ λυόνει στὸ σῶμα·
Ἀνθεῖ σ' ἄλλα πρόσωπα
Τοῦ ῥόδου τὸ χρῶμα·
Γιὰ 'μένα παντέρημο
Κρεβάτι εἰς τὴν γῆ,
Καὶ γι' ἄλλαις τραγούδια
Στεφάνοι, χοροί.

—

Ἀ, κάμε, παιδάκι μου,
Ἔρμιὰ τὸ Γαρδίκι
Πλατὺ κοιμητήριο
Νὰ βόσκουνε οἱ λύκοι,
Ἀ, πνίξε στὰ αἵματα
Μανάδες, παιδιὰ,
Παρθέναις, καὶ γέροντες
Μαχαῖρι, φωτιά.

—

Φωτιὰ, καὶ μαχαίρια !
Στὴν ἔρημη ἀγκάλη
Τῆς κόρης συντρίψετε
Τοῦ νιοῦ τὸ κεφάλι·
Τὸ βρέφος, ποῦ τρέμοντας
Βαστάει στὸ βυζί,
Σφαμμένο στὰ πόδια της
Ἡ μάνα νὰ ἰδῇ.

—

Μαχαῖρι. Κι' ἀφῆστέ τους.
Χαραῖς ἐδὼ κάτου
Ἀργὰ ξεψυχίσματα,
Λαχτάραις θανάτου.
Φωτιὰ καὶ μαχαίρια
Μία πλάκα νὰ κλεῖ
Καὶ γάμου στεφάνια
Καὶ κόρη νεκρή.

—

Φωτιὰ καὶ μαχαίρια...
Τί πάγος μὲ ζώνει ;
Ἀνάθεμα, ἀνάθεμα,
Ὁ ἥλιος θολόνει,
Ποῖα τρόμου φαντάσματα
Ἐμπρός μου θωρῶ ;

Ἀκέφαλα λείψανα,
Τί θέλετε ἐδώ ;

—

Αἰμέ ! στὸ κρεβάτι μου
Σιμώνουν ἀγάλια,
Ἀ ! ἀχνοῦν ἐπάνω μου
Τὰ ἀχνά τους κεφάλια
Προφέρουν τὰ στόματα
Φοβερὰ φρικτὴ,
Ἀ φύγετε, ἀφῆστέ με,
Ἀδέλφια τ' Ἀλῆ.

—

Σημαίνουν ἡ σάλπιγγες,
Ἡ μάχη ἀρχινάει,
Θανάτου χτυπήματα
Τ' ἀέρι ἀντηχάει !
Ὁλόμαυρο σύγνεφο
Σὰν νύχτα πυκνή.
Σκεπάζει πατόκορφα
Τὸ κάστρο τοῦ Ἀλῆ.

—

Μαχαῖρι θεήλατο
Κρυφὰ φοβερίζει·
Φυλάξου, στὸ κάστρο σου
Ὁ Χάρος γυρίζει.
Ὠιμένανε ἐσίμωσαν,
Ἐμβῆκαν, ὁρμοῦν,
Ὠιμένα τὸ αἷμά σου,
Παιδί μου, διψοῦν.

—

Ἀ, ἔπεσε, ἔπεσε
Ὁ πρῶτος σφαμμένος.
Κλονίζεται ὁ δεύτερος
Βαρυὰ λαβωμένος,
Ἀπάνου του ῥίχνονται
Σωρὸς τὰ σπαθιὰ,
Ἀ ! θάνατε, κλεῖσέ μου
Τὰ 'μάτια γοργά.

—

Λυπήσου με, θάνατε.
Ἀκόμη δὲν φθάνει ;
Στ' ἀέρι σηκόνεται
Γυμνὸ γιαταγάνι.
Ὠιμένα ! τὸν ἄρπαξαν
Ἀπ' τ' ἄσπρα μαλλιά,
Τὸν σέρνουν ἀλύπητα,
Ὦ τρόμου θωριά !

—

Σταθῆτε ! ἕνα γόγγυσμα
Θανάτου γροικιέται
Ὠιμέ ! τὸ κεφάλι του
Στὸ χῶμα πετιέται.
Ἐκδίκησι, ἐκδίκησι,
Μουχτὰρ καὶ Βελῆ...
Ὦ ποιὸς τὰ κεφάλια τους,
Κομμένα κρατεῖ ;

—

Ἡ γῆ ἐσκοτείνιασε,
Ὁ ἅδης μουγγρίζει,
Τί τέρας τῆς κόλασης
Φρικτὰ φοβερίζει ;
Ἀπάνου μου ῥίχνεται
Ἀ μ' ἔπνιξε... Ἀλῆ,
Ὁ χάρος τῆς ἄρπαξε,
Τὴν ἄγρια ψυχή.

—o—